

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КАМ'ЯНЕЦЬ-ПОДІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ІВАНА ОГІЄНКА

Т. Й. Бабюк
Н. Г. Каньоса
О. О. Вашак

ОРГАНІЗАЦІЯ ПРОСВІТНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Навчально-методичний посібник

Кам'янець-Подільський

2021

УДК 373.2(075.8)

ББК 74.104я73

Б-12

Рецензенти:

Олійник М. І., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки та психології дошкільної освіти Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича.

Гнізділова О. А., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри дошкільної освіти Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г.Короленка.

Калинюк Є. М., начальник відділу дошкільної та інклюзивної освіти управління освіти і науки Кам'янець-Подільської міської ради.

*Рекомендовано до друку на засіданні вченої ради
Кам'янець-Подільського національного університету
імені Івана Огієнка,
протокол №13 від 28 жовтня 2021 року*

Т. Й. Бабюк, Н. Г. Каньоса, О. О. Вашак

Б-12 Організація просвітницької діяльності в закладі дошкільної освіти: навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський: Видавець Ковальчук О.В., 2021. 120 с.

ISBN 978-617-95084-8-6

Зміст навчально-методичного посібника охоплює теоретичні основи організації і відбору методів і засобів просвітницької діяльності педагога закладу дошкільної освіти з батьками вихованців. Посібник містить методичні матеріали з тем навчального курсу, контрольні запитання і завдання для студентів, плани практичних занять, бібліографічний огляд низки нормативно-правових документів з питань співпраці з батьками. Навчально-методичний посібник адресований здобувачам вищої освіти зі спеціальності 012 Дошкільна освіта, вихователям закладів дошкільної освіти, фахівцям дошкільної освіти.

ISBN 978-617-95084-8-6

© Т. Й. Бабюк, 2021
© Н. Г. Каньоса, 2021
© О. О. Вашак, 2021

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ I ЛЕКЦІЙНИЙ КУРС	6
1. Теоретичні аспекти проблеми просвітницької діяльності.....	6
2. Психологічні основи просвітництва	14
3. Організація просвітницької діяльності в закладі дошкільної освіти. 25	
4. Формування педагогічної культури батьків як основа партнерської взаємодії закладу дошкільної освіти і сім'ї.....	32
5. Традиційні та інноваційні форми просвітницької діяльності в закладах дошкільної освіти	46
6. Диференційований підхід в просвітницькій діяльності з батьками в закладах дошкільної освіти	66
РОЗДІЛ II ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ	72
ОРІЄНТОВНА ТЕМАТИКА РЕФЕРАТІВ.....	81
ПРОСВІТНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ З БАТЬКАМИ – СПІВПРАЦЯ	
ЗАРАДИ МАЙБУТНЬОГО (бібліографічний огляд).....	82
ГЛОСАРІЙ.....	99
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	110

ВСТУП

У сучасному суспільстві існує потреба посилення потенціалу системи освіти у розвитку просвітництва і просвітницької діяльності з метою консолідації інтелектуальних і творчих ресурсів суспільства для формування у батьків активності у вихованні дітей і педагогічної культури, залучення батьків до активної зацікавленої участі в процесах виховання і навчання дітей дошкільного віку, створення атмосфери доброзичливості і здорового оптимізму. Педагогічне просвітництво виступає як основна складова партнерської взаємодії, освітньої і профілактичної роботи в діяльності педагога дошкільної освіти. Воно виконує завдання інформування суб'єктів освітнього процесу з питань педагогічних знань і формування стійкої потреби у застосуванні і використанні сучасних педагогічних знань батьками дошкільників у сімейному вихованні власних дітей.

Проблема організації просвітницької діяльності з батьками в закладі дошкільної освіти потребує теоретичного аналізу та дослідження основних підходів, методів і засобів, які базуються на положеннях дошкільної педагогіки і на досвіді роботи закладів дошкільної освіти.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є вивчення методологічних підходів, напрямків реалізації, позиції і потреб суб'єктів, ресурсної бази а також традиційних та інноваційних технологій просвітницької діяльності. Метою вивчення навчальної дисципліни є підготовка студентів до професійної діяльності в галузі педагогічного просвітництва батьків, формування загальних та професійних компетентностей в галузі організації реалізації просвітницької діяльності в закладі дошкільної освіти, сприяння усвідомленню суспільного значення педагогічного просвітництва, формування навичок аналізу практичного досвіду і пошуку інноваційних вирішень проблем просвітництва, самостійної роботи над джерелами, документами і публікаціями. Основні завдання дисципліни:

- сформулювати уявлення студентів про просвітницьку діяльність в закладі дошкільної освіти;
- з'ясувати специфіку етичних аспектів різних видів і форм просвітницької діяльності;

- сформувати цілісне наукове уявлення про підходи, організацію і зміст просвітницької діяльності, її формах, методах і засобах;
- опанувати практичними навичками здійснення ефективної взаємодії, вивчення і формування освітнього запиту батьків в просвітницькій діяльності і особистій комунікації з врахуванням диференційованого підходу;
- сформувати загальні та професійні компетентності, необхідні для організації і реалізації просвітницької діяльності.

Навчально-методичний посібник орієнтує здобувачів вищої освіти, які здобувають вищу освіту зі спеціальності 012 Дошкільна освіта, на систематичну самостійну роботу. Виконання запропонованих до кожної теми завдань допоможе у засвоєнні теоретичних знань та практичних умінь, які забезпечать успішність здійснення педагогічно компетентної взаємодії з сім'ями вихованців у майбутній професійній педагогічній діяльності.

РОЗДІЛ І

ЛЕКЦІЙНИЙ КУРС

1. Теоретичні аспекти проблеми просвітницької діяльності

Просвітницька діяльність на сучасному етапі свого розвитку і розвитку системи освіти являється соціально і педагогічно організованим гарантом збереження, розвитку і засвоєння громадських цінностей, створення сприятливого підґрунтя для інновацій та ініціатив в сфері партнерської взаємодії. Зберігаючи наступність, просвітницька діяльність акумулює в собі досвід і традиції культури, освіти і дозвілля в Україні. Вивченням феномену «просвітницької діяльності» займаються різні наукові галузі – філософія, суспільствознавство, мистецтвознавство, етнографія та інші науки. Однак, слід зазначити, що дане явище до сьогодні не має однозначного трактування. Тому звернемося до вивчення і аналізу змісту понять «освіта», «просвітницька діяльність».

Здійснений аналіз показав, що культурологічні, історичні дослідження присвячені переважно вивченню особливостей організації науково-просвітницької, суспільно-педагогічної, культурно-просвітницької, художньо-просвітницької діяльності (Г. Кубанцева, М. Ляпін, Т. Рейзенкінд, О. Щербань та інші); музична педагогіка розглядає такий напрям як музично просвітницька діяльність або музична пропаганда. Усі названі напрями суспільної діяльності вказують на прямий зв'язок освіти та просвітництва. В енциклопедичному словнику «просвітництво» визначено як «розповсюдження знань, освіти; система освітньо-виховних заходів та установ». У поданому трактуванні термін близький за змістом до «навчання» і не розкриває у повній мірі особливостей просвітництва. Ряд авторів трактують просвітництво як «різновид освітньої діяльності, який розрахований на великі, не розчленовані на стійкі навчальні групи і неформлені (офіційно не зареєстровані) аудиторії». А. Мудрик вважає поосвітництво одним із найважливіших компонентів освіти – «неформальною освітою» і розглядає його як пропаганду і розповсюдження культури.

У сучасній педагогічній літературі «просвітництво» як педагогічна категорія розглядається в одному ряду з поняттями «виховання»,

«навчання», «освіта», «популяризація» та ін. Однак кожне із цих понять має власне значення, хоча й прослідковується подібність (таблиця 1).

Таблиця 1

Порівняльний аналіз понять

Ознаки для порівняння	Поняття			
	Освіта	Навчання	Популяризація	Просвітництво
Мета	Трансляція знань і спеціальних способів їх засвоєння	Засвоєння знань, умінь та навичок	Зрозумілий, доступний (простий) виклад наукової інформації	Формування, розвиток мотивації, інтересів учнів
Активність особистості	Активність суб'єкта сприйняття (установка на набуття знань)	Взаємопов'язана діяльність вчителя і учнів	Активна самореалізація «транслятора» інформації	Пізнавальна активність учнів – результат просвітництва. Активність суб'єкта, який передає знання
Функція	Розповсюдження знань		Розповсюдження культури	
Відмінність	Ієрархізація, послідовність передачі системи знань, освіта забезпечується спеціальними закладами освіти, професіоналізація діяльності	Свідома орієнтація на формування у учнів необхідних відновлювальних і творчих форм діяльності	Інформаційна обмеженість фактологічного матеріалу, спрямованість на розвиток інтелекту	Самостійна діяльність і пропедевтична стадія для освіти особистості. Вільний вибір матеріалу. Вільна трансляція інформації. Спрямованість на духовний і моральний розвиток особистості
Подібність	Інформаційна діяльність, комунікація. Полягає у передачі знань, цінностей, інформації (зміст, трансляція), стимулювання інтересу, пізнавальної активності			

У діяльності сучасних закладів освіти можна виокремити ряд напрямків просвітницької діяльності.

Політичне просвітництво спрямоване на активне залучення населення до державного та суспільного життя країни, на розкриття загальних закономірностей зовнішньої і внутрішньої політики держави.

Основними завданнями *історико-культурного напрямку* є залучення населення до участі в охороні та дослідженні історико-культурного та екологічного середовища регіону, збереження історичної пам'яті народу і виховання молоді на основі контакту з історією і культурою.

Економічне просвітництво має на меті розвиток у населення гнучкого економічного мислення в галузі виробничих та невиробничих відносин.

Особливостями *морального просвітництва* є пошук методів ненасильницького розвитку особистості і повернення людини до ідеалів добра, справедливості і милосердя.

Художнє та естетичне просвітництво вирішує завдання масового естетичного виховання населення, формування художньої культури особистості і створення умов для залучення населення до художніх цінностей.

Одним із напрямків роботи закладів освіти є *екологічне просвітництво і виховання*, завданням якого являється пошук шляхів вирішення однієї з головних проблем сучасності – проблеми взаємодії людського суспільства та біосфери.

Разом з тим варто відзначити, що існує багато інших видів просвітництва, серед яких санітарно-гігієнічне, фізкультурно-оздоровче, науково-технічне тощо. Далі більш детально зупинимося на аналізі психологічної та педагогічної просвітницької діяльності.

Психологічна просвітницька діяльність – розділ профілактичної діяльності спеціаліста-психолога, яка спрямована на формування у населення (педагогів, дітей, батьків, інших людей) позитивних установок до психологічної допомоги, діяльності психолога-практика і розширення кругозору в галузі психологічних знань. Психологічне просвітництво – основний спосіб і одночасно одна із активних форм реалізації завдань психопрофілактичної діяльності психолога. Зміст психологічного просвітництва:

- ознайомлення вихователів, батьків з основними закономірностями та умовами сприятливого розвитку дитини;
- популяризація і роз'яснення результатів новітніх психологічних досліджень;
- формування потреби у психологічних знаннях, бажання використовувати їх під час взаємодії з дитиною або в інтересах особистісного розвитку;
- ознайомлення вихователів, батьків з основами самопізнання та самовиховання;
- досягнення розуміння та доведення необхідності практичної психології і роботи психолога в закладі дошкільної освіти.

Педагогічна просвітницька діяльність – одна з традиційних форм взаємодії педагогів закладу освіти і батьків, батьківський всеобуч, метою якої являється формування педагогічної культури батьків. Різні форми просвітницької діяльності з батьками (лекції, практикуми, семінари, бесіди, консультації, тощо) повинні бути взаємопов'язаними і представляти єдину чітку систему, яка допомагає ознайомити батьків з основами теоретичних знань, з інноваційними ідеями в галузі педагогіки, з практикою роботи з дітьми.

Психолого-педагогічна діяльність вирішує такі основні завдання:

- формування наукових установок і уявлень про педагогічну і психологічну науку і практику (педагогізація і психологізація соціуму);
- інформування населення з питань психолого-педагогічних знань;
- формування стійкої потреби у застосуванні і використанні психолого-педагогічних знань з метою ефективної соціалізації підростаючого покоління і з метою власного розвитку.

Зміст психолого-педагогічного просвітництва визначається специфікою, видом і профілем закладу освіти та з урахуванням потреб і запитів конкретних батьків.

Відповідно до Модельного закону «Про просвітницьку діяльність», прийнятому на двадцятому пленарному засіданні Міжпарламентської Асамблеї держав-учасниць СНГ (постанова №20-15 від 7 грудня 2002 року) (https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/997_a09#Text) просвітницька діяльність – це різновид неформальної освіти, сукупність інформаційно-

освітніх заходів з пропаганди і цілеспрямованого розповсюдження наукових знань та інших соціально значимих даних, які формують загальну культуру людини, основи її світобачення і комплекс інтелектуальних здібностей до компетентної дії, прагнення до передачі і отримання необхідних знань. Вищезгаданий закон трактує просвітницьку діяльність як різновид *неформальної освіти*, яка є сукупністю програм і курсів, завершення яких не надає права займатися професійною діяльністю за профілем пройденого курсу чи вступати на навчання в заклади освіти більш високого рівня.

Отже, просвітницька діяльність виступає частиною неперервної освіти, яка являється процесом засвоєння знань і умінь впродовж життя, зорієнтованим на поступальне збагачення творчого потенціалу особистості і її духовного світу і складається з трьох основних етапів: соціалізації індивіда, підготовка до різних видів соціальної діяльності, особистісний розвиток в період зрілості. Численні види просвітницької діяльності виконують певні суспільні функції, які одночасно компенсують і доповнюють одна одну. Організація просвітницької діяльності функціонально пов'язана із сучасною наукою, культурою, мистецтвом, виробництвом і наслідками їх неоднорідності, складності і інтенсифікації.

Для ефективного функціонування сфери просвітництва в ЗДО об'єктивно необхідно дотриманні диференційованого підходу до інтересів, потреб і запитів батьків. Функції просвітницької діяльності передбачають максимальний розвиток самостійності, ініціативи, активності батьків у вихованні дітей дошкільного віку. Інтерес зумовлює ефективність процесі взаємонавчання і взаємовиховання, формування суспільної думки, активності батьків. Сучасна просвітницька діяльність виконує наступні соціальні функції:

- освітню – розширює, доповнює, поглиблює знання, отримані в закладах освіти та в освітніх центрах;
- інформативна – розширяє обізнаність громадян з питань науки, культури, політики;
- роз'яснювальна – забезпечує адекватність розуміння отриманих знань;
- ідеологічна – популяризуються ідеї і концепції, які відображають особливі інтереси соціальних спільнот і груп;

- агітаційно-пропагандистська – розповсюджується інформація про діяльність організацій з метою залучення нових членів;
- консультативна – розповсюджує функціональні знання та ноу-хау, необхідні громадянам у повсякденному житті.

На практиці знання функцій просвітницької діяльності необхідно педагогу ЗДО для того, щоб удосконалювати, покращувати педагогічну організацію взаємодії, виключити з неї елементи випадковості, скоротити затрати часу, раціонально використовувати матеріальні, фінансові, кадрові ресурси. Знання цих функцій створює сприятливу можливість для поглиблення співпраці державних, суспільних, приватних підприємницьких структур в галузі освіти. Об'єктивною основою укріплення їх взаємодії є вияв і творче використання подібних або частково співпадаючих або частково відмінних типів соціальних інститутів у ході реалізації просвітницької діяльності.

Як галузь педагогічної науки, просвітницька діяльність відрізняється принципами, такими як:

- визнання права на пожиттєву освіту і особистісний розвиток в якості одного з фундаментальних прав людини;
- орієнтація на загальнолюдські цінності та ідеали гуманізму;
- неприпустимість пропаганди війни, етнічних та релігійних чвар, насилля і жорстокості;
- доступність просвітницьких заходів усім категоріям населення;
- автономність та самоуправління просвітницьких закладів та організацій;
- плюралізм: право політичних партій, суспільних течій та інших добровільний об'єднань громадян займатися просвітницькою діяльністю, яка відображає їх ідеологію;
- неприпустимість цензури до просвітницьких програм, проєктів і заходів;
- державна (включаючи фінансову) підтримка просвітницьких закладів і організацій;
- достовірність відомостей, що повідомляються;
- партнерство соціальних об'єктів, які долучені до просвітницької діяльності;
- врахування регіональних і місцевих особливостей території, державних інтересів.

Підсумовуючи, можна схематично представити сучасні варіанти педагогічного просвітництва (рис.1).

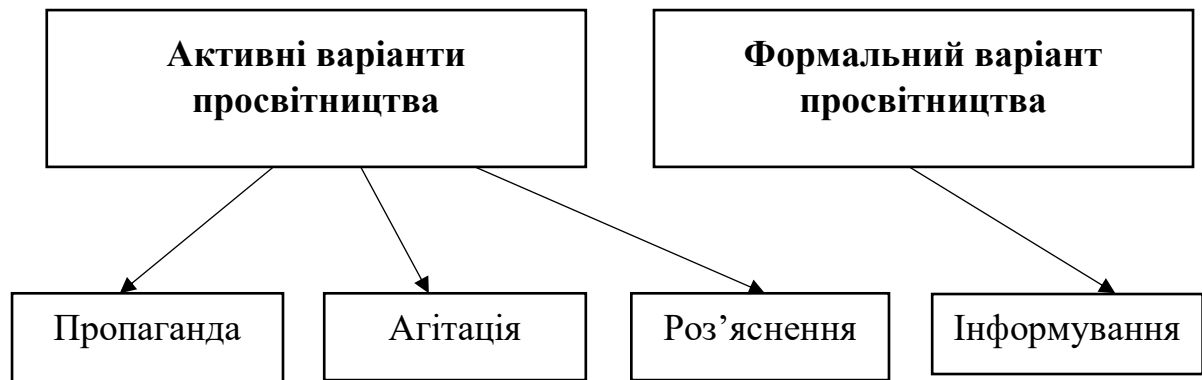

Рис. 1. Варіанти педагогічного просвітництва

Таким чином, за ступенем активності педагога варіанти педагогічного просвітництва в освіті можуть бути активними, коли активним суб'єктом просвітництва (пропаганди психолого-педагогічних знань, агітації за впровадження та використання наукових досліджень, роз'яснення необхідності психолого-педагогічної допомоги, тощо) виступає сам педагог чи формальним, який передбачає лише інформування за запитом клієнта. Останній варіант може одночасно розглядатися як консультативна робота.

Розглянемо поняття, які допоможуть зрозуміти суть запропонованої схеми.

Пропаганда (лат. Propaganda – «підлягає розповсюдженню (віра)», від лат. Propago – «розповсюджую») – розповсюдження, поширення поглядів, фактів, аргументів та інших відомостей для формування суспільної думки. А. Назаретян пропонує наступне визначення пропаганди – це «цілеспрямоване розповсюдження в суспільстві певних ідей, цінностей, норм і програм поведінки».

Агітація (лат. Agitatio – «приведення в рух») – усна, друкована та наглядна політична діяльність, яка впливає на свідомість та настрої людей з метою спонукати їх до політичних чи інших дій.

Роз'яснення – частина просвітницької діяльності, яка має на меті роз'яснити, пояснити, зробити зрозумілим, прояснити що-небудь.

Одним із варіантів педагогічного просвітництва є інформування, яке в Практичному словнику синонімів української мови (С. Караванський) трактується як повідомлення, сповіщення, доведення до відома, тримати в курсі, передавати відомості, тощо.

Таким чином, можна відзначити, що зміст і організація просвітницької діяльності на сучасному етапі розглядається в контексті різноманітних науково-педагогічних шкіл і ця тенденція знаходить відображення в широкому колі різних методологічних підходів до обґрунтування її сутності. Це свідчить про досить активні пошуки і дослідження з питань розвитку теорії і практики просвітництва батьків в закладах дошкільної освіти.

Контрольні запитання і завдання

1. Зобразіть у вигляді схеми складові елементи просвітницької діяльності.
2. Розкрийте зміст функцій просвітницької діяльності. Доведіть, що функції просвітницької діяльності взаємопов'язані і взаємодоповнюють одна одну.
3. Назвіть нормативно-правові документи, в яких відображені вимоги щодо організації і змісту сучасної просвітницької діяльності.
4. Проаналізуйте різні підходи до визначення поняття «просвітницька діяльність».
5. Які ваші інтереси, захоплення, здібності допоможуть зробити просвітницьку діяльність в закладі дошкільної освіти змістовнішою і цінною у педагогічному сенсі?
6. Зобразіть у вигляді схеми співвідношення основних компонентів просвітницької діяльності.

2. Психологічні основи просвітництва

Розглянемо детальніше структуру і психологічні особливості просвітницької діяльності з позиції теорії комунікації. В основі процесу реалізації просвітницької діяльності лежить *просвітницький захід* – сукупність організованих дій, спрямованих на розповсюдження і роз'яснення наукових знань та інших соціально значимих відомостей. Слід відзначити, що кожний просвітницький захід організовується і проводиться на основі публічного виступу, будь то лекція перед аудиторією, виступ на теле- і відеоекрані чи розміщення письмового матеріалу в друкованих ЗМІ та Інтернеті, які здійснюються на основі взаємодії суб'єктів та керується загальними закономірностями комунікативного процесу.

Слід відзначити, що взаємодія суб'єктів освітнього процесу виступає як відмінна риса просвітницької діяльності в закладі дошкільної освіти.

У змісті категорії «просвітницька діяльність» особливо відзначимо, що в її реалізації педагог виступає не тільки як конкретний носій культурних властивостей цієї діяльності, але й як суб'єкт активної взаємодії з навколишнім середовищем.

Взаємодія людей слугує головною ознакою будь-якого соціального явища. Педагогічна взаємодія – процес взаємного впливу людей і груп на свідомість і поведінку один одного, в ході якого відбувається взаємне узгодження певної дії. Саме дякуючи взаємодії стає можливою спільна просвітницька діяльність окремих індивідів, груп, закладів та організацій.

Взаємодія є вихідним моментом для розуміння сутності просвітницької діяльності. Це взаємодія людей дитячо-батьківської спільноти для задоволення освітніх, виховних, розвивальних, оздоровчих та інших потреб.

Педагогічно організована взаємодія являє собою не тільки міжсуб'єктне співробітництво, але й взаємний вплив різних сфер, явищ, процесів суспільного життя, який здійснюється через просвітницьку діяльність. Взаємодія відбувається як між відокремленими об'єктами (зовнішня взаємодія), так і всередині окремого об'єкта, між його

елементами (внутрішня). Об'єктивною стороною взаємодії виступають зв'язки, які не залежать від окремих людей, але опосередковують і контролюють зміст і характер їх взаємодії. Суб'єктивною стороною взаємодії є свідоме ставлення індивідів один до одного, яке базується на взаємних очікуваннях відповідної поведінки. Це, як правило, міжособистісні (або соціально-психологічні) відносини, які складаються в конкретних соціальних спільнотах в певний момент часу. Механізм педагогічної взаємодії включає індивідів, які здійснюють певні дії; зміни в соціальній спільноті чи суспільстві у цілому, які викликають ці дії; вплив цих змін на інших індивідів, які входять до соціальної спільноти; зворотню реакцію індивідів.

Наочним прикладом такої взаємодії є педагогічна анімація, яка виникла у Франції як особливий вид діяльності суспільних груп та окремих людей в галузі дозвілля та швидко здобула популярність у себе на батьківщині та за її межами. Сутність анімації складає використання різноманітних видів художньої творчості у якості методів «пожвавлення» та «одухотворення» стосунків між людьми у вільний від роботи та інших справ час. Її постійна мета – запобігати явищам стагнації, відчуження особистості в культурі суспільства, в структурі суспільних відносин. Анімація надзвичайно повно відображає креативну, творчу сутність просвітницької діяльності. Професійні аніматори, підготовкою яких займаються навчальні центри, діляться на два види: координатори центрів дозвілля і програм та педагоги, які керують гуртками, студіями, майстернями. Під час підготовки до анімаційної діяльності, спеціалісти опановують різноманітні технології організації дозвілля, отримують необхідну нормативно-правову, економічну, психологічну підтримку.

Оскільки взаємодія реалізується через комунікацію людей, розглянемо сутність поняття «комунікативний процес». *Комунікативний процес* – це процес обміну інформацією між двома чи кількома людьми. Мета комунікативного процесу – забезпечення розуміння інформації, яку можна назвати повідомленням. Розглянемо окремі складові та етапи комунікативного процесу, які представлені на рис. 2.

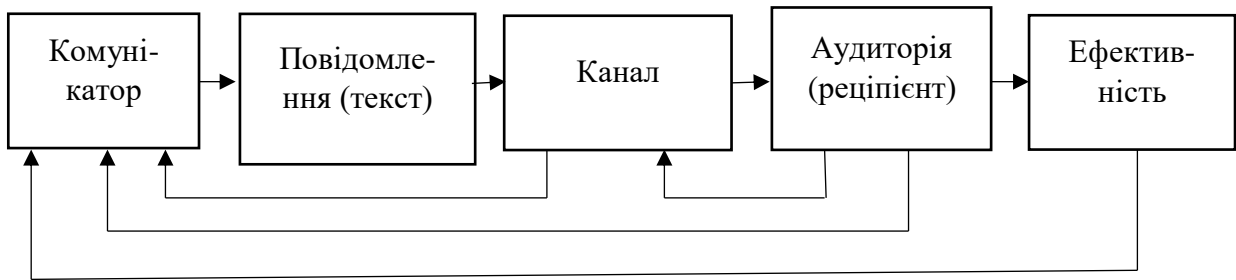

Рис. 2. Схема передачі-прийому інформації у процесі просвітницьких заходів (на основі схеми Г. Лассуела)

Розглянемо перший компонент схеми – комунікатор. У будь-якій просвітницькій діяльності особистість комунікатора займає центральне місце. У системі соціальної комунікації комунікатор виступає як узагальнений суб'єкт, з присутнім йому особистісними характеристиками. Він сприймається одночасно і як представник певної групи (наприклад, практичний психолог, вихователь), і як конкретна людина. Останнє відіграє немаловажну роль в ситуації публічного виступу педагога в закладі освіти, де його всі добре знають. Ефективність будь-якого публічного виступу повністю залежить від довіри конкретної аудиторії (слухачів) до того, хто реалізує просвітницьку функцію і від авторитету комунікатора. Ефективними є роль оратора-лектора, лектора-співбесідника, манера подачі матеріалу, власне відношення комунікатора.

Однією з важливих вимог до вихователя є естетична виразність його зовнішнього вигляду. Зовнішній вигляд – це не тільки охайність і смак в одязі, це весь зовнішній образ людини, яка сприймається оточуючими. Зовнішній образ людини передає її внутрішній зміст. Так, сутулість, опущена голова, беспорядні рухи руками, метушливість свідчать про внутрішню невпевненість, слабкість, які легко «прочитуються» іншими людьми. Виразна постава відображає внутрішню гідність особистості, правильна ходьба, чіткість рухів свідчать про впевненість у власних силах, міцності позиції. Ще більш інформативний зміст має міміка, мистецтво відображати свої думки, відчуття, настрої, сталення за допомогою рухів м'язів обличчя. Нерідко саме вираз обличчя (особливо погляд) здійснює більш сильний вплив ніж слова, підвищує емоційну значимість контакту. Міміка несе більшу інформацію, ніж мовне повідомлення, причому ця інформація

відображає найглибинніші зміст і ставлення, які сигналізують про істинне значення цього повідомлення.

Поза в момент взаємодії повинна свідчити про повагу до співрозмовника, звертання саме до нього, відсторонення від інших побічних факторів. Крім того, поза повинна відображати характер взаємодії: за допомогою лише дистанції можна пережити цілу гаму емоцій. І, нарешті, поза не повинна протирічити особливостям взаємодіючих. «Автор» пози повинен чітко уявляти себе зі сторони. Рухи голови, шиї, рук, всього корпусу повинні бути обмежені і керуватися характером взаємодії. Перевага надається стриманим жестам без широких помахів та гострих кутів. Округлі жести та скупа жестикуляція зазвичай підкреслює мовне (вербальне) повідомлення, надаючи йому додаткову силу впливу. Особливість пантоміміки в тому, що жести, як і інші рухи рук і корпусу, частіше за все попереджують хід висловлюваної думки, а не слідує за нею. Тому неадекватна жестикуляція дезінформує співрозмовника, відволікає увагу.

Наступний компонент комунікативного процесу – повідомлення, матеріал, текст. Структура публіцистичного матеріалу (лекції, бесіди, методичного повідомлення) повинна відповідати основним дидактичним вимогам побудови виступу. Суттєво утруднює сприйняття інформації наявність в повідомленні спеціальної термінології. Будь-який невідомий реципієнту термін сприймається лише як інформаційний шум. Важко сприймається як лаконічний текст, так і дуже завантажений інформацією текст чи повідомлення.

Більшість особистісних особливостей комунікатора проявляються як в усному повідомленні, так і фіксуються в самому тексті. Переважання в повідомленні дієслів надає тексту і усному мовленню динамічності, прикметників – емоційної виразності. Велика кількість особових займенників виявляє риси соціальної інтроверсії. Негативно впливають на сприйняття і розуміння повідомлення звороти, які повторюються. Не сприймаються цитати в усному повідомленні, поскідбки потребують спеціального звернення уваги: «Цитую...» і «Кінець цитати». Краще усні форми звернення до авторитетів заключати у форму непрямого цитування.

Третій компонент комунікативного процесу – канал. Інформація (повідомлення) поступає до реципієнта по певному каналу. В якості

каналу може виступати теле- і відеоекран, монітор комп'ютера, газетна чи журнальна сторінка, мембрана радіорепродуктора чи простір між комунікатором і реципієнтом інформаційного повідомлення в конкретному приміщенні. Цим каналом (залежить від особливостей каналу передачі повідомлення) може здійснюватися і зворотній зв'язок. Під час безпосереднього спілкування двох суб'єктів в якості доповнення до «каналу постору» виступають їх органи чуття (сліх, зір, нюх).

Аудиторія, слухач, реципієнт інформації – гнаступний компонент схеми. Характеристика реципієнта рповідомлення (аудиторії, слухача) також залежить від того, виступає він у даний момент як приймаючий інформацію індивід, як член згуртованої чи член дифузної групи. Найчастіше аудиторію прийнято розглядати як «узагальненого суб'єкта», враховуючи в даному випадку «узагальнені» характеристики. Важливим фактором виступає і поінформованість суб'єкта камунікації. Неоднакова поінформованість суб'єктів спілкування виступає фактором стимулюючого впливу. Велика за численністю аудиторія, яка сприймає інформацію, майже завжди неоднорідна. Відомі три підходи до отримання інформації слухачами, які приявляються в будь-якій аудиторії:

- частина аудиторії, яка схильна сприймати лише ту інформацію, яка співпадає з їх власною точкою зору (типова для авторитарних чи суб'єктів, які претендують на лідерство);
- частина аудиторії, для чкої характерна схильність отримувати максимальну інформацію про усі сторони питання (найбільш продуктивна);
- частина аудиторії, яка схильна отримувати будь-яку інформацію про проблему, але в стислій, схематичній формі (розповсюджена серед бюрократів, чиновників і методистів).

Врахування зазначених характеристик аудиторії в значній мірі підвищує ефективність публічного виступу комунікатора.

Останній компонент схеми – ефективність. Ефективність будь-якого повідомлення частіше за все буває відстроченою, тому не слід повторювати помилку тих організаторів публічних виступів, коли вони запитують думку про виступ відразу по його закінченні. Це маніпулятивний прийом. Матеріал поивнен відкластися і засвоїтися. Ефективність бесіди чи публічного виступу багато в чому залежить від

врахування комунікатором характеристик реципієнта інформаційного повідомлення (слухача, читача). Ефективності роботи з різним контингентом слухачів (батьки, вихованці) сприяє систематичність і плановість просвітницької діяльності а також використання крім усних форм інші канали передачі інформації, наприклад, педагогічні публікації в пресі.

Ефективність просвітництва – оціночна категорія, яка характеризує результати просвітницької діяльності за критерієм їх відповідності поставленій соціальній меті. Культурно-просвітницька робота не досягне мети, якщо при її організації ігноруються умови життя і діяльності людей, конкретні соціально-педагогічні механізми, які регулюють їх взаємовідносини, якщо не враховується те, як особистість засвоює соціальний досвід, зазнає впливу соціального середовища.

Результати організації просвітницької діяльності з батьками визначаються наступними *показниками*:

- включеність сім'ї в процеси ЗДО (ступінь інтегрованості): увага акцентується на характері і результатах взаємодії суб'єктів;
- наступність і єдність вимог ЗДО і сім'ї в процесі виховання дітей;
- взаємостосунки батьків в сім'ї: тип взаємовідносин подружжя (співробітництво, конкуренція, антагонізм) буде в значній мірі визначати атмосферу і клімат у сім'ї, специфіку дитячо-батьківських стосунків, характер педагогічного впливу сім'ї і , нарешті, особистісні досягнення дитини;
- стиль виховання у сім'ї: гуманізація стилю виховання пов'язана з трансформацією батьківської позиції в бік прояву любові до дитини; батьківська спільнота представляє собою збірний суб'єкт виховання, який реально впливає на освітній процес в ЗДО та формує соціальне замовлення, відстоює інтереси ЗДО в соціумі.

Також можна виділити наступні *критерії ефективності просвітницької діяльності*:

1. Зміна характеру питань батьків до вихователів, керівництва ЗДО як показник зростання педагогічної культури, знань про виховання дітей в сім'ї, бажання їх удосконалити.

2. Зростання кількості відвідувань ЗДО батьками, іншими дорослими членами родини заходів з педагогічного просвітництва. Прагнення батьків аналізувати власний досвід і досвід інших батьків.
3. Прояви у батьків усвідомленого ставлення до виховної діяльності, прагнення до зрозуміння дитини, до аналізу її досягнень та помилок; використання батьками педагогічної літератури; участь батьків в конкурсах, святах, розвагах, які організовуються в ЗДО. Усвідомлення дорослими членами родини не тільки практичного, але й виховного значення їхньої допомоги ЗДО в господарській і педагогічній роботі.
4. Суспільна думка батьків про виховання дошкільників в ЗДО.

Розглянемо покрокову технологію досягнення контакту і взаєморозуміння для встановлення довірчих стосунків педагога з батьками вихованців ЗДО:

1 крок – «Трансляція батькам позитивного образу дитини». Педагог не жаліється батькам на дитину. Бесіда проходить під девізом: «Ваша дитина краща за усіх».

2 крок – «Трансляція батькам знань про дитину, яких вони не могли б отримати в сім'ї». Вихователь повідомляє про успіхи і особливості розвитку дитини в ЗДО, особливості її спілкування з іншими дітьми, результати навчальної діяльності, даних соціометрії, тощо. При цьому дотримується принцип, коли кожному поробку чи результат роботи дитини представляють батькам як унікальні.

3 крок – «Ознайомлення вихователя з проблемами сім'ї у вихованні дитини». На цьому етапі активна роль відводиться батькам, вихователь лише підтримує діалог, не надаючи оціночних суджень. Отриманою від батьків інформацією не варто ділитися навіть з колегою по групі, використовувати її тільки для організації позитивної взаємодії.

4 крок – «Спільне дослідження і формування особистості дитини». Тільки на цьому етапі педагог, якому почали довіряти батьки в результаті успішного проведення попередніх етапів, може починати обережно давати поради батькам.

Загальна тривалість усіх кроків-етапів займає близько півтора-два місяці. Зазначена покрокова технологія дозволяє подолати початкову настороженість батьків (нормальна реакція дорослої людини при

контактуванні), підвести до адекватного спілкування, під час якого слова вихователя викликають потрібну реакцію у батьків:

- довірливе спілкування не може бути нав'язаним, воно повинне виникнути як природне бажання іншої сторони;
- процес контактування проходить у своєму розвитку певні етапи (стадії). Затримка чи спроба пропустити певний етап може зруйнувати взаємодію;
- процес взаємодії повинен розвиватися поступово, а перехід на іншу стадію можливий лише при наявності проміжкових результатів.

Розглянемо стадії контактної взаємодії:

1. Накопичення згоди. Не можна відразу переходити до предмету розмови, якщо відчуваєте, що він неприємний батькам. Тому завданням першого етапу – нейтралізація настороженності партнера, розвідувальний пошук загальних тем для розмови. Щоб заручитися підтримкою партнера, слід підвести його до згоди хоча б в головному аспекті розмови. Про позитивні результати можна судити за зменшенням пауз, висловлюваннях власної думки співрозмовника, його певному розслабленні, зменшенню самоконтролю за висловлюваннями. Тепер можна переходити до наступної стадії.

2. Пошук спільних інтересів. На цій стадії важливо з'ясувати усе, що вказує на схожість позицій. Важливо проявити схильність до поступок, показати інтерес до захоплень та поглядів опонента.

3. Взаємне прийняття для обговорення особистісних якостей і принципів. До цього етапу спілкування набуває емоційного забарвлення і можна шукати більш міцну основу для поглиблення стосунків. Тут вихователю необхідно показати, що незалежно від фактичного стану справ він приймає ті принципи виховання, стилі взаємостосунків у сім'ї, які пропонують батьки. Важливо підвести співрозмовника до думки, що їх пов'язують спільні інтереси, подібність поглядів і характеру.

4. Виявлення якостей, небезпечних для взаємодії. Завдяки пройденим стадіям настороженність співрозмовника знімається настільки, що він може поділитися своїми тривогами з приводу власних негативних якостей (я бувати нетерплячим, нестриманим, іноді я

кричу), причому іноді зізнання робиться в опосередкованій формі. У батьків з'являється потреба відкритися педагогу.

5. Реалізація спостбів індивідуального впливу і взаємної адаптації. На цій стадії психологічний фундамент вже такий міцний, що можна приступати до реалізації вихідної мети, яку ставив переж собою педагог як ініціатор спілкування. Тепер він може відкрито говорити про те, що його хвилює у питаннях виховання дитини.

6. Узгоджена взаємодія. На цій стадії можна вести принципові суперечки з тих проблем, які були визначені перед початком взаємодії. Адже негативні установки нейтралізовані, довіра встановлена, батьки починають прислухатися до аргументів педагога без недовіри і психологічних бар'єрів.

Просвітницька діяльність за своєю суттю глибоко педагогічна. Більшість проблем, з якими зустрічається педагог в процесі цієї діяльності, таким чи іншим чином незмінно набувають статус педагогічних завдань. Їх вирішення залежить від узгодженої взаємодії усіх ланок педагогічного ланцюжка. До них відносяться:

- міжсуб'єктне співробітництво партнерів, врахування впливів навколишнього середовища і акторів виховання, вибір найбільш ефективних педагогічних методів та технологій, виявлення їх соціальної спрямованості, педагогічно продумана організація діяльності від планування до контролю і оцінки її результатів;
- наявність сенсорних якостей (велика кількість і гострота відчуттів і сприйняття, стійкість уваги, допитливість, потяг до новизни), пам'ять, здатність до пізнання, екстравертивність – інтровертивність;
- наявність характеру як сукупності характерних психічних особливостей (рис), набутих особистістю у процесі її формування; головними характерологічними рисами являються інтелектуальність (раціональність – ірраціональність); розвиток логічного мислення, інтуїції, асоціативного мислення, фантазії, уяви, володіння мовленням;
- етичне ставлення до самого себе (егоїзм, альтруїзм, совість, почуття обов'язку, самолюбство, честолюбство); до інших

- людей (доброзичливість, колективізм, симпатії, антипатії, недовіра, підозрілість, відвертість);
- естетичні відношення: художній смак, відчуття гармонії, переживання прекрасного;
 - наявність чи відсутність волі – уміння і готовність свідомо управляти власною поведінкою (цілеспрямованість, рішучість, витримка, мужність, здатність до вольових впливів на оточуючих та якості, протилежні до перелічених);
 - освіченість (культурність) – знання, уміння, навички, віра (переконання), ідеали, набуті в результаті соціалізації (репродуктивна діяльність) і напрацьовані самостійно (продуктивна творча діяльність особистості, яка індивідуалізується). Освіченість впливає на риси характеру, втілюючи їх в культурні форми, і сама залежить від природних даних (пам'ять, сприйняття) і характеру людини;
 - духовність; ступінь розвитку і гармонічності дохувних потреб, поняття про сенс життя, відповіді на «вічні питання», які напрацьовані особистістю самостійно в результаті самопізнання і умоглядного споглядання.

Вибудовуючи такий ланцюжок, педагогічна організація просвітницької діяльності передбачає перш за все виділення діагностичного та формувального етапів, найбільш повного використання соціально-педагогічного потенціалу, а також подолання причин, які перешкоджають повному та ефективному його використанню.

Таким чином, психологічні і педагогічні компоненти в просвітницькій діяльності знаходяться у постійній взаємодії і взаємопроникненні. Психолого-педагогічну схему цієї діяльності можна охарактеризувати як цілісну сукупність взаємопов'язаних, взаємодіючих і взаємозалежних компонентів, яка передбачає неперервну педагогічно доцільну організацію просвіти особистості на усіх вікових етапах, в різних сферах мікросередовища за участі усіх суб'єктів виховання. Як важлива сторона загальнокультурного процесу, як засіб залучення людей до досягнень національної і загальнолюдської культури, просвітницька діяльність отримує надійну методологічну основу і методологічний інструментарій у педагогіці партнерства і творчості.

Контрольні запитання і завдання

1. Складіть схему «Педагогічне просвітництво як комунікативний процес».
2. Розробіть правила для педагогів (просвітителів): «Як поводитися під час бесіди з батьками дошкільника».
3. Згадайте і доберіть відеовичтупи відомих людей. Проаналізуйте їхню манеру передачі інформації.
4. Розробіть особистий план самовдосконалення чк оратора-просвітителя.

3. Організація просвітницької діяльності в закладі дошкільної освіти

Здійснений вище аналіз основоположних понять, психологічний контекст розуміння просвітницької діяльності, свідчить, що просвітницька діяльність – це один з провідних видів діяльності, який здійснюють заклади системи освіти, в тому числі дошкільної, і виконують важливу просвітницьку функцію в суспільстві. Організація і методика просвітницької діяльності є цілісною системою, але має свої відмінні риси. *Організація просвітницької діяльності* – це цілеспрямовані практичні дії, які орієнтують на постановку мети, завдань, прийняття рішень, підбір і розстановку кадрів, рзabezпечення матеріальними ресурсами та їх розподіл, здійснення контролю за виконанням.

Методика просвітницької діяльності – це творчий розподіл цілей, відбір змісту, форм, засобів ідейно-емоційного впливу, методів, прийомів, способів, часткових операцій, які регулюють поведінку батьків з урахуванням їх запитів та інтересів, які розвивають їх самостійність, ініціативу і створюють оптимальні умови для сприйняття дійсності, гармонійного виховання особистості. Успішна організація просвітницької діяльності – це уміння переконати і практично організувати конкретну справу на добровільних засадах.

В просвітницькій діяльності під організацією слід розуміти оптимальне упорядкування всіх складових елементів педагогічного процесу в закладах освіти, за допомогою яких можна досягти їх чіткий взаємозв'язок, раціональна структура управління і взаємодія з батьками. Поняття «методика» (за А. Жарковим) – це центральний блок в культурно-просвітницькій роботі, який здійснює прийом та переробку інформації і перетворює її в художньо-образну, символіко-алегоричну форму. При цьому вся організація і методика роботи закладу освіти повинні враховувати необхідність створення найбільш сприятливих умов для міжособистісного спілкування. Збираючись разом, спілкуючись, люди, незалежно від того, усвідомлюють вони це чи ні, завжди здійснюють певний вплив один на одного. Діалогічне спілкування між усіма учасниками освітнього процесу в ЗДО особливо сприятливе, оскільки воно відбувається в невимушеній обстановці, коли сама атмосфера налаштовує на взаєморозуміння. Більшість форм

культурно-просвітницької діяльності безпосередньо розраховані на використання цього механізму.

На наш погляд, не менш важливими є механізми активізації батьків, прийоми спонукання їх до активності, які використовуються в просвітницькій діяльності, які будуть проаналізовані в наступних розділах. Спираючись на них, педагоги-вихователі можуть створити оптимальні умови для сприйняття і засвоєння особистістю духовних цінностей. При цьому методика, з однієї сторони, на основі диференційованого підходу враховує особливості різних груп сімей: соціальні, освітні, вікові, професійні і т.д., стабільність аудиторії, яка відвідує захід, а з іншої – спрямована на передачу досвіду одного покоління іншому. Слід відзначити, що практично усі види діяльності, які пропонуються батькам в закладі освіти, органічно взаємопов'язані і взаємодіють між собою, що позитивно позначається як на світоглядній, так і на чуттєвій сфері усіх учасників і глядачів. А багатоманітність форм, засобів і методів культурно-просвітницької діяльності відкриває можливість включення в неї більшої кількості учасників з різними інтересами і духовними запитами. Все це забезпечує динамічність і гнучкість педагогічного процесу в просвітницькій діяльності.

В технології просвітницької діяльності виділяють наступні етапи діяльності від задуму до досягнення результату: аналіз обставин, формулювання мети, планування заходу, підготовка заходу, реалізація задуму, тобто проведення заходу, нарешті, педагогічний аналіз проведеного заходу. Виділення цих етапів хоча й умовне, але дозволяє краще розібратися в технології підготовки і проведення просвітницького заходу.

На практиці технологія часто порушується. Тому необхідно вирішити, яким набором засобів виховного впливу можна досягти запрограмованого результату. Осмислення цих питань дає можливість сформулювати мету заходу в остаточному вигляді. Основну увагу при визначенні мети слід звернути на її характер. Тільки тоді вона буде генератором ідей, об'єднуючи усіх учасників підготовки. Це буде сприяти і тому, що в учасників сформується почуття відповідальності за доручену справу, уміння розраховувати власні сили і можливості інших учасників заходу. Успіх заходу залежить від чіткого планування, що дозволяє правильно організувати працю, розписати всі доручення, ролі,

розрахувати людські і фінансові ресурси, визначити шляхи досягнення поставлених завдань.

Наступний етап – підготовка заходу – виховує у учасників заходу наполегливість в досягненні результатів і колективізм, відповідальність за доручену справу. Тут необхідно добитися від сценарної групи чітко складеної програми спільних дій, пошуку раціональних способів об'єднання зусиль виконавців, визначення функцій кожного виконавця. Найбільш ефективним способом являється програвання виконавських ролей. При цьому виховний вплив значно підвищується, оскільки педагог надає можливість всю активну організаторську роботу проводити самим учасникам майбутнього заходу. Роль організатора повинна бути зведена до інструктажу, встановлення взаємодії між учасниками, до загального керівництва їх діяльністю і контролю за ходом заходу.

Проведення заходу представляє собою найскладніший і відповідальний етап для всіх учасників. Але, не дивлячись на занятість, педагогу слід вести спостереження за ефективністю заходу і за чітким дотриманням наміченого сценарію. Швидкість орієнтування дає можливість не розгубитися в непередбаченій ситуації, наприклад, у випадку неочікуваної реакції батьків.

І нарешті, завершальний етап роботи на заходом – педагогічний аналіз його проведення. Він здійснюється з метою виховання у учасників самокритичності, уміння об'єктивно оцінювати не тільки власну, а й роботу товаришів. Від підведення підсумків, аналізу конкретного проведеного заходу залежить якість проведення наступних заходів. Якщо в ході аналізу виявляються недоліки, помилки, промахи, то необхідно передбачити всі можливості, які б попередили їх повторення. Аналіз заходу обов'язково повинен завершуватися загальними висновками і пропозиціями, рекомендаціями з попередження і недопущення недоліків.

Уміння глибоко проаналізувати весь хід підготовки і результатів здійсненої роботи являється одним із головних показників рівня професійної майстерності педагогічного працівника.

Основна суть просвітництва в закладі дошкільної освіти полягає в тому, щоб ознайомлювати вихователів, батьків з основними закономірностями і умовами сприятливого психічного і фізичного розвитку дитини, популяризувати і роз'яснювати результати досліджень, формувати потребу в психолого-педагогічних знаннях і

бажання використовувати їх в роботі з дитиною чи в інтересах розвитку власної особистості, а також досягти розуміння необхідності практичної психології та педагогіки і роботи спеціалістів в ЗДО та в інших закладах освіти та виховання.

Визнання пріоритету сімейного виховання в сучасній педагогіці потребує інших відношень сім'ї і закладу дошкільної освіти в рамках організації просвітницької діяльності. Новизна цих відношень визначається поняттями «співробітництво» і «взаємодія», «партнерство».

Співробітництво – це спілкування «на рівних» де нікому не надається привілея вказувати, контролювати, оцінювати.

Взаємодія являє собою спосіб організації спільної діяльності, яка здійснюється на основі соціальної перцепції і за допомогою спілкування. Якщо взаємодія здійснюється в умовах відкритості обох сторін, коли не обмежується нічия свобода, воно слугує прояву істинних стосунків. Якщо ж взаємодія відбувається в умовах придушення однієї людини іншою, воно здатне маскувати істинні відносини.

Партнерство – передбачає добровільну згоду про співробітництво між двома чи кількома сторонами, в якій всі учасники домовляються працювати разом для досягнення загальної мети чи виконання певного завдання і ділити ризики, відповідальність, ресурси і т.д.

На сучасному етапі в основу спільної діяльності ЗДО і сім'ї покладені наступні принципи:

1. Батьки і педагоги являються партнерами у вихованні та навчанні дітей.
2. Єдине розуміння педагогами і батьками мети і завдань виховання та навчання дітей.
3. Допомога, повага і довіра до дитини як з боку педагогів, так і з боку батьків.
4. Постійний аналіз процесу взаємодії сім'ї і закладу дошкільної освіти, його проміжкових та кінцевих результатів.

Сучасний педагог закладу дошкільної освіти для реалізації просвітницької діяльності в ЗДО повинен володіти наступними компетенціями:

- вивчення і формування потреби батьків з питань виховання, навчання та розвитку дітей дошкільного віку в культурно-просвітницькій діяльності;

- організація культурного простору педагогічної діяльності з дітьми дошкільного віку;
- розробка і реалізація культурно-просвітницьких програм з питань виховання, навчання та розвитку дітей дошкільного віку;
- популяризація психолого-педагогічних знань з питань виховання, навчання і розвитку дітей дошкільного віку в широких колах суспільства і педагогічної спільноти.

Розглянемо технологію підготовки педагогічного колективу до роботи з батьками з питання підвищення їх культури. Надання реальної допомоги батькам можливе тільки при умові комплексного підходу до просвітництва батьків і взаємодії з ними, який повинен здійснюватися за двома взаємопов'язаними напрямками.

Перший напрям передбачає роботу з педагогічним колективом ЗДО з питання аналізу нормативно-правових документів, в яких визначаються права дітей і батьків, а їх дотримання залежить від діяльності ЗДО і органів керівництва; вивчення стану освітньо-виховної роботи з дітьми з точки зору дотримання прав дітей.

Другий напрям безпосередньо пов'язаний з роботою педагогічного колективу з батьками і включає:

- вивчення сімей вихованців;
- проведення роботи з підвищення правової і психолого-педагогічної культури батьків;
- створення умов для формування довірливих відносин батьків з педагогічним колективом ЗДО у процесі повсякденного спілкування і спеціально організованих заходів (свят, консультацій, виставок дитячих малюнків, ігротек, спільного перегляду театралізованої діяльності тощо).

Сучасними дослідниками пропонується наступна методика підготовки і проведення просвітницького заходу:

- 1) вивчення запитів, інтересів, установок аудиторії;
- 2) обґрунтування необхідності у вибір виду заходу;
- 3) визначення мети, теми, ідеї;
- 4) організація матеріально-технічних, фінансових і людських ресурсів;
- 5) розробка програми заходу, збір матеріалів та їх обробка;
- 6) організація репетицій і підготовка проведення заходу;
- 7) проведення заходу;

8) аналіз проведеного заходу.

Під час організації роботи педагогів з психолого-педагогічного просвітництва батьків її ефективність напряму залежить від рівня педагогічної культури батьків, оскільки різний рівень розвитку педагогічної свідомості батьків по-різному визначає цілі, принципи, зміст, методи, засоби, форми а також умови здійснення педагогічної діяльності.

Педагогічна культура являється значною частиною загальнолюдської культури, в якій акумульовано духовні і матеріальні цінності, а також способи творчої педагогічної діяльності людей, які необхідні людству для обслуговування історичного процесу зміни поколінь і соціалізації (дорослішання, становлення) особистості.

Результати досліджень свідчать, що у батьків, які відносяться до групи з високим рівнем педагогічної культури, переважають методи виховання, які спрямовані на активізацію інтересів дітей. До спільної діяльності дітей та інших членів сім'ї залучають переважно мами. Також більшість батьків цієї групи вважають, що необхідно дотримуватися єдиного стилю вимог з боку батька і матері до дитини. Обираючи методи покарання дітей за вчинки дорослі схильні аналізувати проблемну ситуацію разом з дитиною.

В групі батьків з середнім рівнем педагогічної культури відзначається не повне розуміння або невміння створювати умови для повноцінного розвитку дитини в сім'ї, хоча більшість дорослих дають позитивну відповідь про залучення дітей до спільної діяльності всієї сім'ї. Батьки усвідомлюють важливість єдиного стилю вимог до дитини, але визнають, що на практиці це не завжди вдається. Дітей карають (переважно батько) тоді, коли дорослі вважають, що методи виховання вони вичерпали.

У групі батьків з низьким рівнем педагогічної культури спостерігається відсутність розуміння виховання як системи педагогічних заходів, які сприяють його досягненню. Більшість дорослих не дотримуються єдиних вимог до стилю виховання дитини у сім'ї або вважають, що у кожного члена родини може бути власна думка. Покарання застосовується за конкретні вчинки. Часто дорослі не можуть відповісти на питання про те, які методи покарання вони застосовують, тому що не аналізують ситуації, які виникають в практиці виховання дитини.

Під час вибору форм роботи з батьками педагогу ЗДО необхідно

враховувати:

- тип сім'ї (розширена, нуклеарна, неповна чи повна, псевдосім'я і т.д.);
- сутнісні характеристики сім'ї (проблемна чи зріла, традиційна чи сучасна тощо);
- стиль життя сім'ї (хто домінує: батько чи мати, бабуся зі сторони матері, тощо);
- характер сімейних взаємостосунків.

Форми педагогічного просвітництва можуть бути реалізовані в наступних форматах: індивідуальні (бесіда), групові (тематичне заняття, батьківські збори), естрадні виступи (з участю суб'єкта-реципієнта), публічні виступи (лекція, повідомлення перед широкою аудиторією) та ін. Використання певної форми просвітництва визначається як досвідом педагога, його комунікативними і лекторськими, творчими здібностями, так і конкретною ситуацією аудиторії, в якій (чи на запит якої) проводиться цей вид роботи.

Засоби педагогічного просвітництва поділяються на::

- 1) вербальні (бесіда, лекція, тематичний КВК, радіовиступ, телевиступ), публіцистика (друковані та електронні ЗМІ);
- 2) наочні (плакат, буклет, пам'ятка), інтерактивні і т.д.

Контрольні запитання і завдання

1. Охарактеризуйте компоненти сім'ї як фактора виховання.
2. Сформулюйте типові труднощі педагога під час спілкування з батьками.
3. Ознайомтесь із зарубіжним досвідом організації просвітницької діяльності з батьками дошкільників.
4. Проаналізуйте методику підготовки і проведення просвітницького заходу.
5. Ознайомтесь з одним із журналів, який адресований сучасній сім'ї та підготуйте його рекламу.
6. Створіть буктрейлер (невеликий відеоролик на 3-5 хвилин), який анонсує чи рекламує книгу для дітей дошкільного віку чи книгу для батьків.
7. Розробіть план просвітницької діяльності з батьками групи на 1 місяць.

4. Формування педагогічної культури батьків як основа партнерської взаємодії закладу дошкільної освіти і сім'ї

Просвітницька діяльність відіграє важливу роль в професії вихователя дошкільної системи освіти. Організуючи різні форми просвітницької діяльності, педагог сприяє збагаченню потреб батьків у підвищенні педагогічної компетентності, спонукає до оволодіння знаннями в галузі загальної та дошкільної педагогіки і психології, активізує і включає їх в освітній процес ЗДО. У цьому зв'язку важливо звернути увагу вихователів до питань освіти батьків. В рамках даної теми звернемося до вивчення і аналізу актуальних форм роботи з батьками в ЗДО, які використовуються в процесі освіти.

Останніми роками розпочала розвиватися та запроваджуватися в практику роботи нова філософія взаємодії сім'ї та закладу дошкільної освіти. В основі її лежить ідея про те, що за виховання дітей несуть відповідальність батьки, а всі інші соціальні інститути покликані підтримувати і доповнювати виховну діяльність. У зв'язку з цим змінюється і позиція ЗДО в роботі з сім'єю. Кожен заклад дошкільної освіти не тільки виховує дитину, але й консультує та навчає батьків з питань виховання дитини дошкільного віку. Педагог ЗДО – це не тільки вихователь дітей, але й партнер батьків у вихованні дітей.

Переваги нової філософії взаємодії педагогів з батьками незаперечні і численні.

По-перше, це позитивний емоційний настрій педагогів і батьків на спільну діяльність з виховання дітей. Батьки впевнені в тому, що в закладі дошкільної освіти завжди допоможуть їм у вирішенні педагогічних проблем і в той же час не зашкодять, оскільки будуть враховувати думку сім'ї і пропозиції стосовно взаємодії з дитиною. Педагоги заручаються розумінням з боку батьків у вирішенні проблем. А у найбільшому вигаши перебувають діти, заради яких і здійснюється дана взаємодія.

По-друге, це врахування індивідуальності дитини. Педагог, постійно підтримуючи контакт з батьками, знає особливості, звички свого вихованця і враховує їх під час роботи, що, в свою чергу, дозволяє досягти більшої ефективності педагогічного процесу.

По-третє, батьки самостійно можуть обирати і формувати вже в шкільному віці той напрямок у розвитку і вихованні дитини, який вони вважають потрібним. Таким чином, батьки беруть на себе відповідальність за виховання дитини.

По-четверте, це можливість реалізації єдиної програми виховання і розвитку дитини в ЗДО і сім'ї.

Логічно далі розглянути питання стосовно ролі ЗДО у підвищенні педагогічної культури сім'ї.

Педагогічна культура – це особлива підсистема, особливий вид загальної культури, який проникає у всі сфери життя, де є елементи соціального наслідування. Педагогічна культура співвідноситься із загальною культурою як елемент із системою, як характеристика ступеня активності у діяльності з передачі соціального досвіду.

Формування педагогічної культури батьків є складовою взаємодії будь-якого суспільного інституту із сім'єю. Сім'ї потребують уваги з боку держави, особливо в питаннях виховання дітей: труднощі у виконанні сім'єю виховної функції значною мірою пов'язані зі знеціненням моральних, духовних, громадянських ідеалів у суспільстві, відсутністю загальних стратегій виховання.

Проблема формування усвідомленого батьківства знаходиться в полі зору багатьох науковців (Т. Алексеєнко, А. Кузьмінського, А. Марушкевич, В. Омеляненка, В. Постового та ін.). Сучасні дослідження присвячені окресленню принципів, підходів, методів роботи з родинами щодо формування педагогічної культури батьків.

Під педагогічною культурою сім'ї розуміють «показник її загальної культури, в якій відображено накопичений людством досвід виховання дітей у сім'ї, в основі якого наукові знання та досвід народної педагогіки. Педагогічна культура батьків – складне, інтегративне, динамічне особистісне утворення, яке визначає тип, стиль і способи поведінки батьків у виховній діяльності» (А. Марушкевич, В. Постовий). Дослідник О. Коберник вважає педагогічну культуру батьків «важливим чинником успішного сімейного і суспільного виховання дітей, їхнього інтелектуального розвитку та духовного збагачення». Автор також визначив характерні ознаки навчальної та виховної діяльності батьків, серед них: рівень їхнього інтелектуального і духовного розвитку, глибина знань та обізнаності в різних сферах

людської діяльності, конкретні педагогічні вміння, найважливішими з яких є спілкування.

Українські науковці Т. Алексеєнко, О. Докукіна, К. Журба, Т. Кравченко, В. Постовий та ін. виділили такі основні компоненти педагогічної культури батьків: мотиваційний (спонукання до виховної діяльності), змістовний (знання, переконання, погляди), конструктивний (способи функціонування педагогічної культури).

Огляд педагогічних праць дає підстави для окреслення концептуального положення щодо важливості та необхідності взаємодії з сім'ями вихованців, забезпечення родин системою педагогічних знань. Вироблення педагогічних умінь досягається лише за активної участі батьків у різноманітних справах і заняттях, пов'язаних з вихованням і освітою дітей. Тому педагоги мають систематично і активно розповсюджувати і прищеплювати педагогічні знання, допомагати сім'ям усвідомлено виховувати дітей, пропагувати кращий досвід родинного виховання.

Послідовна і планомірна різнобічна педагогічна освіта батьків передбачає ознайомлення їх як із основами теоретичних знань, так і з практикою роботи з дітьми. Зміст роботи з батьками має охоплювати широке коло питань, висвітлювати усі сфери розвитку і виховання дитини. Таким чином, повноцінне здійснення завдань формування особистості в період дошкільного віку значною мірою визначається налагодженням взаємодії дітей і дорослих: «педагоги – діти – батьки». Педагогам і членам родин вихованців слід усвідомити, що і діти, і вони є повноправними учасниками педагогічного процесу, та взаємодіяти на засадах діалогу, довіри, самоконтролю, як зазначає Ш. Амонашвілі.

Перед педагогічними працівниками стоїть ряд завдань, які вони розв'язують, співпрацюючи з родинами своїх вихованців і забезпечуючи таким чином педагогізацію знань батьків. Слід зауважити, що приступаючи до їх реалізації вихователі враховують виховний потенціал сімей та їх особливості. У кожній сім'ї існує своя конфігурація, або карта функцій. Це означає, що члени сім'ї в процесі життєдіяльності виконують певні функції.

Виділяють такі головні функції сім'ї: соціалізуюча (у т. ч. виховна); економічна (господарська); терапевтична (емоційна); рекреативна (функція духовного (культурного) спілкування та творчого

розвитку); репродуктивна; побутова (у т. ч. функція турботи про домівку). Реалізація цих функцій визначає життєздатність сім'ї. Тому вихователям слід проводити вивчення кожної сім'ї. Тобто, взаємодія передбачає обізнаність педагогів дошкільних навчальних закладів про особливості сімей їх вихованців, і відповідно, окреслення плану подальших дій щодо гармонійного і всебічного розвитку кожної дитини.

У сучасній дошкільній педагогіці окреслені основні принципи взаємодії з батьками: професійної компетентності; діагностичного підходу до родин; диференційованого підходу до родин; спрямованості педагогічної освіти батьків на особистість дитини, її індивідуальний, творчий розвиток; індивідуального підходу до родин. Активно використовують такі методи вивчення сімей: спостереження, бесіди, виконання дитиною практичного завдання в присутності батьків чи близького дорослого, відвідування сім'ї кожної дитини, анкетовані відповіді тощо.

Під педагогічною культурою батьків розуміємо педагогічну підготовленість і зрілість їх як вихователів, що дає реальні позитивні результати в процесі сімейного і суспільного виховання дітей. Педагогічна культура є складовою частиною загальної культури батьків, у якій закладений досвід виховання дітей у сім'ї, придбаний різними категоріями батьків безпосередньо у своїй країні, інших країнах, а також узятий з народної сімейної педагогіки.

Основою для визначення поняття «педагогічна культура» є філософське розуміння культури як характеристики розвитку творчих сил і здібностей людини та вчення про провідну роль діяльності в її формуванні. Особистісний прояв культури реалізується в повсякденній діяльності, у стосунках, поведінці, стилі життя, побуті, засвоєнні культурних досягнень, знань, навичок, умінь. Педагогічна культура батьків є складовою частиною загальної культури людини. Вона втілюється у творчій виховній діяльності і слугує формуванню духовно багатой і всебічно розвиненої особистості. Тому ми її сприймаємо як складне, інтегративне, динамічне особистісне утворення, яке визначає тип, стиль і способи поведінки батьків у виховній діяльності.

Під педагогічною культурою батьків ми розуміємо їх достатню підготовленість до виховання дітей дошкільного віку в умовах сім'ї, вміння застосовувати якості вихователя у процесі сімейної

життєдіяльності. Педагогічна підготовленість батьків характеризується певною сумою (основним мінімумом) знань з психології, педагогіки, фізіології, гігієни, вміннями та навичками, набутими в процесі виховання дітей та догляду за ними.

Педагогічна культура батьків реалізується у всіх видах виховної діяльності, сприяє формуванню різнобічних стосунків і спілкуванню, забезпечує самопізнання, саморозвиток, самовиховання, самовдосконалення шляхом засвоєння набутого людством досвіду.

Структурно педагогічну культуру батьків складають компоненти, до яких належать психолого-педагогічні знання, навички та вміння догляду за дітьми дошкільного віку, культура педагогічного впливу. Педагогічна культура батьків у різних життєвих ситуаціях може проявлятися у комплексі або в окремих її складових ознаках.

Основними параметрами педагогічної культури батьків є моральна культура, культура мислення, культура мовлення, комунікативна культура, дидактична культура, культура праці, культура рухів, фізична культура, естетична культура та екологічна культура. Моральна культура включає вимоги батьків до себе, їх самокритичність, дотримання моральних норм.

Культура мислення передбачає наявність:

- проблемного мислення – вміння прогнозувати можливості виникнення труднощів виховання і намічати шляхи їх усунення;
- системного мислення – вміння бачити проблему з різних боків;
- оперативності мислення – здатності швидко реагувати на зміну обставин.

Мовленнєва культура пов'язана з володінням правильною і чистою мовою, яка відповідає нормам літературної, хорошою дикцією, виразністю та образністю мови, емоційністю та багатством інтонацій. Комунікативна культура виявляється в здатності привертати до себе увагу дитини, будувати з нею довірливі стосунки, в доброзичливості в спілкуванні з іншими, вмінні керувати собою.

В основі дидактичної культури лежить вміння оптимально організувати освітній і виховний процес, забезпечити необхідну мотивацію, володіння сучасними формами і методами виховання.

Культура праці виявляється в звичці доводити розпочату справу до кінця, у турботі про якісні і кількісні результати праці, в умінні ефективно і продуктивно працювати.

Рухова культура полягає в оптимальному використанні жестикуляції, вмінні вибирати позу, в пред'явленні вимог до красивої постави і ходьби.

Естетична культура забезпечується наявністю естетичного смаку, дотриманням етики спілкування, естетичним оформленням зовнішності і побуту.

Екологічна культура виявляється у здатності людини правильно поводити себе в навколишньому середовищі, дотримуватись особистої гігієни.

Фізична культура пов'язана зі здоровим способом життя сім'ї.

Виходячи із зазначеної структури, можемо аналізувати педагогічну культуру сім'ї як зміст взаєностосунків між батьками і дітьми через включення механізмів різних видів їх діяльності і втілення в цій діяльності моральних категорій.

Реалізація будь-якої моральної категорії вимагає відокремлення змісту категорії міри в її конкретних характеристиках, тобто абсолютно конкретного уявлення про те, що робити, як це робити і для чого це потрібно робити саме так, а не інакше. Таке обґрунтування взаємодії з іншою людиною (в нашому прикладі батьків з дитиною) являє собою процес прийняття рішення про рівень такої взаємодії, а також про міру впливу як на дитину, так і на себе.

Аналіз педагогічних фактів дозволив виділити умовно три групи батьків, які відповідають трьом рівням сформованості педагогічної культури: високому, середньому і низькому, їх характеристика включає такі показники: наявність і якість психолого-педагогічних знань, їх глибина, повнота і осмисленість; ступінь сформованості вмінь та навичок; ціннісне ставлення до дітей дошкільного віку; стабільність зацікавленості до питань виховання в цілому.

Перший рівень – високий – характерний для батьків з достатньо повними і глибокими психолого-педагогічними знаннями. Вони систематично займаються вихованням дітей, орієнтуючись на їх вік та індивідуальні особливості; постійно прагнуть до поповнення своїх знань; творчо реалізують їх у процесі сімейного спілкування та

виховання. Для цієї групи батьків характерними є висока відповідальність за виховання дітей, активна життєва позиція.

Другий рівень – середній – характеризується відсутністю системи знань з педагогіки і психології, нечіткістю уявлень про методи і прийоми сімейного виховання, інтуїтивними підходами до розв'язування питань, що стосуються організації життя дитини. Вихованням дітей такі батьки займаються несистематично, підмінюють його доглядом, часто не вміють використовувати в практиці свої знання.

Третій рівень – низький – властивий батькам з повною або частковою відсутністю знань з питань сімейного виховання і пасивним ставленням до своїх виховних функцій, поведінки дітей. У таких сім'ях частіше спостерігаються типові помилки у вихованні дітей: відсутні єдині вимоги, наявні грубоці та авторитарний стиль виховання, застосування фізичних покарань, невимогливість батьків до дітей і до себе.

Попередити значну кількість педагогічних помилок батьків або пом'якшити їх вплив на особистість дитини допоможе вчасна цілеспрямована підготовка молоді до сімейного життя та до батьківства, формування її педагогічної культури. Така робота повинна розпочинатись безпосередньо в сім'ях, коли і хлопчики, і дівчатка на прикладі своїх батьків на високому культурному рівні засвоюватимуть ролі чоловіка і дружини, батька і матері, продовжуватись в дошкільних закладах, школі, в спеціальних консультаційних пунктах, службах сім'ї і школах батьків.

Виховання батьків визначається як формування мотиваційної, змістовної і конструктивної підсистем; поліпшення механізму регулятивних систем і систем, які пов'язані з умовами реалізації виховної діяльності сім'ї.

Мотиваційна підсистема (або мотиваційний компонент системи) являє собою сукупність потреб, інтересів, бажань, планів, програм, спонукань. Виховна діяльність завжди опосередкована інтересами і може реалізовуватись без використання механізму емоцій. Формування мотиваційного компонента передбачає стимулювання інтересів, цілеспрямованості, бажань батьків з урахуванням сукупності установок особистості, а також визначення мети виховання дошкільників в умовах сім'ї, складання відповідних планів і програм.

Змістовна підсистема передбачає забезпечення батьків надійними і усвідомленими знаннями психолого-педагогічного мінімуму виховання дітей.

Змістовний компонент педагогічної культури батьків визначається завданнями сімейного виховання дошкільників. Основні з них такі:

1) турбота про здоров'я дитини, нормальний розвиток її почуттів і сприймання (органів зору, слуху, нюху, смаку .);

2) піклування про всебічний розвиток дитини, формування її мовлення, елементарних знань та уявлень про навколишній світ за допомогою казок, пісень, лічилок, примовок, загадок, скоромовок, прислів'їв тощо;

3) формування ціннісних орієнтацій у дитини з позицій добра, справедливості, гуманності, чесності, почуття власної гідності;

4) створення сприятливої трудової атмосфери співробітництва;

5) залучення дитини до народних традицій, до активної участі у всенародних і сімейних святах.

Конструктивний компонент являє собою сукупність всіх видів, форм, умінь, навичок особистості, прийомів, методів, що використовуються у виховній діяльності батьків. Він передбачає практичне вміння творчої реалізації основних компонентів і параметрів педагогічної культури в практиці сімейного виховання дошкільників.

Складний за структурою та динамічний характер педагогічної культури батьків зумовлює необхідність дотримання у процесі її формування таких вимог:

– цілісного підходу до вибору сукупності засобів, що забезпечують формування всіх компонентів педагогічної культури;

– урахування рівнів педагогічної підготовленості батьків і їх індивідуальних особливостей;

– досягнення наступності в поповненні знань і тісного їх взаємозв'язку з особистою практикою виховання дітей кожного з батьків.

Слід зазначити, що формування окремих компонентів педагогічної культури батьків не може відбуватись ізольовано і обов'язково призводить до вдосконалення одного іншим. Ефективність формування педагогічної культури забезпечується процесом, в якому головна увага надається структурній моделі, має програмно-цільовий, цілісний і

безперервний характер, враховує суб'єктивну позицію батьків як носіїв загальнонаціональних і загальнолюдських цінностей, реалізується в їх особистій виховній діяльності.

Ефективності формування сприяють також методи активізації освітньо-виховного процесу батьків – дискусії з проблем виховання дітей, аналіз педагогічних ситуацій, розв'язання педагогічних задач, педагогічні ігри та індивідуальні завдання батькам, які спрямовані на формування спостережливості, навичок спільної діяльності з дітьми, вироблення здатності до самоаналізу та критичного ставлення до особистої виховної діяльності в умовах сім'ї.

Процес формування педагогічної культури продовжується впродовж усієї виховної діяльності батьків. Про його завершення можна судити тільки умовно, орієнтуючись на повноту розв'язання поставлених завдань у кожному конкретному випадку.

Умовами, які забезпечують успішність цього процесу (на фоні вищезазначених), є:

- формування у батьків потреби в розвитку особистої педагогічної культури;

- застосування комплексу психолого-педагогічних знань для виховання дітей дошкільного віку, які б відповідали сучасним вимогам;

- набуття батьками досвіду гуманних взаємин і поведінки, які вимагають розуміння дитячої психології та правильного вибору методів сімейного виховання дошкільників.

Аналіз досліджень з проблеми дозволяє виділити два основних завдання виховання батьків:

- 1) накопичення педагогічних знань, необхідних батькам для виховання дитини;

- 2) самовиховання або саморозвиток батьків, тобто зростання їх самосвідомості і визначення особистої шкали цінностей.

Отже, справжнє виховання батьків розпочинається з усвідомлення ними можливостей і необхідності особистого внутрішнього зростання. Це постійний процес саморозвитку дорослих, який ґрунтується на свідомому їх прагненні до вдосконалення.

Постійний характер процесу передбачає створення цілісної педагогічної системи як певної сукупності взаємопов'язаних засобів, методів і процесуальних моментів, необхідних для створення

організованого, цілеспрямованого і прогнозованого педагогічного впливу на формування особистості із заданими якостями.

Оскільки сімейна життєдіяльність як і педагогічна культура батьків інтегровані, це передбачає різнопланові шляхи цілеспрямованої підготовки до батьківства та формування самої якості (тобто педагогічної культури) через реалізацію в єдиному комплексі дидактичних умов опосередкованого і прямого впливу на цей процес.

Таким чином, необхідно створити стимулююче середовище для розгортання спеціальної роботи щодо виховання батьків: витримувати інтелектуальний рівень навчання-підготовки (відправним моментом у його визначенні має бути діагностика сформованості педагогічної культури батьків у створенні навчальних груп відповідно до цього рівня підготовленості), налагоджувати гуманні та довірливі стосунки з батьками і застосовувати активні форми роботи, які дозволять їм бути експертами своєї виховної діяльності. Ці умови реалізуються шляхом конструювання окремих занять-тренінгів для батьків, їх організаційно-методичним забезпеченням, яке враховує особливості проходження навчання і виховання дорослих.

Важливим аспектом підготовки батьків є включення мотивогенних ситуацій, які орієнтовані на стимулювання саморозвитку і духовного розвитку батьків. Такий підхід забезпечить диференційованість процесу навчання, органічне поєднання дидактичних і методичних аспектів, дозволить систему виховання батьків, формування їх педагогічної культури зробити технологічною і відтворювати її в масовому педагогічному досвіді.

Дидактико-методичні контури системи необхідно зумовлювати в часових і просторових параметрах, спираючись на вік батьків та їх дітей. Це забезпечить самореалізацію батьків і їх самовдосконалення шляхом зацікавленого сприймання необхідних їм знань, набуття навичок і можливість апробації набутого досвіду у власній сім'ї.

Порівняння вихідних рівнів і одержаних результатів по закінченні спеціальної підготовки і виховання батьків, а також контроль на проміжних етапах цього процесу дозволить об'єктивно оцінювати результативність і цілеспрямованість функціонування продуманої педагогічної системи виховання батьків.

Розглянемо труднощі, які можуть виникати під час взаємодії ЗДО і сім'ї. Обидві сторони взаємодії зацікавлені у дітях, у їхньому вихованні, але вони не уявляють це виховання як спільний процес, який здійснюється у ході співробітництва. Так, сфера спілкування батьків і вихователів і сфера допомоги, які бажають отримати батьки, свідчать про неузгодженість цих сфер. Для того, щоб вказані сфери були узгодженими, вихователям необхідно не тільки вирішувати в роботі з батьками ситуативні і організаційні питання, але й питання, пов'язані із розвитком дитини, її навчанням і вихованням.

Рекомендації з організації взаємодії.

1. Оскільки найбільш проблемною сферою для вихователя є організаційні питання, пов'язані з включенням батьків в життя ЗДО, то необхідні заходи, які спонукають батьків включатися в життя закладу. В якості найбільш ефективної форми переконання можна запропонувати групове обговорення батьками і педагогами участі батьків в організації заходів в різних формах, в ході якого потрібно заохочувати батьків, знаходити позитивні сторони їхньої участі в житті ЗДО, займати активну позицію і самотійно приймати рішення.

2. Найбільш проблемною сферою взаємодії для батьків є відсутність психологічних консультацій з проблем розвитку і навчання дітей, їх підготовки до шкільного навчання, тобто психологічного консультування з питань навчання, виховання та вікових особливостей дітей. Вказана проблема може бути вирішена на рівні організації діяльності ЗДО в цілому, тобто можна запропонувати батькам звернутися до спеціаліста, який працює в ЗДО, психолога чи соціального педагога. Якщо батькам потрібна консультація, то вихователь повинен допомогти батькам зрозуміти необхідність звернення до спеціаліста, визначити, до кого конкретно звернутися, пояснити специфіку діяльності спеціаліста і окреслити проблеми, у вирішенні яких цей спеціаліст може допомогти. Саме з цієї причини доцільні виступи спеціалістів на батьківських зборах.

3. Однією з причин труднощів у взаємодії є менш висока оцінка працівниками ЗДО важливості сім'ї у вихованні і навчанні дітей, ніж оцінка сім'єю власної важливості. Це може призвести до виникнення у батьків відчуття власної непотрібності закладу дошкільної освіти. Тому необхідне усвідомлення і розуміння вихователями ролі сім'ї у вихованні

і навчанні дитини, включаючи ті сфери виховання, які традиційно вважалися прерогативою суспільного виховання, наприклад, підготовка до шкільного навчання, а також ролі взаємодії ЗДО з сім'єю з усіх питань розвитку дитини.

4. З метою підвищення ефективності і продуктивності взаємодії доцільною буде розробка конкретних програм роботи з батьками і педагогічним колективом. Для розробки таких програм необхідно провести дослідження, щоб встановити, які саме формах можна найбільш активно включати батьків в освітній процес ЗДО.

Під час організації просвітницької діяльності в рамках нової філософії партнерства ЗДО і сім'ї необхідно дотримуватися *принципів*:

- відкритості ЗДО для сім'ї (кожен з батьків має можливість знати і бачити, як живе і розвивається його дитина);
- співробітництво педагогів і батьків у вихованні дітей;
- створення активного розвивального середовища, яке забезпечує єдині підходи до розвитку особистості в сім'ї і дитячому колективі;
- діагностика загальних і часткових проблем у розвитку і вихованні дитини.

Головна мета педагогів ЗДО – професійно допомогти сім'ї у вихованні дітей, при цьому не підмінюючи її, а доповнюючи і забезпечуючи більш повну реалізацію її виховних функцій:

- розвиток інтересів і потреб дитини;
- розподіл обов'язків і відповідальності між батьками різних ситуаціях виховання дітей;
- підтримка відкритості у взаємовідносинах між різними поколіннями у сім'ї;
- формування способу життя сім'ї, створення сімейних традицій;
- розуміння і прийняття індивідуальності дитини, довіра і повага до неї як до унікальної особистості.

Вказана мета реалізується через наступні *завдання*:

- виховання поваги до дитинства і батьківства;
- взаємодія з батьками для вивчення сімейного мікросередовища;
- підвищення і сприяння загальній культурі сім'ї і психолого-педагогічної компетентності батьків;

- надання теоретичної і практичної допомоги батькам вихованців через трансляцію основ теоретичних знань і формування умінь і навичок практичної роботи з дітьми;
- використання з батьками різних форм співробітництва і спільної творчості, на основі індивідуально-диференційованого підходу до сімей.

Основними умовами, які необхідні для реалізації довірливої взаємодії між ЗДО і сім'єю, є наступні: вивчення сімей вихованців: врахування відмінностей у віці батьків, їх освіті, загальному культурному рівні, особливостей батьків, їхніх поглядів на виховання, структури і характеру сімейних стосунків і т.д.; відкритості ЗДО для батьків; орієнтації педагога на роботу з дітьми і батьками.

Роботу з батьками слід будувати, дотримуючись наступних етапів:

1. Продумування змісту і форм роботи з батьками. Проведення експрес-опитування з метою вивчення їх потреб. Важливо не тільки повідомити батькам про те, що ЗДО має намір робити з дітьми, але й дізнатися, чого батьки очікують від ЗДО. При цьому необхідно враховувати що є батьки, які самостійно бажають займатися з дитиною, а ЗДО розглядають лише як середовище для ігрового спілкування. Отримані результати необхідно використовувати для подальшої роботи.

2. Встановлення між вихователями і батьками доброзичливих стосунків з установкою на майбутнє ділове співробітництво. Необхідно зацікавити батьків роботою, яка проводитиметься з ними, сформувати у них позитивний образ дитини.

3. Формування у батьків більш повного образу власної дитини і правильного його сприйняття через повідомлення їм знань, інформації, які неможливо отримати у сім'ї і які виявляються неочікуваними і цікавими для них. Це може бути інформація про певні особливості спілкування дитини з ровесниками, ставлення до праці, досягнення дитини в продуктивних видах діяльності.

4. Ознайомлення педагога з проблемами сім'ї у вихованні дитини. На цьому етапі вихователі розпочинають діалог з батьками, які відіграють в даному випадку активну роль, розповідаючи вихователям під час відвідування сім'ї не тільки про позитивні сторони, але й про труднощі, тривоги, негативні явища у поведінці дитини.

5. Спільно з дорослими дослідження і формування особистості дитини. На цьому етапі планується конкретний зміст роботи, обираються форми співробітництва.

Таким чином, вихователі відпрацьовують основну стратегію і тактику взаємодії, допомагають батькам у вирішенні протиріч сімейного виховання, коригуванні впливів навколишнього соціального середовища. Успіху досягають ті педагоги, які здійснюють перехід до принципово нових форм стосунків: освітній заклад робить педагогічний процес більш вільним, гнучким, диференційованим, гуманізує стосунки між дітьми, педагогами і батьками; створює такі умови, щоб у всіх учасників виховного процесу виникла особиста готовність відкрити самого себе в якій-небудь діяльності.

Контрольні запитання і завдання

1. Охарактеризуйте нову філософію взаємодії педагогів з батьками і вкажіть переваги.
2. Сформулюйте визначення поняття «педагогічна культура батьків» та охарактеризуйте її структурні компоненти.
3. Визначіть умови успішного процесу формування педагогічної культури батьків.
4. Перерахуйте труднощі, які можуть виникати під час взаємодії ЗДО і сім'ї.
5. Розробіть рекомендації з організації ефективної взаємодії педагогів з батьками вихованців.

5. Традиційні та інноваційні форми просвітницької діяльності в закладах дошкільної освіти

Форма (від лат. forma – зовнішність, устрій) – чітко виражена в часі й просторі організація освітньої діяльності учнів, пов'язана з діяльністю вчителя.

Усі форми діяльності з батьками поділяються на:

- колективні (масові), індивідуальні і наочно-інформаційні;
- традиційні і нетрадиційні.

Колективні (масові) форми передбачають роботу з усіма чи більшістю батьків ЗДО або групи. Це спільні заходи педагогів і батьків. Деякі колективні форми передбачають участь і дітей.

Індивідуальні форми використовуються для диференційованої роботи з батьками вихованців.

Наочно-інформаційні форми відіграють роль опосередкованого спілкування між педагогами і батьками.

На сьогодні склалися стійкі форми роботи ЗДО з сім'єю, які в дошкільній педагогіці вважаються *традиційними*. Це форми роботи перевірені часом. Їх класифікація, структура, зміст, ефективність описані в багатьох наукових і методичних джерелах. До таких форм можна віднести педагогічне просвітництво батьків. Здійснюється воно в двох напрямках:

- всередині ЗДО здійснюється робота з батьками вихованців ЗДО;
- робота з батьками за межами ЗДО. Її мета – охопити більшість батьків дошкільників незалежно від того, відвідують їхні діти ЗДО чи ні.

Особливої популярності як у педагогів, так і у батьків набули *нетрадиційні форми* спілкування. Вони мають на меті встановлення неформальних контактів з батьками, залучення їх уваги до закладу дошкільної освіти. Батьки краще визнають власну дитину, оскільки бачать її в іншому новому для себе середовищі, зближуються з педагогами.

У практиці діяльності закладів дошкільної освіти напрацьовано велику кількість нетрадиційних форм роботи з батьками. Вони ще недостатньо досліджені і узагальнені, але усі вони будуються на основі

діалогу, відкритості, відвертості, відмови від критики і оцінки партнера по спілкуванню. Зокрема пропонується наступна класифікація нетрадиційних форм взаємодії з батьками (табл. 4).

Таблиця 4

Нетрадиційні форми організації спілкування педагогів і батьків

№ п/п	Назва групи	Мета використання	Форми проведення спілкування
1.	Інформаційно-аналітичні	Виявлення інтересів, потреб, запитів батьків, рівня їх педагогічної грамотності	- проведення соціологічних зрізів, опитування; - поштова скринька; - індивідуальні блокноти
2.	Пізнавальні	Ознайомлення батьків з віковими і психологічними особливостями дітей дошкільного віку	- семінари-практикуми; - тренінги; - проведення зборів, консультацій в нетрадиційній формі
3.	Практичні	Формування у батьків практичних навичок виховання дітей дошкільного віку	- міні-збори, педагогічний брифінг; - педагогічна вітальня; - усні педагогічні журнали; - ігри з психолого-педагогічним змістом; - психолого-педагогічна бібліотека для батьків; - дослідницько-проектні, рольові, імітаційні і ділові ігри
4.	Дозвіллєві	Установлення емоційного контакту між педагогами, батьками, дітьми	- спільне дозвілля, свята; - виставки робіт батьків і дітей; - гуртки і секції; - клуби батьків, бабусь
5.	Наочно-інформаційні: інформаційно-ознайомлювальні та інформаційно-просвітницькі	Ознайомлення батьків з роботою закладу дошкільної освіти, особливостями виховання дітей. Формування у батьків знань про виховання і розвиток дітей	- інформаційні проспекти для батьків; - альманахи; - журнали і газети, які видаються для батьків; - дні (тижні) відкритих дверей; - відкриті перегляди занять та інших видів діяльності дітей; - випуск стіннівок

Пізнавальні форми взаємодії з батьками. Домінуючу роль серед форм спілкування педагог – батьки до сьогодні продовжують відігравати пізнавальні форми організації їх взаємодії. Вони покликані підвищувати психолого-педагогічну культуру батьків, а значить, сприяти зміні поглядів батьків на виховання дітей в умовах сім'ї, розвивати рефлексію. Крім того, вказані форми взаємодії дозволяють знайомити батьків з особливостями вікового і психічного розвитку дітей, раціональними методами і прийомами виховання з метою формування у батьків їх практичних навичок. Батьки бачать дитину в середовищі, яке відрізняється від домашнього, а також спостерігають процес спілкування власної дитини з іншими дітьми та дорослими.

У цій групі лідирують наступні *традиційні колективні форми спілкування:*

Загальні батьківські збори ЗДО. Їх мета – координація дій батьківської спільноти і педагогічного колективу з питань освіти, виховання, оздоровлення і розвитку вихованців. На загальних батьківських зборах обговорюють проблеми виховання дітей. Для батьків дітей, які тільки прийняли в ЗДО, доцільно провести екскурсію закладом, познайомити зі спеціалістами; можна видати буклет, рекламу, які розповідають про конкретний заклад або показати презентацію; організувати виставку робіт дітей і т.д.

Розширена педагогічна рада з участю батьків. Метою даної форми роботи з сім'єю є залучення батьків до активного усвідомлення проблем виховання дітей в сім'ї на основі врахування індивідуальних потреб.

Батьківська конференція – одна з форм підвищення педагогічної культури. Цінність цієї форми роботи в тому, що в ній беруть участь не тільки батьки, а й громадськість. На конференціях виступають педагоги, працівники відділу освіти, представники медичної служби, учителі, педагоги-психологи тощо. Крім того, ця форма роботи дозволяє педагогам, спеціалістам і батькам моделювати життєві ситуації, програючи їх. Це дає можливість батькам не тільки накопичувати професійні знання в галузі виховання дітей, але й встановлювати довірливі стосунки з педагогами і спеціалістами.

Тематичні консультації організуються з метою дати відповіді на усі питання, які цікавлять батьків. Частина консультацій присвячена

труднощам виховання дітей. Вони можуть проводитися і спеціалістами із загальних питань, наприклад, розвиток музичних здібностей у дитини, охорона психіки дитини, навчання грамоти і т.д. Консультації подібні до бесід, основна різниця між ними полягає у тому, що останні передбачають діалог, який веде організатор бесіди. Педагог прагне дати батькам кваліфіковану пораду, чомусь навчити. Ця форма допомагає ближче ознайомитися з життям сім'ї і надати допомогу там, де вона найбільш потрібна, спонукає батьків серйозно придивлятися до дітей, задумуватися над тим, якими шляхами їх краще виховувати. Головне призначення консультацій – переконати батьків в тому, що в закладі дошкільної освіти вони можуть отримати підтримку і пораду. Існують і «заочні» консультації. Для їх проведення готується ящик (конверт) для запитань батьків. Читаючи пошту, педагог може завчасно підготувати повні відповіді, вивчити літературу, порадитися з колегами чи переадресувати запитання спеціалістам. Ця форма отримала відклик у батьків. Практика роботи свідчить, що під час проведення «заочної» консультації батьки задають питання, про які не хотіли говорити вголос.

Педагогічний консилиум. Дієва форма роботи з батьками, яка допомагає глибше зрозуміти стан стосунків в конкретній сім'ї, вчасно надати дієву практичну допомогу (якщо, звичайно, у батьків є бажання щось змінювати у ситуації, яка склалася). До складу консилиуму можна включити вихователя, методиста ЗДО, педагога-психолога, учителя-логопеда, старшу медичну сестру, членів батьківського комітету. На консилиумі обговорюється виховний потенціал сім'ї, її матеріальний стан і статус дитини в сім'ї. Підсумком роботи консилиуму може бути:

- наявність даних про особливості конкретної сім'ї;
- визначення заходів допомоги батькам у вихованні дитини;
- розробка програми з метою індивідуальної корекції поведінки батьків.

Групові батьківські збори – це форма організованого ознайомлення батьків із завданнями, змістом і методами виховання дітей певного віку в умовах закладу дошкільної освіти і сім'ї (обговорюються проблеми життєдіяльності групи). Рекомендують проводити 3-4 зборів на рік тривалістю до 1,5 години. Теми необхідно формулювати проблемно, наприклад: «Чи слухняна ваша дитина?», «Як

гратися з дитиною?», «Чи потрібно карати дитину?» тощо. Під час підготовки до батьківських зборів дотримуються наступних правил:

- збори повинні бути цілеспрямованими;
- відповідність запитам та інтересам батьків;
- мати чітко визначений практичний характер;
- проводитися у формі діалогу;
- на зборах не варто оголошувати невдачі дітей чи прорахунки батьків у вихованні.

Повістка зня зборів може бути різноманітною, з урахуванням побажань батьків. Традиційно вона включає в себе читання доповіді, хоча й від цього слід відходити, краще вести діалог з використанням методів активізації батьків. На думку лекторів, «читання з папірця викликає сон з відкритими очима». Не рекомендується використовувати в роботі з батьками слів типу «доповідь», «заходи», «повістка дня», «явка обов'язкова». Якщо педагог читає текст не відриваючись, складається враження, що він некомпетентний в даному питанні. У повідомленні важливо представити особливості життя групи і кожної дитини. До виступу на зборах можуть підключатися спеціалісти ЗДО (лікар, догопед, психолог і т.д.), а також спеціалісти з-поміж батьків, які мають відношення до дошкільного дитинства (педіатр, юрист, бібліотекар і т.д.). Збори готуються завчасно, оголошення вивіщується за 3-5 днів. В оголошенні можна умістити невеликі завдання для батьків, наприклад, поспостерігати за поведінкою дітей, сформованими навичками, звернути увагу на диячі запитання і т.д. Завдання підпорядковані темі зборів. Як свідчить досвід, батьки активніше реагують на індивідуальні запрошення, особливо якщо під час їх підготовки брали участь діти.

Під час підготовки до батьківських зборів можна скористатися наступним планом:

1. Анкетування батьків з теми зборів. Анкети заповнюються напередодні вдома, а результати використовуються у ході проведення зборів.

2. Виготвлення запрошень для кожної сім'ї (у вигляді аплікацій, малюнка, листівки). Важливо, щоб у виготвленні запрошень брали участь діти.

3. Підготовка конкурсів, виставок.

4. Запис на відео відповідей дітей з теми зборів.

5. Підготовка плакатів, презентацій з теми зборів і т.д.

Сьогодні збори витісняються новими нетрадиційними формами. Варто застерігти вихователів від надмірного захоплення розвагами: чашка чаю з батьками, ігри. У цьому випадку «зникає» педагогічний зміст. Доцільніше поєднувати різні форми роботи, наприклад, після проведення розважальних заходів з батьками можна провести бесіди і збори.

«Круглий стіл». В нетрадиційній обстановці з обов'язковою участю спеціалістів обговорюються з батьками актуальні проблеми виховання.

Батьківський комітет групи – це група батьків, яка регулярно збирається для того, щоб сприяти адміністрації ЗДО, вихователям групи в удосконаленні умов для здійснення освітнього процесу, охорони життя і здоров'я вихованців, вільного розвитку особистості; вони беруть участь в організації і проведенні спільних заходів. Як правило, у члени батьківського комітету обирають батьків з активною життєвою позицією, які зацікавлені в покращенні умов перебування дітей в ЗДО.

Відкриті заняття з дітьми в ЗДО для батьків. Батьки знайомляться зі структурою і специфікою проведення занять в ЗДО. Можна включити в заняття елементи бесіди з батьками.

Вказані вище форми використовувалися і раніше. Однак сьогодні змінилися принципи, на основі яких будується спілкування педагогів і батьків. До них відносяться спілкування на основі діалогу, відкритість, відвертість у спілкуванні, відмова від критики та оцінки партнера по спілкуванню. Тому дані форми можна розглядати і як нетрадиційні, наприклад, це може бути проведення батьківських зборів за мотивами ігор «КВК», «Поле чудес», «Що? Де? Коли?», тощо. Неформальний підхід до організації та проведення цих форм спілкування ставить вихователя перед необхідністю використання різноманітних методів активізації батьків. До таких «старих форм на новий лад» можна віднести:

Дні відкритих дверей. На думку дослідників, заклад дошкільної освіти здатен у повній мірі задовольнити запити батьків тільки при умові, що він є відкритою системою. Дні відкритих дверей дають можливість батькам побачити стиль спілкування педагогів з дітьми, самим включитися у спілкування і діяльність дітей і педагогів. Якщо раніше не передбачалося,

що батьки можуть бути активними учасниками життя дітей під час відвідування групи, то зараз ЗДО прагнуть не тільки продемонструвати педагогічний процес батькам, а й залучити до нього батьків. У цей день батьки, а також інші близькі дитині люди, які беруть безпосередню участь у вихованні дитини (бабусі, дідусі, брати і сестри), мають можливість вільно відвідати ЗДО, пройти усіма його приміщеннями, ознайомитися з життям дитини в закладі дошкільної освіти, побачити, як дитина навчається та відпочиває, поспілкуватися з її друзями і вихователями. Батьки, спостерігаючи діяльність педагога і дітей, можуть особисто взяти участь в іграх, заняттях і т.д.

Презентація закладу дошкільної освіти. Це сучасна форма реклами закладу дошкільної освіти, яка стала можливою завдяки можливостям комп'ютерних програм. У результаті такої форми роботи батьки знайомляться зі статутом ЗДО, програмою розвитку і колективом педагогів, отримують корисну інформацію про зміст роботи з дітьми, безкоштовних і платних освітніх послугах.

Клуби для батьків – ця форма спілкування передбачає встановлення між педагогами і батьками довірливих стосунків, усвідомлення педагогами значення сім'ї у вихованні дитини, а батьками – що педагоги мають можливість надати їм допомогу у вирішенні труднощів у вихованні. Засідання клубів для батьків здійснюються регулярно. Вибір теми для обговорення зумовлюється інтересами і запитамі батьків. Педагоги прагнуть не просто самостійно підготувати корисну і цікаву інформацію з теми, яка хвилює батьків, але й запрошують спеціалістів з теми обговорення.

Усний педагогічний журнал. Журнал уміщує 3-6 сторінок, за тривалістю кожна займає від 5 до 10 хвилин. Загальна тривалість складає не більше 40 хвилин. Невелика тривалість у часі має важливе значення, оскільки батьки часто бувають обмежені в часі через низку різних об'єктивних і суб'єктивних причин. Тому важливо, щоб достатньо великий обсяг інформації, розміщений у відносно короткому проміжку часу, представляв значний інтерес для батьків. Кожна сторінка журналу – це усне повідомлення, яке може бути проілюстровано дидактичними посібниками, прослуховуванням магнітофонних записів, виставками малюнків, поробок, книг. Батькам завчасно пропонується література для ознайомлення з проблемою, практичні завдання, питання для обговорення. Наведемо

приклади тем усних журналів, які пропонуються педагогами: «На порозі школи», «Етика сімейних стосунків», «Вплив приподи на духовний розвиток дитини» та інші. Важливо, щоб теми були актуальними для батьків, відповідали їхнім запитам і допомагали вирішити найбільш важливі питання виховання дітей.

Вечори запитань і відповідей. Ця форма дозволяє батькам уточнити свої педагогічні знання, застосувати їх на практиці, взнати про щось нове, доповнити знання один одного, обговорити певні проблеми розвитку дітей.

Батьківський університет. Для того, щоб вказана форма роботи була більш продуктивною, закладу дошкільної освіти можна організувати діяльність з батьками на різних рівнях: загальному, груповому, індивідуально-сімейному. У ньому можуть працювати різні кафедри за запитами батьків: кафедра правильного материнства, кафедра ефективного батьківства, кафедра сімейних традицій та ін.

Міні-збори. Виявляється цікава сім'я і вивчається її досвід виховання. Запрошуються дві-три сім'ї, які поділяють позиції цієї сім'ї у сімейному вихованні і, таким чином, у вузькому колі обговорюються цікаві для присутніх теми виховання і розвитку дітей.

Дослідницько-проектні, рольові, імітаційні і ділові ігри. В процесі цих ігор учасники не просто отримують нові знання, а конструюють нову модель дій, стосунків. У процесі обговорення учасники гри з допомогою спеціалістів намагаються проаналізувати ситуацію з усіх сторін і знайти прийнятне рішення. Тематами таких ігор можуть стати: «Ранок в нашому домі», «Прогулянка нашої сім'ї», «Вихідний: який він?» і т.д.

Тренінги. Тренінгові ігрові вправи і завдання допомагають оцінити різні способи взаємодії з дитиною, обрати найбільш вдалі форми звертання до дитини і спілкування з нею, міняти небажані форми на конструктивні. Батьки, які долучаються до ігрового тренінгу, починають спілкування з дитиною, опановуючи нові істини.

Опікунська рада – одна з нових форм роботи з батьками, яка являє собою колегіальний орган самоуправління, який постійно діє на громадських засадах при закладі дошкільної освіти.

Дні добрих справ. Дні добровільної посильної допомоги батьків групі, закладу дошкільної освіти: ремонт іграшок, меблів, групи, допомога у

створенні предметно-розвивального середовища в групі. Така форма допомагає налагоджувати атмосферу теплих, доброзичливих взаємостосунків між вихователем і батьками. В залежності від плану роботи, необхідно скласти графік допомоги батьків, обговорити кожне відвідування, вид допомоги, яку можуть надати батьки і т.д. Подібні форми: Дні спілкування, День батька (бабусі, дідуся) тощо.

До групи пізнавальних відносяться і *індивідуальні форми* взаємодії з батьками. Перевага такої форми роботи з батьками полягає в тому, що через вивчення специфіки сім'ї, бесіди з батьками (з кожним окремо), спостереження за спілкуванням батьків з дітьми як у групі, так і вдома педагоги визначають конкретні шляхи спільної взаємодії з дитиною.

Педагогічна бесіда з батьками. Це одна з найбільш доступних форм налаштування зв'язку з сім'єю для надання батькам своєчасної допомоги у тому чи іншому питанні. Бесіда може бути як самостійною формою, так і застосовуватися у поєднанні з іншими, наприклад, вона може бути включена в збори, відвідування сім'ї. Мета педагогічної бесіди – обмін думками з певного питання; її особливість – активна участь і вихователя, і батьків. Бесіда може виникати стихійно за ініціативою як батьків, так і педагогів. Педагог продумує, які питання буде ставити батькам, повідомляє тему і просить їх підготувати запитання, на які хотіли б отримати відповіді. Плануючи тематику бесід, слід прагнути охопити по можливості усі сторони виховання. У результаті бесіди батьки повинні отримати нові знання з питань навчання і виховання дітей дошкільного віку. Крім того, бесіди повинні відповідати ряду вимог:

- бути конкретними і змістовними;
- давати батькам нові знання з питань навчання, виховання та розвитку дітей;
- пробуджувати інтерес до педагогічних проблем;
- підвищувати почуття відповідальності за виховання дітей.

Як правило, починаючи бесіду із загальних питань, варто обов'язково наводити факти, які позитивно характеризують дитину. Рекомендується детально продумати її початок, від якого залежить успіх і її подальший хід. Бесіда індивідуальна і адресована конкретним людям. Вихователю слід підібрати рекомендації, які підходять конкретній сім'ї, створити обстановку, яка дозволить розкрити душу. Наприклад, педагог має намір

вияснити особливості виховання дитини у сім'ї. Можна розпочати цю бесіду з позитивної характеристики дитини, показати її успіхи і досягнення, нехай навіть незначні. Потім можна запитати у батьків, як їм вдалося досягти позитивних результатів у вихованні. Далі можна тактовно зупинитися на проблемах виховання дитини, які, на погляд вихователя, ще необхідно доопрацювати. Наприклад, «Разом з тим, хочеться звернути увагу на виховання працелюбності (самостійності, загартування дитини і т.д.)», дати конкретні поради.

Відвідування сім'ї. Основна мета візиту – познайомитися з дитиною, його близькими у звичній для дитини обстановці. Граючись з дитиною, під час розмови з її близькими можна взнати багато важливої інформації про малюка, про його інтереси та пристрасті. Відвідування корисне і для батьків, і для педагога: батьки отримують уявлення про те, як вихователь спілкується з дитиною, мають можливість в звичній для себе обстановці задати найбільш хвилюючі питання про виховання дитини, а педагогу дозволяє познайомитися з умовами, в яких живе дитина, із загальною атмосферою в домі, традиціями і звичками сім'ї. Вихователь кожної вікової групи повинен відвідати сім'ї своїх вихованців. Кожне відвідування має свою мету. Метою першого відвідування сім'ї є встановлення загальних умов сімейного виховання, обстеження умов проживання дитини. Повторні візити плануються за необхідністю. Організуючи домашній візит, необхідно дотримуватися умов:

- бути тактовним під час візиту;
- не починати розмову в сім'ї про недоліки дитини;
- не задавати багато питань батькам про виховання дитини.

Індивідуальні консультації. Консультації за характером близькі до бесід. Різниця полягає в тому, що бесіда – це діалог вихователя і батьків. Під час консультації, відповідаючи на запитання батьків, педагог прагне дати кваліфіковану відповідь.

Індивідуальні блокноти, в які вихователь записує успіхи дитини з різних видів діяльності. У блокнотах батьки також можуть відмічати, що їх цікавить у вихованні дітей.

До вказаних форм також відносяться *«Школа молоді сім'ї», виконання індивідуальних доручень, телефон довіри, пошта довіри, скарбничка добрих справ* і т.д.

Крім того, існують прийоми створення ролей для батьків. Вони можуть грати різні формальні і неформальні ролі в програмі розвитку і виховання дітей в групі ЗДО. Нижче наведемо деякі з них.

Гість групи. Необхідно заохочувати прихід батьків в групу для спостереження за дітьми і ігри з ними.

Доброволець. У батьків і дітей можуть бути спільні інтереси чи вміння. Дорослі можуть допомагати вихователю, брати участь у спектаклях, допомагати в організації заходів, забезпечувати транспортом, допомагати з прибиранням і прикрашанням групової кімнати тощо.

Оплачувана посада. Деякі батьки можуть зайняти оплачувану посаду в якості члена колективу вихователів.

Дозвіллєві форми взаємодії з батьками. Дозвіллєві форми організації спілкування мають на меті установлення теплих неформальних стосунків між педагогами і батьками, а також більш довірливі відносини між батьками і дітьми. У подальшому педагогам простіше налагоджувати з ними контакти, надавати педагогічну унформацію. Такі форми співробітництва з сім'єю можуть бути ефективними, тільки якщо вихователь приділяє достатню увагу педагогічному змісту заходу, а установлення неформальних довідливих стосунків з батьками не являються основною метою спілкування.

Свята, ранки, розваги, заходи (концерти, змагання). До цієї групи форм роботи відносяться проведення педагогами ЗДО таких традиційних спільних свят і дозвіль як Зістріч Нового року, Різдвяні забави, Мамине свято, Кращий тато, Тато, мама, я – дружна сім'я, Свято врожаю, Сімейна олімпіада, тощо. Такі заходи допомагають створити емоційний комфорт в групі, зблизити учасників педагогічного процесу. Батьки можуть проявити кмітливість і фантазію у різних конкурсах. Вони можуть виступати у ролі безпосередніх учасників: брати участь в складанні сценарію, читати вірші, співати, грати на музичних інструментах, розповідати цікаві історії, проводити змагання.

Виставки робіт батьків і дітей, сімейні вернісажі. Такі виставки, як правило, демонструють результати спільної діяльності батьків і дітей. Це важливий момент у побудові взаємостосунків між батьками і дитиною і значимий для вихователя (підвищення активності батьків у житті групи, показник комфортності внутрісімейних стосунків).

Наприклад, виставки «Чудеса для дітей з непотрібних речей», «Природа і фантазія», «Ручки тата, мами і мої».

Спільні походи і екскурсії, основна мета яких – зміцнити дитячо-батьківські стосунки. У результаті таких заходів у дітей формується працелюбність, охайність, увага до близьких, повага до праці тощо. Це основи патріотичного виховання, так як любов до Батьківщини народжується із почуття любові до власної сім'ї. Із таких походів діти повертаються збагачені новими враженнями про природу, про свій край. Потім вони захоплено малюють, роблять поробки з природного матеріалу, оформлюють виставки спільної творчості.

Благодійні акції. Така форма спільної діяльності має велике виховне значення для дітей, які вчаться не тільки отримувати подарунки, але й дарувати їх. Батьки теж не залишаються байдужими, коли бачать, як їхня дитина із захопленням грається в ЗДО в давно забутому вдома гру, а улюблена книга стала ще цікавішою і звучить по-новому у колі друзів. Наприклад, дякуючи акції «Подаруй книгу другу» може оновитися і поповнитися бібліотека групи.

До даних форм також можна віднести *гуртки і секції, клуби батьків, бабусь, дідусів, клуб вихідного дня, випуск стіннівки, домашні гостини, діяльність театральної трупи (спільна постановка спектаклів дітьми і батьками), сімейні зустрічі, веломарафон, присвячений Дню захисту дітей (1 червня), музичні і літературні салони, колекціонування і т.д.*

Наочно-інформаційні форми взаємодії з батьками. Дані форми спілкування педагогів і батьків вирішують завдання ознайомлення батьків з умовами, змістом і методами виховання дітей в умовах ЗДО, дозволяють правильніше оцінити діяльність педагогів, переглянути методи і прийоми домашнього виховання, об'єктивніше побачити діяльність вихователя. Наочно-інформаційні форми умовно можна розподілити на дві підгрупи:

1. *Інформаційно-ознайомлювальне завдання* – ознайомлення батьків із закладом дошкільної освіти, особливостями його роботи, з педагогами, які займаються вихованням дітей, і подолання поверхневих думок про роботу закладу дошкільної освіти.

2. *Інформаційно-просвітницьке завдання* – близькі до завдань піднавальних форм і направлені на збагачення знань батьків особливостями розвитку і виховання дітей дошкільного віку. Їх специфіка полягає в тому, що спілкування педагога з батьками тут не пряме, а опосередковане – через газети, організацію виставок і т.д., тому вони були виділені в самостійну підгрупу, а не об'єднані з пізнавальними формами роботи.

У їх використанні необхідно дотримуватися принцип цілеспрямованості і принцип систематичності. Головне завдання вказаних форм роботи – познайомити батьків із умовами, завданнями, змістом, методами виховання дітей в ЗДО (групі) і сприяти подоланню поверхневого судження про роль ЗДО, надавати практичну допомогу сім'ї. До них відносяться: аудіо-відеозаписи бесід з дітьми; відеофрагменти організації різних видів діяльності, режимних моментів, занять; фотографії; виставки дитячих робіт; стенди, ширми, папки-пересувки. У педагогічній практиці використовуються і поєднуються різні види наочності: натурна, зображувальна, словесно-образна, інформаційна. Варто відзначити, що ставлення педагогів до традиційних методів наочної пропаганди на сучасному етапі розвитку взаємовідносин педагога і батьків неоднозначне. Ряд вихователів переконані, що наочні форми спілкування з батьками неефективні в сучасних умовах. Вони пояснюють це тим, що батьки не цікавляться матеріалами, які розміщені на стендах, папках-пересувках. А педагоги часто прагнуть підмінити безпосереднє спілкування з батьками інформаційними оголошеннями, статтями з газет і журналів. На думку інших вихователів, наочні форми спілкування здатні вирішувати завдання ознайомлення батьків з методами і прийомами виховання, надавати їм допомогу у вирішенні проблем, які виникають у процесі сімейного виховання. При цьому педагогу необхідно виступати у якості кваліфікованого радника, який може підібрати необхідний матеріал, обговорити разом з батьками певні проблеми чи труднощі.

Розглянемо групу *традиційних інформаційно-ознайомлювальних форм*.

Куточок для батьків. Неможливо уявити заклад дошкільної освіти без гарно оформленого куточка для батьків. У ньому розміщена корисна для батьків і дітей інформація: режим дня групи, розклад занять, щоденне меню, корисні статті і довідкові матеріали-посібники для

батьків. Матеріали куточка для батьків можна розділити за змістом на дві частини:

- матеріали інформаційного характеру: правила для батьків, розпорядок дня, оголошення різного характеру;
- матеріали, які висвітлюють виховання дітей в закладі дошкільної освіти і в сім'ї. У них відображена поточна робота з виховання і розвитку дітей. Батьки наочно побачать, як можна обладнати куточок чи кімнату для дитини, отримують відповіді на поставлені запитання, визнають, які консультації будуть проводитися найближчим часом.

Головне – зміст куточка для батьків повинен бути коротким, зрозумілим, розбірливим, щоб у батьків виникло бажання звернутися до його змісту. Ще дуже важливо не тільки наповнити куточок найсвіжішою і корисною інформацією, але й зробити його яскравим і привабливим. Для цього необхідно:

1. Обрати для куточка місце на стіні. Бажано, щоб куточок розміщувався навпроти входних дверей або відразу над шкафчиками у роздягальні, так потрібна інформація буде відразу перед очима батьків. Оформити планшетний стенд бажано збірно-розбірний, щоб мати можливість за необхідності його збільшити чи зменшити.

2. Вирішити, що саме буде уміщуватися у куточку для батьків. Обов'язково повинні бути плакати з довідковою інформацією: батькам про права дітей, ЗСЖ батькам (правила особистої безпеки), батьки і друга дитина, поради лікарів, батьки та їх обов'язки, тощо.

3. Звернути увагу на зміст довідкових матеріалів. Всі статті повинні бути написані доступною мовою, без складних термінів, розмір шрифту букв – не менше 14 кегля. Інформацію доповнити яскравими малюнками.

4. Підготувати і умістити інформацію про ЗДО і про персонал з вказаними контактними телефонами. Це дасть батькам можливість отримувати особисті консультації в разі портеби. Розклад дня, щоденне меню, інформація про аихоапнців групи (зріст, маса тіла, інші показники) – все це незмінна частина куточка для батьків.

5. Традиційно куточок для батьків оформляється у вигляді будиночка, дах якого можна виготовити з будь-якого матеріалу (папір, клейонки-самоклейки, солома, гілочки, тощо). Прикрашають куточок

малюнками, аплікаціями, поробками дітей. Можна залучити батьків, які разом з дітьми із задоволенням візбмуть участь в цьому творчому заході. Можливе і нетривіальне оформлення куточка відповідно до назви групи або загального оформлення, наприклад, у вигляді паровозика з вагончиками, тощо.

Виставки, вернісажі дитячих робіт. Їх мета – демонстрація батькам важливих розділів програми чи успіхів дітей із її засвоєння (малюнки, саморобки, дитячі книги, альбоми і т.д.). Наприклад: виставка, яка висвітлює розділи програми «зображувальна діяльність дітей у сім'ї і у ЗДО», «Іграшка і її виховна роль» чи виставка дитячих робіт «Щедра осінь», «Зима прийшла» і т.д.

Інформаційні листи можуть нести у собі наступну інформацію: про додаткові заняття з дітьми, оголошення про збори, екскурсії, прохання про допомогу, подяка добровільним помічникам і т.д.

Пам'ятки для батьків – невеликий опис (інструкція) правильного виконання певних дій.

Папки-пересувки формуються за тематичним принципом: «Щоб наші діти не хворіли», «Роль батька у вихованні дитини», тощо. Папку дають у тимчасове користування батькам. Коли батьки ознайомляться зі змістом папки, з ними варто провести бесіду про зміст прочитеного, відповісти на запитання, вислухати пропозиції, тощо.

Батьківська газета оформлюється самими батьками, в якій вони відзначають цікаві випадки з життя сім'ї, діляться досвідом виховання з окремих питань. Наприклад, «Вихідний день сім'ї», «Моя мама», «Я вдома» і т.д.

Відеофільми створюються на певну тему, наприклад, «Трудове виховання дітей у сім'ї», «Трудове виховання дітей в закладі дошкільної освіти», тощо.

До даних форм роботи з батьками також можна віднести: *оформлення фотомонтажу; спільне створення предметно-розвивального середовища; сімейний і груповий альбоми «Наша дружна сім'я», «Виховання звідусіль»; фотовиставки «Моя бабуся найкраща», «щасливі моменти нашої сім'ї»; емоційний куточок «Я сьогодні ось такий», «Добрий день» та ін.*

Інформаційно-аналітичні форми організації взаємодії з батьками. Основним завданням інформаційно-аналітичних форм організації

взаємодії з батьками є збір, опрацювання і використання даних про сім'ю кожного вихованця, загальнокультурний рівень його батьків, наявність у них необхідних педагогічних знань, ставлення у сім'ї до дитини, запитам, інтересах, потребах батьків в психолого-педагогічній інформації. Тільки на аналітичній основі можливе здійснення індивідуального, особистісно-орієнтованого підходу до дитини в умовах закладу дошкільної освіти, підвищення ефективності виховної роботи з дітьми і побудова грамотного спілкування з батьками.

Анкетування. Один із найпоширеніших методів діагностики, який використовується працівниками ЗДО з метою вивчення сім'ї, з'ясування освітніх потреб батьків, встановлення контакту з її членами, для узгодження виховних впливів на дитину. Отримавши реальну картину, на основі зібраних результатів педагог визначає і обирає тактику спілкування з кожною сім'єю і дитиною. Це допомагає краще орієнтуватися у педагогічних запитах кожної сім'ї, враховувати її індивідуальні особливості. На основі анкетних даних можна розробити критерії «включення» батьків в освітній процес. Вони будуть відображати кількісні показники присутності батьків на зборах і консультаціях; присутність на дитячих святах, участь батьків в підготовці і проведенні екскурсій, тематичних заходів; участь виставках, вернісажах, випуск журналів; відвідування Дня відкритих дверей; допомога батьків в оснащенні педагогічного процесу. А також якісні показники: ініціативність, відповідальність, ставлення батьків до продуктів спільної діяльності дітей і дорослих. Такий аналіз дозволяє виділити три групи батьків:

- батьки-лідери, які із задоволенням беруть участь в освітньому процесі, цінують діяльність ЗДО;
- батьки-виконавці, які беруть участь у виховному процесі при умові значної мотивації;
- батьки-критичні спостерігачі.

Сприйняття батьків як учасників педагогічного процесу призвело до зміни розуміння типів сімей: активні учасники педагогічного процесу, зацікавлені в успішності власних дітей; зацікавлені, але бажають вирішувати проблеми з допомогою спеціалістів; байдужі, які живуть за принципом «мене так виховували». Вказане групування батьків і сімей допоможе вихователю знайти диференційований підхід до батьків під час проведення спільних заходів.

Письмові форми взаємодії з батьками. Це новітні форми взаємодії з батьками, які допомагають, коли у батьків не вистачає часу, напружений графік роботи, або якщо ви маєте намір обговорити певне питання з батьками особисто, але не можете зробити це в телефонному режимі. Не варто зловживати такими формами роботи, так як вони не сприяють згуртуванню дитячо-батьківського колективу групи. А певні форми взаємодії (брошура, бюлетень та ін.) більше підходять для організації роботи з батьками в межах усього закладу дошкільної освіти.

Брошури допомагають батькам взнати про ЗДО, описують концепцію закладу і уміщують загальну інформацію про нього.

Посібники містять детальну інформацію про ЗДО. Батьки можуть звертатися до посібника впродовж всього року.

Бюлетень можна випускати раз або двічі на місяць, щоб постійно надавати сім'ям інформацією про особливі заходи, зміни у програмі тощо.

Щотижневі записки, які адресовані безпосередньо батькам, повідомлять батьків про здоров'я, настрій, поведінку дитини в групі, про її улюблені заняття, ігри та іншу інформацію.

Неформальні записки. Вихователі можуть передавати з дитиною короткі записки додому, щоб інформувати батьків про нові досягнення дитини чи про нову сформовану навичку, подякувати сім'ї за допомогу. В записках можуть бути записані цікаві висловлювання дитини, тощо. Батьки також можуть надсилати записки, в яких висловлюють подяку або які містять прохання чи запитання.

Особисті блокноти (зошити). Такі блокноти можуть щодня курсувати між закладом освіти і сім'єю, щоб ділитися інформацією про те, що відбувається вдома і в групі. Сім'ї можуть сповіщати вихователів про особливі сімейні події, таких як дні народження, нове місце роботи, поїздки.

Дошка оголошень – це настінний екран, який інформує батьків про збори, медичний огляд дітей і т.д.

Скринька пропозицій – це коробка, в яку батьки можуть класти записки зі своїми ідеями і пропозиціями, що дозволяє їм ділитися своїми думками з вихователями.

Звіти. Письмові звіти про розвиток дитини – це одна з форм спілкування з сім'ями, яка може бути корисною при умові, що вона не замінить особистих контактів.

Вихователь ЗДО також може формувати батьківську педагогічну культуру під час розмов по телефону, при листуванні в соціальних мережах та за допомогою служби Viber, можливостей Інтернет.

Сучасним способом контактування із сім'ями вихованців ЗДО є *Інтернет*. Інтернет-сторінки дозволяють регулярно інформувати широке коло батьків про те, що відбувається у закладі і про важливі події із життя кожної вікової групи. Дедалі більше закладів дошкільної освіти мають свої інтернет-сторінки, де розміщується загальна інформація про ЗДО: фотографія, адреса, інформація про дати запису, години роботи ЗДО, актуальні події у житті закладу, запрошення до участі в дошкільних урочистостях, досягнення дітей та вихователів. Можуть бути представлені освітні програми, листи від фахівців (педагогів, психологів, логопедів), які поглиблюють педагогічні знання та культуру батьків, опікунів дітей.

Останніми роками помітно збільшилася частота непрямого спілкування та одночасно письмової й невербальної комунікації вихователів і батьків, що полягає, наприклад, у надсиланні коротких текстових повідомлень через *мобільні телефони (SMS) або електронною поштою*. Це пов'язано з нинішнім технічним прогресом, універсальним доступом до мобільних телефонів або Інтернету. Інтернет-зв'язок дуже відрізняється від традиційного. Невербальний аспект обмежений мінімальним – замість жестів та мімічних виразів ми можемо використовувати тільки «смайлик» (слово-настрій, що складається з текстових символів). Зв'язок через Інтернет вважається простим і зручним способом спілкування – повідомлення. Це заощаджує час і вартість передачі інформації. Завдяки можливості додавання вкладок у вигляді графіки або фільмів, саме по собі повідомлення більш привабливе для одержувача.

У даний час існує тенденція доповнення традиційного спілкування з батьками іншими формами за допомогою сучасних технологій. До сучасних форм спілкування вихователя з батьками дітей належать також:

– телефонний зв'язок, тобто дзвінки не «обличчям до обличчя» в ЗДО, а через мобільний телефон;

– короткі текстові повідомлення, тобто текстові повідомлення, в яких вихователь надає батькам найважливішу поточну інформацію, наприклад, що приносити наступного дня, як одягнути дитину в подорож за кілька днів;

– електронна пошта, яка дозволяє батькам надсилати цікаві статті або тексти пісень і віршів для роботи з дітьми вдома;

– фан-сайт на Facebook.ua, де і вихователі, і батьки можуть розмістити найважливішу інформацію з життя дитячого садка, а також посилання на оновлені фотогалереї на веб-сайті закладу;

– веб-сайт закладу дошкільної освіти, який замінює традиційну інформаційну дошку для багатьох батьків;

– блог або он-лайнний щоденник групи, в якому можна розміщувати фотографії та описи наступних тижнів роботи;

– група вихователів і батьків у Viber, яка дозволяє оперативно сповіщати батьків про заходи в ЗДО, здійснювати опитування батьків, цікавитися думкою батьків, батькам вести діалог і обмінюватися інформацією між собою.

Ці сучасні способи комунікації започатковуються в ході співробітництва з батьками і залежать від поточних потреб батьків і педагогів. Крім того, що комунікація за допомогою сучасних технологій виявляється ефективним способом контактів між вихователями і батьками, усі визнають ряд його переваг. Наприклад, можливість батьків писати електронні листи чи здійснювати вечірні телефонні дзвінки до вихователя переконує їх у тому, що вони є колегами педагога, до якого можна звертатися письмово або усно у будь-який час дня чи ночі. А для того, щоб написати повідомлення електронною поштою або надіслати СМС-повідомлення, потрібна загальна грамотність. Вихователь використовує ввічливі фрази в контактах з батьками, уникає помилок правопису та пунктуації. Батьки, отримуючи грамотно сформульоване повідомлення, проникаються повагою до фахівця, зважають на правильність мови. Супротивники впровадження сучасних способів спілкування з батьками нарікають на те, що такі дії спричиняють поступове зникнення традиційних форм контакту. Однак немає ніяких сумнівів у тому, що з поточним технічним прогресом і розвитком сучасних комунікацій у всіх сферах життя, електронна пошта і телефон стають традиційною формою, яка дозволяє навіть приймати важливі фінансові рішення або угоди, які мають однакову юридичну силу з

традиційними письмовими контрактами. Безперечно, сучасні засоби у вигляді комп'ютера або телефону значно скорочують час необхідного контакту між педагогом та батьками.

Звернемося до аналізу критеріїв ефективності використання різних форм роботи з батьками у вихованні і розвитку особистості дитини. Про ефективність роботи з ЗДО батьками свідчать:

- прояви у батьків інтересу до змісту освітнього процесу з дітьми;
- виникнення дискусій, диспутів за ініціативи батьків;
- самостійні відповіді батьків на свої ж питання, наведення прикладів з власного досвіду;
- збільшення кількості запитань до педагога, які стосуються особистості дитини, її внутрішнього світу;
- прагнення дорослих до індивідуальних контактів з вихователем;
- роздуми батьків про доцільність і правильність використання тих чи інших методів виховання;
- підвищення активності батьків під час аналізу педагогічних ситуацій, вирішенні завдань і обговоренні дискусійних питань.

Контрольні запитання і завдання

1. Сформулюйте пропозиції для покращення педагогічного просвітництва батьків у конкретному закладі дошкільної освіти, наприклад, в тому, в якому ви проходили практику.
2. Оцініть власні можливості участі в педагогічному процесі просвітництва батьків дошкільників.
3. Доберіть 2-3 джерела (книги, статті в журналі) з певного питання виховання дошкільників і запропонуйте форму ознайомлення з ними батьків групи.
4. Розробіть анкету для батьків та проведіть анкетування на виявлення запитів у просвітництві.
5. Розробіть конспект заходу з батьками ЗДО просвітницького характеру.
6. Складіть перелік різних форм просвітництва батьків в ЗДО.
7. опишіть можливі проблеми і взаємодії з батьками та запропонуйте способи їх вирішення.

6. Диференційований підхід в просвітницькій діяльності з батьками в закладах дошкільної освіти

Для досягнення високої результативності освітньо-виховного процесу в закладі дошкільної освіти необхідно розуміти значення просвіти батьків вихованців. Включення батьків в діяльність ЗДО, їх зацікавлена участь у виховному процесі являється необхідною умовою для успішної адаптації і подальшого розвитку дитини. Ефективна взаємодія з батьками досягається на основі диференційованого, адресного індивідуального підходу з урахуванням конкретних запитів сім'ї і проблем розвитку і навчання дитини, особливостей виховання.

Однією із значимих умов просвітницької діяльності з батьками виступає вміння педагога чітко визначити підготовленість батьківської аудиторії до сприйняття педагогічних знань. Одним із шляхів, який дозволяє донести без втрат інформацію до адресата, виступає диференційований підхід до батьків. Диференційований підхід під час організації роботи з батьками – необхідна ланка в системі заходів, направлених на підвищення їх педагогічних знань і умінь. Для здійснення диференційованого підходу вихователів ЗДО до батьків у процесі просвітництва необхідно дотримуватися наступних загальнопедагогічних і специфічних умов:

- взаємна довіра у взаєностосунках між педагогом і батьками;
- дотримання такту, чуткості по відношенню до батьків;
- врахування своєрідних умов життя кожної сім'ї, віку батьків, рівня підготовленості у питаннях виховання;
- поєднання індивідуального підходу до кожної сім'ї з організацією роботи з усіма батьками групи;
- взаємозв'язок різних форм роботи з батьками;
- одночасний вплив на батьків і дітей;
- забезпечення в роботі з батьками певної послідовності і системності.

Така диференціація допомагає знайти потрібний контакт, забезпечити індивідуальний підхід до кожної сім'ї. Не усі вихователі підготовані до психолого-педагогічного всеобучу однаково. Одним з них потрібна лише направляюча допомога інші потребують

систематичного навчання, а є й такі, чий досвід батьківської педагогіки можебути прикладом для інших.

У літературі знаходимо пропозиції із здійснення диференціації під час вирішення завдань педагогічного і психологічного просвітництва на основі тестування, анкетування, за певною програмою вивчення сім'ї:

1. Структура сім'ї (кількість людей, вік, освіта, професія), психологічний клімат сім'ї (міжособистісні стосунки, стиль спілкування). Для цього педагогу необхідно проводити індивідуальні консультації з батьками дошкільників, використовувати різноманітні методики.
2. Стиль і фон сімейного життя: які враження переважають – позитивні чи негативні; причини сімейних конфліктів і негативних переживань батьків і дітей.
3. Соціальний статус матері, батька у сім'ї, ступінь участі у виховному процесі, наявність бажання виховувати дитину.
4. Виховний клімат сім'ї, наявність чи відсутність домашньої педагогічної системи (усвідомлення цілей, завдань, методів виховання), участь матері, батька в педагогічній діяльності сім'ї (конструктивній, організаційній, комунікативній).

Вивчення сім'ї дошкільника дозволяє педагогу ближче познайомитися з дитиною, зрозуміти стиль життя сім'ї, її традиції, духовні цінності, виховні можливості, взаємостосунки дитини з батьками. Але слід пам'ятати, що вивчення сім'ї – справа делікатна, тонка, вимагає від педагога поваги до усіх членів сім'ї, відвертості, бажання надати допомогу у вихованні дітей. Для виявлення рівня педагогічної культури і ступеня участі батьків у вихованні дітей можна використовувати наступні методи:

1. Анкетування батьків.
2. Анкетування вихователів.
3. Тестування батьків.
4. Індивідуальні бесіди з батьками.
5. Індивідуальні бесіди з дітьми.
6. Відвідування сім'ї дитини.
7. Вивчення тестів-малюнків дітей типу «Мій дім», «Моя сім'я».
8. Спостереження за дитиною в сюжетно-рольовій грі «Сім'я».

9. Спостереження вихователем за взаємостосунками батьків і дітей під час прийому і забирання дітей.

10. Моделювання ігрових і проблемних ситуацій і т.д.

Для виявлення педагогічної культури батьків можна запропонувати наступну анкету:

1. На основі яких знань Ви виховуєте дитину?

а) слухаєте передачі по радіо і телебаченню, переглядаєте інтернет;

б) відвідуєте лекції для батьків;

в) на основі рекомендацій педагогів;

г) використовуєте життєвий досвід.

2. Які ефективні методи виховання Ви вважаєте найбільш ефективними?

а) поощрення;

б) покарання;

в) вимога;

г) привчання.

3. Які види поощрення Ви використовуєте найчастіше?

а) словесна похвала;

б) подарунки;

в) ласка;

г) не використовуємо.

4. Які види покарання, на Ваш погляд, найбільш дієві у вихованні?

а) фізичне покарання;

б) словесна погроза;

в) позбавлення розваг;

г) прояв Вами образи.

З метою вияву ступеню участі батьків у виховному процесі використовують наступні тести:

1. Чи подобається Вам ваш малюк?

2. Чи слухаєте Ви те, що дитина говорить?

3. Чи дивитесь Ви на дитину, коли вона говорить?

4. Чи намагаєтесь Ви створити у дитини відчуття значимості того, що вона говорить?

5. Чи виправляєте Ви мову дитини?

6. Чи дозволяєте Ви дитині робити помилки?

7. Чи хвалите Ви свою дитину, чи обіймете її?
8. Чи смієтеся Ви разом з дитиною?
9. Чи щодня Ви знаходите час для читання дитині і бесід з нею?
10. Чи граєте Ви з дитиною у які-небудь ігри? і т.п.

За результатами діагностики для виявлення категорій батьків можна виділити наступні типи:

1 категорія: батьки цієї категорії відрізняються високим рівнем емоційно-моральної культури. Усе виявляється у стилі сімейного виховання, в манері спілкування дорослих з дітьми. Батьки сприймають дитину як особистість, зважають на її інтереси, захоплення. В цих сім'ях батьки прагнуть до єдності педагогічних вимог. Серйозно ставляться до виховання, легко йдуть на контакт з педагогами, намагаються розширити свої знання в галузі педагогіки і дитячої психології.

2 категорія: в середньому рівень освіченості і культури батьків теж високий. Але, на відміну від першої категорії, акцентування уваги відбувається на матеріальну забезпеченість. Разом з тим проявляється байдужість до інтересів і захоплень дітей. В неадекватних формах спілкування з дитиною проявляється нестача емоційно-моральної культури батьків. У таких сім'ях часто порушуються стилі сімейного виховання.

3 категорія: це найпатогенніша ситуація для дитини. У таких сім'ях кожен живе власним життям, спостерігається низький рівень сімейної інтеграції. Рівень психолого-педагогічної освіти батьків вкрай низький. Батьки не потребують отримання педагогічних знань, внаслідок чого вихованню дітей не приділяється достатньо уваги.

Далі розглянемо поняття *«педагогічний потенціал»*. Під педагогічним потенціалом Л. Чупров і А. Трещев розуміють своєрідну психолого-педагогічну основу виховання і загального психічного розвитку індивіда у сім'ї, яка складається на базі типу виховання дитини і типу емоційного контакту, як адекватного, який регулює діяльність дитини співпереживання, яке надходить ззовні (від іншої особи) і несе ті чи інші оцінки мотивів, дій і вчинків дитини. На основі цього виділяють три типи сімей: педагогічно активну, педагогічно пасивну і педагогічно негативну.

1. Педагогічно активна сім'я реалізує один (чи поєднання) із типів виховання: правильний з точки зору педагогіки, егоцентричний,

гіперсоціальний. Під час роботи з цим типом сім'ї необхідно надавати батькам об'єктивну інформацію про стан моральної вихованості дошкільників і успішності їх розвитку і виховання. Для частини сімей, де переважає егоцентричний тип виховання і гіперсоціалізація, необхідна робота з формування у батьків адекватної оцінки рівня вихованості і загального психічного розвитку дитини, реальних перспектив розвитку особистості дитини і соціальної адаптації в подальшому. Основний напрямок в роботі з такими сім'ями – психолого-педагогічне просвітництво педагогічно активних сімей засобами пропаганди психолого-педагогічних і санітарно-гігієнічних знань, взаємообмін досвідом сімейного виховання та ін.

2. Педагогічно пасивна сім'я, як правило, не реалізує у повній мірі потенційних педагогічних можливостей. В такому типі сімей використовуються у поєднанні чи один з типів сімейного виховання: авторитарний, ліберальний чи дезорганізовано-конфліктний. Педагогічно пасивна сім'я – об'єкт більш уважного ставлення працівників закладу дошкільної освіти. Без планомірної роботи з такими сім'ями виховання, яке реалізується у сім'ї, може призвести до деформації особистості дошкільника. Ефект у роботі досягається через підвищення психолого-педагогічної культури батьків засобами педагогічного просвітництва та ознайомлення і впровадження у ці сім'ї досвіду сімейного виховання педагогічно активних сімей.

3. Педагогічно негативна сім'я. Даний тип сім'ї не має можливостей для повноцінного розвитку і виховання дітей, оскільки батьки не мають побутових педагогічних здібностей, відрізняються недостатнім потенціалом загального розвитку і низьким рівнем соціальної адаптації. У такому типі сімей реалізуються типи виховання (чи їх поєднання): авторитарний, дезорганізовано-конфліктний, збіднюючий. Для підвищення ефективності реалізації своїх соціальних функцій педагогічно негативна сім'я потребує більшого обсягу адресної роботи. Доцільним буде індивідуальне психолого-педагогічне просвітництво у поєднанні з іншими заходами педагогічної і соціально-педагогічної допомоги.

Отже, диференційований підхід під час організації просвітницької діяльності з батьками – невід'ємна складова в системі мір, направлених на підвищення педагогічної культури батьків. Для здійснення

диференційованого підходу важливо дотримуватися загальнопедагогічних і специфічних принципів:

- взаємна довіра у взаємостосунках між педагогом і батьками;
- дотримання такту, чутливості по відношенню до батьків;
- врахування умов життя кожної сім'ї, віку батьків, рівня підготовленості у питаннях виховання;
- поєднання індивідуального підходу до кожної сім'ї з організацією роботи з усіма батьками групи;
- взаємозв'язок різних форм просвітницької діяльності з батьками;
- одночасний вплив на батьків і дітей;
- забезпечення певної системи, послідовності у роботі з батьками.

Така диференціація допомагає забезпечити індивідуальний підхід до кожної сім'ї і створити атмосферу партнерської взаємодії.

Контрольні запитання і завдання

1. Поясніть, чому педагог повинен уявляти собі, як батьки тієї чи іншої дитини ставиться до закладу дошкільної освіти, чого очікують від суспільного виховання. Визначіть методику вивчення ставлення батьків до закладу дошкільної освіти.
2. Складіть план спеціально створеної педагогічної ситуації, в основі якої лежить неформальне спілкування педагога, батьків і дітей. Поясніть, що може педагог взяти в такій ситуації для уточнення, поглиблення своїх уявлень про особливості домашнього виховання в сім'ях.
3. Розробіть план бесіди з батьками.
4. Підготуйте пояснення молодому спеціалісту про необхідність вивчення досвіду сімейного виховання: доведіть доцільність використання різних методів вивчення сім'ї і домашнього виховання, нагадайте про професійно значимі якості (такт, педагогічний оптимізм, педагогічна пильність, емпатія), допоможіть зрозуміти напрямки практичного застосування отриманих даних про особливості сімейного виховання.

РОЗДІЛ II ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Практичне заняття 1.

Роль сім'ї в розвитку дитини. Батьківський всеобуч у дослідженнях українських і зарубіжних учених-педагогів

Основні поняття: родинне виховання, батьківський всеобуч, педагогічна культура, народне дитинознавство, психолого-педагогічний клімат, соціально-демографічна структура сім'ї, методи вивчення сім'ї.

План практичного заняття

1. Народне дитинознавство про виховання дітей.
2. Ф. Фребель про роль батьків у вихованні дітей.
3. Робота з батьками дітей дошкільного віку за рубежом.
4. Учені-педагоги про виховання дитини в родині.
5. Сучасна молода сім'я та її роль у вихованні дитини.
6. Психолого-педагогічні засади родинного виховання.
7. Функції сучасної сім'ї та їх вплив на розвиток дитини дошкільного віку.
8. Методи вивчення сім'ї.
9. Педагогічні умови виховання дітей у сучасній сім'ї.

Завдання

У вільній формі записати очікування від вивчення даного курсу у вигляді листа за планом:

- 1) на які запитання, по ходу вивчення даного курсу, хотілося б отримати відповіді;
- 2) якими теоретичними знаннями та практичними навичками оволодіти;
- 3) якими знаннями можете поділитися зі своїми одногрупниками;
- 4) побажання собі на час вивчення курсу.

Листи слід підписати і здати викладачеві. Перед проведенням вправи студентам повідомляється про те, що зміст листів не буде оприлюднюватись, оцінюватись чи обговорюватись.

Завдання для самостійної роботи

1. Випишіть 8-10 прислів'їв про традиції родинного виховання.

2. Охарактеризуйте основні аспекти родинного виховання за працею В. Сухомлинського «Батьківська педагогіка» й выпишіть цікаві міркування педагога про особливості сімейного виховання, які були б для вас слухними як майбутній матері чи батькові.
3. Ознайомтесь із книгою М. Стельмаховича «Українська родинна педагогіка» й выпишіть цікаві надбання етнопедагогіки, які ви змогли б використати в процесі співпраці з родинами дітей дошкільного віку.
4. Складіть анотацію на працю Й. Песталоцці «Книга для матерів, або порадник для матерів, як їм навчати своїх дітей спостерігати і говорити».
5. Прочитайте працю А. Макаренка «Книга для батьків» і выпишіть суттєві думки, які, на ваш погляд, стануть вам у пригоді в процесі створення власної сім'ї і виховання своїх дітей.
6. Ознайомтесь із книгою подружжя Нікітіних «Ми і наші діти й онуки», выпишіть 4-5 міркувань авторів, які, на вашу думку, є оригінальними.
7. Складіть картотеку публікацій про роль сім'ї у формуванні особистості дитини з раннього віку за результатами сучасних досліджень

Практичне заняття 2.

Просвітницько-консультативна робота педагога з формування основ педагогічної культури в батьків дітей раннього віку

Основні поняття: проблеми сім'ї, педагогічна культура, соціальне сирітство, жорстоке поводження, педагогічна ситуація, педагогічна задача, гіперопіка, гіпоопіка, батьківський авторитет, форми роботи, практикуми, рольові ігри

План практичного заняття

1. Зміст і шляхи формування педагогічної культури батьків.
2. Принципи та методи просвітницько-консультативної роботи з батьками дітей дошкільного віку.
3. Форми просвітницько-консультативної роботи, їх зміст, організація і методика проведення.
4. Умови ефективності формування основ педагогічної культури сім'ї.

Завдання

1. Розробити макети брошур-запрошень для батьків дітей дошкільного віку в школу молодих батьків.

2. Розробити форми просвітницько-консультативної роботи з батьками дітей дошкільного віку.

Завдання для самостійної роботи

1. Укладіть перелік найпоширеніших помилок сучасних батьків у вихованні дітей.
2. Підготуйте 4-6 ситуацій взаємодії батьків з їх дітьми. Дайте їх методичну оцінку.
3. Розробіть сценарій семінару-практикуму з підвищення педагогічної культури батьків дітей дошкільного віку.
4. Обґрунтуйте сутність педагогічної культури сучасної сім'ї.
5. У чому полягає зміст роботи педагога із сучасною сім'єю?
6. Які форми роботи із сучасною родиною вам відомі?
7. Обґрунтуйте основні проблеми педагогічної просвіти батьків дітей дошкільного віку на сучасному етапі.

Практичне заняття 3.

Керівництво педагогічною просвітою батьків

Основні поняття: взаємодія, методи взаємодії, співробітництво, типи сімей, андрагогіка, особливості навчання дорослих.

План практичного заняття

1. Зміст просвітницько-консультативної роботи з батьками дітей дошкільного віку.
2. Сучасні підходи до співпраці педагогів із родинами вихованців.
3. Особливості навчання дорослих.
4. Диспут на тему «Чи може педагог через просвітницько-консультативну роботу впливати на морально-психологічний клімат сучасної родини?»

Завдання

1. Підготувати та провести одну з форм просвітницько-консультативної роботи для батьків дітей дошкільного віку (тему узгодити з викладачем).

План виконання роботи

1. Скласти карту-схему спостереження психолого-педагогічних впливів педагога на батьків дітей дошкільного віку.

2. Упродовж 20 хвилин групи готують одну з форм просвітницько-консультативної роботи (студенти орієнтуються на те, що в означених батьків обмаль часу, тому семінар повинен бути цікавим, змістовним, нетривалим).

3. Презентація роботи в групах (кожна група по чергово презентує свою роботу; студенти-спостерігачі застосовують карти-схеми).

4. Обговорення отриманих результатів. Оцінювання роботи груп.

Завдання для самостійної роботи

1. Розробити зміст тренінгового заняття для роботи з батьками та навчально-методичні матеріали до нього. Тему узгодити з викладачем.
2. Скласти картотеку публікацій про проблеми сучасної молоді сім'ї, які впливають на формування особистості дитини дошкільного віку.
3. Скласти таблицю «Індивідуальні й колективні форми роботи з батьками».

Практичне заняття 4.

Форми і методи просвітницької діяльності

Основні поняття: взаємодія, форми і методи просвітницької діяльності, консультування сім'ї, консультативний центр, патронаж, інструктування, інформування.

План практичного заняття

1. Теоретичні засади консультування сім'ї.
2. Поняття про консультування сім'ї.
3. Законодавчо-нормативні засади консультативної діяльності з батьками вихованців.
4. Етапи та особливості консультування сімей різних типів.
5. Форми просвітницької роботи.
6. Методи і засоби просвітницької діяльності.

Завдання

1. Вправа «Гронування» (пропонуємо проводити перед опрацюванням першого питання). Завдання: написати на дошці слово «консультування». Студентам пропонують по черзі називати слова, які асоціюються в них із цим словом. Запис слів на дошці. Підсумок.
2. Вправа «Чарівне яблучко» (цією вправою пропонуємо завершити опрацювання даної теми). Завдання: студентам пропонують перелічити теми, з яких вони готові проконсультувати батьків дітей дошкільного віку.
3. Розробити зміст консультацій для батьків дітей дошкільного віку з питань їх виховання та розвитку (за попереднім погодженням тем із викладачем).
4. Рольова гра «Консультування».

Методичні вказівки до проведення гри.

У процесі проведення навчально-педагогічної гри варто враховувати особливості навчання дорослих, оскільки доросла людина володіє відносно сформованими фізіологічними й психологічними функціями, емоційно-вольовою сферою, достатньо високим рівнем самосвідомості: вона усвідомлює себе самостійною, незалежною в матеріальному чи, навпаки, юридичному, моральному, психологічному відношеннях особистістю; володіє певним життєвим досвідом у побутовій, професійній та соціальній сферах. Виходячи з такого

уявлення, варто очікувати, що до процесу навчання (консультування) дорослий буде ставитись свідомо, відповідально, вмотивовано. Така зацікавленість визначається необхідністю з допомогою навчання (консультування) знайти шляхи до вирішення певної життєвої проблеми (сприяти повноцінному розвитку та вихованню дитини).

Таким чином, у ході проведення гри потрібно пам'ятати про властиву дорослим присутність відчуття власної гідності, вміння володіти собою і бажання до незалежності. Варто враховувати, що найкраще дорослі навчаються в таких навчальних ситуаціях, які дозволяють їм аналізувати альтернативні варіанти і різні концепції з опорою на свої відчуття та досвід.

Напередодні гри за 10-15 днів до її проведення відбувається розподіл ролей між учасниками та даються інструктивні вказівки. Студентів ознайомлюють із системою оцінювання (стимулювання):

1. Правильне виконання ролі з внесенням конкретних рекомендацій по суті проблеми, що розглядається (5 балів).
2. Активна участь дій і пропозицій інших учасників гри (+ 1 бал).
3. Вироблення формальних, некваліфікованих рекомендацій (- 2 бали).
4. Досконале рецензування експертами ролі учасника гри з конкретними пропозиціями (5 балів).
5. Рецензія, підготовлена на низькому рівні (- 2 бали).
6. Активна й ділова участь у дискусії (+ 1 бал).
7. Несерйозне ставлення до виконання ролі (- 2 бали).

Розподіл ролей між учасниками гри:

1. Керівник «Школи молодих батьків».
2. Консультант-психолог.
3. Консультант-фахівець із питань розвитку дітей дошкільного віку.
4. Консультант-педіатр.
5. Експерти.
6. Батьки дітей дошкільного віку.

Інструктивні вказівки виконавцям ролей.

1. Керівник «Школи молодих батьків» повинен забезпечити відповідні морально-психологічні, сприятливі фізичні, часові умови для всіх учасників даного процесу.

2. Консультанти готують мікрровиступи з актуальних питань виховання та розвитку дітей дошкільного віку, готуються давати відповіді на запитання батьків.

3. Експерти глибоко вивчають тему. Виступають із критичним аналізом повідомлення консультанта, вносять конкретні пропозиції щодо висвітлення теми.

4. Батьки дітей дошкільного віку уважно слухають виступ консультанта, готуються задавати питання стосовно виховання та розвитку дитини.

Хід гри.

Проведення гри починається з того, що викладач оголошує її тему, мету й завдання, коротко характеризує навчально-педагогічну ситуацію, підкреслює роль і відповідальність кожного учасника, звертає увагу на відповідність суворого дотримання режиму й дисципліни під час проведення навчально-педагогічної гри. Після закінчення гри проводиться дискусія з участю експертів із кожної ролі та всіх бажаючих.

Підбиття підсумків гри. Після завершення навчально-педагогічної гри й дискусії викладач підбиває підсумки, вносить необхідні поправки й уточнення в дії учасників. Допомагає, якщо в цьому виникає потреба, виробити оптимальне рішення й сформулювати науково обгрунтовані висновки щодо того, яким має бути групове ЗО консультування молодих батьків з урахуванням педагогічних проблем молоді сім'ї.

Завдання для самостійної роботи

1. Розробити тематику консультацій для батьків стосовно виховання та розвитку дітей дошкільного віку.
2. Написати твір-есе на тему: «Консультацію на яку тему і в якого педагога минулого (сучасності) я б хотіла отримати стосовно виховання та розвитку своєї дитини (своєї майбутньої дитини)».

Практичне заняття 5.

Етика просвітницько-консультативної роботи педагога із сім'єю

Основні поняття: особистісно-професійні якості, професійна етика, етичні принципи, цінності, об'єктивність, толерантність, конфіденційність, компетентність.

План практичного заняття

1. Роль етики в роботі із сім'єю.
2. Етичні цінності роботи із сім'єю.
3. Етичні принципи співпраці з родинами.
4. Диференційована просвітницька діяльність закладу дошкільної освіти.
5. Гра «Скажи про мене щось хороше» (Робота в трійках. Пропонуємо проводити перед опрацюванням першого питання).

Завдання

1. Складіть ідеальну модель консультанта сім'ї за планом:

1. Знання.
2. Уміння.
3. Якості особистості.

Обґрунтуйте відповідь. Подумайте, чим ця модель відрізняється від професіограми педагога.

2. Спрогнозуйте, якими особистісно-професійними якостями педагога-консультанта вам необхідно оволодіти.

3. Робота в групах. Вправа «Впевнені, невпевнені, грубі відповіді». Завдання Кожній групі студентів пропонують змоделювати ситуацію у якій педагог-консультант відповідає на запитання чи прохання батьків так, як відповіла б груба, підла людина (агресивний підхід); невпевнена (пасивний підхід); упевнена людина (дипломатичний підхід):

- ви дуже поспішаєте, а хтось з батьків попросив вас затриматись...;

- людина, яку ви осуджуєте, просить у вас просвітницько-консультативної допомоги...;

- ви вже повторили двічі, але батько вас на розчув... .

4. Вправа «Лист самому собі». Завдання На останньому занятті студенти отримують свої листи і узгоджують власні досягнення з попередніми очікуваннями. Круглий стіл з даної проблеми.

Завдання для самостійної роботи

1. Доберіть тести для діагностики професійних якостей особистості.
2. Охарактеризуйте основні джерела розвитку професійної етики педагога.
3. Запропонуйте власну систему педагогічної просвіти батьків дітей дошкільного віку.

ОРИЄНТОВНА ТЕМАТИКА РЕФЕРАТІВ

1. Українське дитинознавство й сучасне сімейне виховання.
2. Роль сім'ї у формуванні особистості дитини дошкільного віку.
3. Формування батьків як педагогів.
4. Роль батька у формуванні особистості дитини.
5. Проблеми формування педагогічної культури сучасних батьків.
6. Трудове виховання в умовах родини.
7. Робота з батьками в сільській місцевості.
8. Методи вивчення сім'ї.
9. Авторитет батьків і його вплив на розвиток особистості дитини.
10. Особливості роботи педагога з неблагополучними сім'ями.
11. Майбутня особистість і морально-психологічний клімат сучасної родини.
12. Педагогічна просвіта батьків за рубежом.
13. Дидактичні та рольові ігри в системі професійної підготовки педагога до роботи з батьками дітей дошкільного віку.
14. Вплив рольових ігор на розвиток особистості майбутнього педагога.

ПРОСВІТНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ З БАТЬКАМИ – СПІВПРАЦЯ ЗАРАДИ МАЙБУТНЬОГО (бібліографічний огляд)

Національна освіта перебуває у процесі реформування. Інноваційні процеси торкнулися і дошкільної освіти, яка є одним із важливих і вирішальних етапів у житті особистості і закладає підвалини освіти впродовж життя. Педагоги закладів дошкільної освіти (ЗДО) спрямовують свої зусилля на всебічний розвиток особистості, організовують освітній процес у ЗДО і їхня місія надзвичайно важлива. Проте вони не єдині, хто опікується дітьми дошкільного віку. Одне з перших місць у формуванні особистості дитини займають батьки, сім'ї вихованців. Тому поєднання зусиль всіх зацікавлених у впевненому старті й подальшому житті дітей є дуже актуальним питанням. Одним з важливих напрямів роботи ЗДО є взаємодія з батьками, яка здійснюється на підставі низки нормативно-правових документів, зокрема,

Закону України «Про освіту»: Про освіту [Електронний ресурс] : Закон України від 05 верес. 2017 р. № 2145-VIII : [редакція від 19.01.2019] // Законодавство України / Верхов. Рада України. Київ, 2019. // Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 05.03.2020). Назва з екрана. Закон «регулює суспільні відносини, що виникають у процесі реалізації конституційного права людини на освіту, прав та обов'язків фізичних і юридичних осіб, які беруть участь у реалізації цього права, а також визначає компетенцію державних органів та органів місцевого самоврядування у сфері освіти». У документі наголошено, що «положення цього та спеціальних законів щодо батьків стосуються також інших законних представників здобувачів освіти. Батьки, інші законні представники реалізують відповідні положення цього закону та спеціальних законів стосовно осіб, які не досягли повноліття, а також відповідно до законодавства стосовно осіб, дієздатність яких обмежена». Згідно з нормами закону батьки є одними з учасників освітнього процесу, яким надано певні права та обов'язки. У документі визначено напрями співпраці батьків із закладами освіти, а саме: здійснення освітнього процесу, громадське самоврядування в установах та фінансування закладів освіти.

Функціонування дошкільної освіти в державі регламентується спеціальним законом – Законом України «Про дошкільну освіту»:

Про дошкільну освіту [Електронний ресурс]: Закон України від 11 лип. 2001 р. № 2628-III: [редакція від 19.01.2019] // Законодавство України / Верхов. Рада України. Київ, 2019. // Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 05.11.2020). Назва з екрана. Документом визначено «правові, організаційні та фінансові засади функціонування і розвитку системи дошкільної освіти, яка забезпечує розвиток, виховання і навчання дитини, ґрунтується на поєднанні сімейного та суспільного виховання, досягненнях вітчизняної науки, надбаннях світового педагогічного досвіду, сприяє формуванню цінностей демократичного правового суспільства в Україні». Галузевим законодавчим актом визначено роль сім'ї у дошкільній освіті та встановлено відповідальність батьків та осіб, які їх замінюють, за здоров'я, навчання та виховання дітей дошкільного віку, здобуття ними освіти відповідного рівня. Передбачено також функціонування різних типів ЗДО, що, своєю чергою, дає підстави для організації широкої співпраці з батьками та законними представниками дітей дошкільного віку «для задоволення освітніх, соціальних потреб, організації корекційно-розвиткової роботи у складі закладів дошкільної освіти». Згідно з нормами профільного закону ЗДО, на які покладено повноваження здійснювати взаємодію з сім'ями вихованців, є «осередками поширення серед батьків психолого-педагогічних та фізіологічних знань про дітей дошкільного віку». Деталізовано напрями співпраці батьків із ЗДО. Зазначено, що батьки можуть долучатися до організації освітнього процесу в установі, зокрема, у запровадженні додаткових освітніх послуг. Заклади дошкільної освіти можуть узгоджувати з батьками гнучкий режим роботи закладу. Законом передбачено залучення батьків до управління закладом дошкільної освіти. Така норма реалізується через включення до складу педагогічних рад голів батьківських комітетів, запрошення на засідання педагогічних рад батьків та осіб, які їх замінюють, з наданням їм права дорадчого голосу, функціонування органів батьківського самоврядування.

Після набуття чинності нового Закону України «Про освіту» 28 вересня 2017 р. в Закон України «Про дошкільну освіту» внесено зміни, які на законодавчому рівні закріпили інклюзивну освіту в ЗДО. В цьому напрямі освітні установи розгортають співпрацю з батьками та законними представниками дітей з особливими освітніми потребами.

У стандарті дошкільної освіти: **Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція) [Електронний ресурс]:** дод. до наказу М-ва освіти і науки, молоді та спорту України від 22 трав. 2012 р. № 615 // Законодавство України / Верхов. Рада України. Київ, 2012. // Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0615736-12> (дата звернення: 24.01.2021). Назва з екрана. зазначено, що формування особистості дошкільника забезпечується зусиллями батьків, педагогів, психологів, що передбачає залучення батьків вихованців до співпраці і спрямовує педагогічний колектив ЗДО на організацію роботи в цьому напрямі. Низка програм дошкільної освіти зосереджує увагу на важливості зазначеного напрямку діяльності.

Зокрема, в освітній програмі для дітей «Дитина»: **Дитина: освіт. програма для дітей від 2 до 7 р. / М-во освіти і науки України, Київ ун-т ім. Б. Грінченка; наук. керівник проекту В. О. Огнев'юк; авт. кол.: Г. В. Беленька [та ін.]. Київ: [б. в.], 2016. 303 с.** проблемі взаємодії ЗДО з батьками вихованців присвячено розділ «Сім'я і дитячий садок». У ньому розглянуто методологічний інструментарій для організації та здійснення спільної діяльності освітніх установ для дітей дошкільного віку та їхніх законних представників. Документ націлює педагогів на використання інноваційних форм роботи з батьками та передбачає, що «принцип використання традиційних і нових форм взаємодії сім'ї і дитячого садка полягає у доцільному поєднанні колективних форм підвищення педагогічної культури сім'ї з груповими та індивідуальними, з широким залученням інформаційно-комунікаційних технологій. Поширення набувають інтернет-клуби як форма мережевої взаємодії дошкільного навчального закладу і сім'ї. Тому необхідним атрибутом іміджевої характеристики має стати сайт дошкільного закладу освіти, створений та підтримуваний відповідно до чинних вимог. Визнання дошкільного навчального закладу відкритим освітнім та соціокультурним простором дає змогу запроваджувати такі нові форми взаємодії, як арт-студії, фан-клуби, літературні кафе з електронною бібліотекою для батьків». Розкрито зміст форм роботи дошкільного навчального закладу з батьками, зокрема: днів відкритих дверей, просвітницької педагогічної наочності, індивідуального та групового консультування, дискусії, батьківської конференції, батьківського семінару-практикуму, лекторію.

Програма «Малятко»: Малятко [Електронний ресурс]: програма виховання дітей дошк. віку: затв. М-вом освіти і науки України (лист від 22.08.2001 р. №1/11-3580) / М-во освіти і науки України, Голов. упр. змісту освіти, Акад. пед. наук України; [наук. керівник авт. кол. Зоя Павлівна Плохій]. [Б. м.: б. в.], 2001. 286 с. містить розділ «Взаємодія дошкільного закладу і сім'ї» (автор Т. Алексеєнко). У ньому розкрито сутність, принципи, завдання та умови взаємодії ЗДО з батьками. З метою підвищення педагогічної культури батьків висвітлено стратегії та принципи сімейного виховання дітей дошкільного віку з урахуванням вікових особливостей дошкільників, форми спільної роботи ЗДО з батьками: індивідуальні бесіди, консультації, відвідування педагогами окремих сімей групові консультації з психологами, юристами, лікарями, вчителями; заняття в школі молодих батьків, відкриті заняття, організація роботи батьківського комітету, створення і функціонування спільної ради, оформлення наочної інформації, виконання окремих господарських функцій колективні батьківські збори, дні відкритих дверей, лекції, батьківські конференції; дитячі ранки, родинні свята; проведення сімейних свят, влаштування виставок дитячих та сімейних творчих робіт У розділі надано методичні поради педагогічним працівникам щодо впровадження різних методів взаємодії з батьками, зокрема: орієнтовна тематика для бесід, консультацій, занять, конференцій. Зорієнтовано суб'єктів дошкільної освіти щодо етапів взаємодії та показників її ефективності.

У програмі «Світ дитинства»: Світ дитинства: комплекс. освіт. програма для дошк. навч. закл. / наук. керівник А. М. Богущ; [упоряд.: О. М. Байєр, Л. В. Балтіна, А. М. Богущ та ін.; за заг. ред. Л. В. Балтіної]. Тернопіль: Мандрівець, 2015. 197 с. сутністю взаємодії ЗДО з батьками визначено реалізацію педагогічного принципу єдності вимог в освітньому процесі і подано зміст педагогічної діяльності за такими напрямками: інформаційно-аналітичний, пізнавальний, наочно-інформаційний, дозвіллевий.

Окремі програми не містять розділу про організацію роботи зі взаємодії з батьками, серед яких: Програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у світі»: (нова редакція): у 2 ч. Ч. 2. Від трьох до шести (семи) років: навч. програма / [авт. кол.: О. П. Аксьонова,

А. М. Аніщук, Л. В. Артемова та ін.; наук. керівник О. Л. Кононко]. Київ: МЦФЕР-Україна, 2014. 452 с.; Дитина в дошкільні роки: комплекс. освіт. програма / [авт. кол.: Богущ А. М. та ін.; наук. керівник К. Л. Крутій]; Ін-т педагогіки і психології Тернопіл. нац. пед. ун-ту ім. В. Гнатюка. Запоріжжя: ЛПС, 2016. 159 с. Проте призначені вони як для педагогів, так і для батьків і містять відомості про психофізіологічний розвиток дітей, уніфіковані показники компетентності кожної вікової групи. Програми орієнтують дорослих на спільні дії у розвитку, вихованні та навчанні дітей дошкільного віку.

Програма «Впевнений старт»: Впевнений старт: програма розвитку дітей дошк. віку / М-во освіти і науки, молоді та спорту України ; [керівник проекту Б. М. Жебровський; підгот.: О. О. Андрієтти, О. П. Голубович, О. П. Долинна та ін.]. Тернопіль: Мандрівець, 2013. 99 с. спрямовує батьків та педагогів на взаємодію в освітньому процесі дошкільників, «враховуючи різну періодичність, тривалість охоплення дітей організованими освітніми впливами в умовах тієї чи іншої форми здобуття дошкільної освіти».

Низку програм для організації взаємодії та координації спільних дій педагогів ЗДО та батьків оприлюднено на сайті Міністерства освіти і науки України: **Програми розвитку дітей [Електронний ресурс] // Міністерство освіти і науки України: [офіц. сайт]. Київ, [б. р.] // Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/programi-rozvitkuditej> (дата звернення: 05.02.2021). Назва з екрана.**

Більшою деталізацією процесу формування ефективної взаємодії ЗДО з батьками вирізняються методичні рекомендації Міністерства освіти і науки України: **Методичні рекомендації щодо організації взаємодії закладів дошкільної освіти з батьками вихованців [Електронний ресурс]: лист М-ва освіти і науки України від 11 жовт. 2017р. №1/9-546. // Режим доступу: <https://drive.google.com/file/d/0Vxpu4GDxDpc7YWVvcWUtVWJpdEk/view> (дата звернення: 21.10.2020). Назва з екрана.** У документі зазначено, що співпраця педагогічного колективу з батьками покликана «створити сприятливі умови для виховання здорової, соціально адаптованої, всебічно розвиненої дитини» і здійснюється за напрямками:

– створення інформаційно-просвітницького простору для батьків та інших членів родини, що займаються вихованням;

- підвищення фахової майстерності педагогів через ознайомлення з родинним досвідом виховання;
- сприяння інтеграції родинного виховання в суспільне;
- заохочення батьків брати активну участь в освітньому процесі;
- узгодження понять, цінностей педагогічної позиції, досягнення єдності педагогічних впливів на дитину в родині та закладі дошкільної освіти;
- формування у педагогічних працівників та батьків позитивного ставлення до взаємодії, спонукання їх до дій і моделей поведінки, орієнтованих на взаєморозуміння та взаємоповагу».

Запропоновано орієнтовний перелік індивідуальних та групових форм і методів роботи педагогічного колективу з батьками та родинами вихованців. Наголошено на «раціональному поєднанні різних форм роботи, розробленні власних або використанні перевірених на практиці технологій», необхідності надання педагогічної допомоги батькам у подоланні проблем виховання й навчання дітей. Закцентовано на широкому використанні інформаційнокомунікаційних технологій у роботі з батьками, сайту закладу, електронного листування, онлайн-спілкування у закритих групах у соціальних мережах. Вміщено рекомендації щодо залучення представників батьківських комітетів, груп батьківської ініціативи, творчих груп педагогів і батьків до планування роботи ЗДО. Звернуто увагу на важливість співпраці з батьками майбутніх вихованців. Метою такої діяльності є ознайомлення батьків з принципами та організацією роботи ЗДО, його освітніми завданнями, традиціями, досвідом. Важливим є уточнення відомостей про психологічні та фізичні особливості вихованців, їхні інтереси, особистісні якості у доборі «змісту, методів і способів навчально-виховних дій із дітьми», створення оптимальних умов перебування дитини в ЗДО.

Проблема взаємодії ЗДО з батьками широко дискутується на сторінках фахових видань. Так, науковці Н. Гавриш та К. Крутій у статті: **Гавриш Н., Крутій К. Новий закон України «Про освіту»: які зміни очікують наше дошкілля? // Дошк. виховання. 2017. № 11. С. 2–6.** зазначають, що інноваційною і прогресивною в новій редакції Закону України «Про дошкільну освіту» є норма щодо відповідальності батьків за здобуття дошкільної освіти. Автори радять педагогам

«доносити цю інформацію до батьків і так вибудовувати стосунки з ними, щоб допомогти їм свідомо зайняти активну позицію у вихованні власних дітей».

Теоретичним аспектам питання присвячено статтю дослідників Н. Семенової, Х. Лаврів, Д. Бондарчук: **Семенова Н., Лаврів Х., Бондарчук Д. Взаємодія дошкільного навчального закладу і сім'ї у вихованні особистості дитини дошкільного віку як психологопедагогічна проблема // Наук. вісн. Східноєвроп. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. Серія: Педагогічні науки. 2017. № 2. С. 19–29.** Ставлячи за мету обґрунтувати необхідність взаємодії дошкільного навчального закладу і сім'ї у вихованні дитини, автори аналізують осмислення поняття «взаємодія» з філософської, соціально-психологічної та соціально-педагогічної точок зору. На основі поглядів науковців кожного із зазначених наукових напрямів простежують становлення дефініції «взаємодія», виокремлюючи важливі аспекти для педагогічної науки. Подано аналіз поглядів на проблему в працях українських педагогів з обґрунтуванням актуальності та важливості проблеми в педагогічному дискурсі. Розглянуто питання формування вітчизняного нормативно-правового підґрунтя цього напрямку в діяльності ЗДО, на основі аналізу Закону України «Про дошкільну освіту» та Державного стандарту дошкільної освіти – Базовий компонент дошкільної освіти України, інструктивно-методичні листи Міністерства освіти і науки України з питань організації роботи педагогів з батьками. Стаття містить також огляд низки програм щодо освіти дошкільників, зокрема таких, як Програма виховання дітей дошкільного віку «Малютко», Освітня програма для дітей від 2 до 7 років «Дитина», Базова програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі», Програма розвитку дітей старшого дошкільного віку «Впевнений старт». Здійснивши теоретичний аналіз законодавства, поглядів науковців на проблему, навчально-методичних документів, автори пропонують власне бачення щодо завдань взаємодії ЗДО з батьками:

1. Обґрунтування першочергової ролі батьків у вихованні дітей.
2. Розкриття ролі дошкільних навчальних закладів.
3. Допомога в усвідомленні особливостей дошкільного дитинства.
4. Залучення батьків до посильної участі у створенні умов для різноманітної діяльності дітей.

5. Ознайомлення родини зі специфікою розвитку, виховання та навчання дітей раннього та дошкільного віку.

Автори переконані в тому, що педагоги мають враховувати виховний потенціал сімей та їх особливості. З огляду на це розглянуто педагогічний інструментарій для взаємодії ЗДО з сім'ями вихованців, зокрема індивідуальні й колективні форми роботи. До індивідуальних відносять: «індивідуальні бесіди (у тому числі телефоном), консультації, відвідування сімей за місцем проживання, прийом і забирання дітей із садка, доручення батькам». До групових – батьківські збори, лекції, дні відкритих дверей, групові консультації, тренінгові заняття, круглі столи, виставки результатів творчості дітей, свята та інші масові заходи для батьків, клубна робота. Інноваційними формами роботи ЗДО з батьками автори вважають групові семінари, практикуми тренінги, які «передбачають як теоретичне ознайомлення з проблемами виховання, так і практичне розв'язання конкретних педагогічних задач (наприклад програвання ситуацій самими батьками)», ділові ігри.

У статті дослідників Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького: **Гузь В., Жейнова С., Таган Л. Організаційно-педагогічні умови ефективної взаємодії дошкільного закладу з сім'єю // Молодь і ринок. 2018. № 3. С. 27–30.** здійснено аналіз поглядів науковців на сімейне й громадське виховання як соціальні інститути, наголошено на важливості кожного з них для всебічного розвитку особистості дитини. На думку авторів, метою роботи з батьками в закладах дошкільної освіти є усвідомлення призначення та ролі сім'ї у справі виховання дітей, ознайомлення з ефективними шляхами виховання для досягнення найкращого результату. Підвищення якості взаємодії ЗДО з батьками автори вбачають у визначенні органами управління закладами дошкільної освіти, їх керівниками та педагогічними колективами чітких завдань взаємодії, зміні психологічної орієнтації щодо замовників освітніх послуг закладів дошкільної освіти, усвідомленні педагогічними працівниками того, що «дітей їм довіряє сім'я, а не держава». Відтак необхідно «створювати відповідні функціональні структури – ради, членами яких мають бути батьки та представники колективу працівників дошкільного навчального закладу, що укладають між собою певні угоди, їх виконують і взаємно звітуються». У дослідженні

виокремлено три типи взаємодії між сім'єю і ЗДО з урахуванням різних форм роботи з ними.

Дослідниця О. Сема у статті: **Сема О. Проблеми співпраці вихователя та батьків // Психолого-педагогічний пошук: зб. наук. пр. за матеріалами II Всеукр. студент. наук.-практ. конф. «Актуальні проблеми дошкільної освіти: перспективи, інновації, розвиток» (21–22 квітня) /М-во освіти і науки України, Глухів. нац. пед. ун-т ім. О. Довженка, Ф-т дошк. освіти. Глухів, 2016. Вип. 3. С. 239–243.** описує форми і методи ефективної співпраці вихователя з родинами вихованців для посилення взаємодії закладу дошкільної освіти і сімей вихованців. Автор переконана, що «завдяки тісному співробітництву дошкільного навчального закладу з батьками та іншими членами родини навколо дітей створюється атмосфера довіри, підтримки, взаєморозуміння, єдиних вимог». На думку науковця, факторами, які об'єднують педагогічний колектив і батьків, є спільна мета, гуманні стосунки та висока відповідальність. На основі аналізу досвіду діяльності ЗДО виокремлено форми роботи з батьками (індивідуальні, групові, колективні, наочнописьмові), розкрито їх методичне наповнення.

У статті: **Галицька Т. В. Взаємодія закладу дошкільної освіти з родиною: сучас. підходи // Дошк. навч. закл. 2018. № 11. С. 11–13.** автор наголошує на важливості сімейного виховання, недостатності педагогічної компетентності у батьків, необхідності системи роботи з батьками в ЗДО. Акцентує увагу на використанні опосередкованих форм педагогічної просвіти. У статті форми роботи розподілено на дві категорії. До першої віднесено: «різні доручення, прохання до сім'ї, домашні завдання дітям, виконання яких можливе лише під керівництвом або за участі батьків». Другу категорію завдань формують як такі, що спрямовані на «підготовку і проведення батьками спільно з дітьми вечорів відпочинку і розваг». На думку автора, педагогічне навчання за допомогою зазначених форм діяльності полягає в долученні дорослих до турбот і переживань дітей, а результатом їх використання стане позитивна налаштованість батьків на взаємодію із закладом дошкільної освіти.

Професор, доктор педагогічних наук К. Крутій проблемі взаємодії закладу дошкільної освіти з батьками присвятила розділ праці

«Взаємодія з батьками та взаємовідносини з дітьми»: Крутій К. Взаємодія з батьками та взаємовідносини з дітьми // 1111 запитань до професора. Запоріжжя, 2012. С. 224– 275. У формі відповідей на запитання фахівець деталізує деякі аспекти організації та здійснення взаємодії ЗДО з батьками вихованців, висловлює власну точку зору на ті чи інші проблемні моменти, що виникають під час цієї діяльності.

Особливістю видання: **Взаємодія ДНЗ та сім'ї / уклад.: О. А. Рудік, І. В. Молодушкіна. Харків: Основа, 2013. 222 с. (Серія «Дошкільний навчальний заклад. Вихователю»).** є те, що в ньому взаємодію ЗДО з батьками розглянуто у взаємозв'язку з психологічною роботою в ЗДО. У посібнику йдеться про необхідність методичного супроводу педагогів ЗДО у реалізації взаємодії з батьками для налагодження ефективної взаємодії між учасниками освітнього процесу, подано низку матеріалів, зокрема «Покрокову технологію досягнення взаєморозуміння з батьками» (Д. Б. Філонов). Окремий розділ присвячено плануванню діяльності ЗДО з організації взаємодії з батьками. Подано методичку підготовки та проведення різних форм роботи: круглих столів, батьківських віталень, консультаційного центру, семінарів, практикумів, тренінгів для батьків. Запропоновано методичку організації та проведення спільних з батьками свят і розважальних заходів. У розділі «Психологічна освіта батьків дошкільників» розглянуто систему роботи психологів ЗДО з батьками: діагностичну, консультативну, корекційно-розвивальну, психологічну просвіту. Фахівці з дошкільної освіти розглядають взаємодію з батьками у взаємозв'язку з формуванням особистості дошкільників.

Зокрема, викладач дошкільної педагогіки, психології та окремих методик ВКНЗ СОР «Лебединське педагогічне училище імені А. С. Макаренка» В. Таран у статті: **Таран В. Робота з батьками в напрямі виховання дошкільників в моральному кліматі пам'яті // Психолого-педагогічний пошук: зб. наук. пр. за матеріалами II Всеукр. студент. наук.-практ. конф. «Актуальні проблеми дошкільної освіти: перспективи, інновації, розвиток» (21–22 квітня) / М-во освіти і науки України, Глухів. нац. пед. ун-т ім. О. Довженка, ф-т дошк. освіти. Глухів, 2016. Вип. 3. С. 261– 265.** аналізує сучасні форми роботи з сім'єю з питань виховання дошкільників в моральному кліматі пам'яті. Зазначає, що з цією метою доцільно організувати такі

заходи: акції, флешмоби, соціомоби, артмоби, батьківські конференції, колективні творчі справи (створення дерев родоводу, родинних газет, проектів, підготовка матеріалу до скриньок мудрості, огляду бабусиних торбинок, залучення до участі у виховних заходах, створення міні-музеїв). Такі заходи сприятимуть підвищенню педагогічної компетенції батьків, націленню їх на «виховання дітей у любові, взаєморозумінні, добрі, злагоді, зверненні до свого роду, народу, його традицій і звичаїв».

У статті: **Задорожна Г. С. Узаємодія закладів освіти з сім'ями дітей 6–7 років як важлива умова їхнього правового виховання // Вісн. Черкас. ун-ту. Серія: Педагогічні науки. 2017. № 17/18. С. 54–60.** автор акцентує увагу на взаємодії закладів освіти, зокрема і дошкільної, з сім'ями з питань правового виховання, висвітлює напрями її практичної реалізації. Зазначено, що для підвищення ефективності співпраці з батьками педагоги можуть застосовувати: мотивацію й авансовану поведінку; різні способи інформування батьків. Співпраця має бути організована на засадах:

- зацікавленості батьків у правовому вихованні власної дитини;
- «залучення батьків до освітнього процесу з правового виховання дітей»;
- значущості освітньої програми для батьків;
- достатнього рівня правової культури батьків і постійного його та підвищення;
- індивідуального підходу до батьків.

З метою підвищення рівня психолого-педагогічної обізнаності батьків з питань правового виховання дошкільників запропоновано використовувати такі форми роботи:

- наочна просвіта у вигляді інформаційних стендів «Захист прав дитини»;
- форум для батьків «Світ прав Вашої дитини»;
- батьківські збори;
- психологічна просвіта (інформаційно-консультаційна допомога, пам'ятки);
- психологічні тренінги;
- ділові ігри;
- групові та індивідуальні консультації;
- виставки сімейних робіт з теми «Тато, мама і я – щаслива сім'я».

Автор наголошує на важливості участі у співпраці з батьками педагогів, соціальних педагогів, психологів, що дасть можливість «створити дискусійний рефлексивний простір для оптимізації виховного процесу і зміни способу впливу батьків на власну дитину».

У дослідженні: **Карагозлю Ф. Педагогічні умови взаємодії закладу дошкільної освіти із сім'єю у полікультурному вихованні старших дошкільників: автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.08 «Дошкільна педагогіка» ; М-во освіти і науки України, Держ. закл. «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського». Одеса, 2019. 20 с.** вперше обґрунтовано педагогічні умови взаємодії закладу дошкільної освіти із сім'єю у полікультурному вихованні старших дошкільників. У теоретичній частині проаналізовано джерельну базу проблеми. Одним з висновків аналізу є авторське твердження про те, що «попри відсутність єдиного погляду на класифікацію типів педагогічної взаємодії (опіка, наставництво, партнерство, співпраця, співдружність; захист, допомога, підтримка, супровід; співробітництво, протиборство, уникнення від взаємодії; одновекторна протидія, контрастна взаємодія, компромісна взаємодія тощо), учені єдині в тому, що розглядають їх як взаємопов'язані, такі, що не є статичними, а в залежності від умов здатні змінювати один одного. Йдеться лише про провідний, домінуючий тип взаємодії, який повинен бути оптимальним і гуманістично спрямованим». У другому розділі дослідження викладено результати експериментального дослідження взаємодії закладу дошкільної освіти із сім'єю в полікультурному вихованні дошкільників шостого року життя. У контексті дослідження було розроблено модель взаємодії ЗДО із сім'єю, яку подано і описано в роботі. Одним із завдань наукового дослідження були розробка та апробація методики взаємодії ЗДО із сім'єю у полікультурному вихованні старших дошкільників. Автор пропонує розробки заходів, зокрема, семінар-практикум для вихователів «Полікультурне виховання дітей у взаємодії з сім'єю», спецпроект для батьків педагогів щодо їхньої взаємодії у полікультурному вихованні старших дошкільників, програму батьківського клубу «Ми всі різні, але ми разом». Результати дослідження впроваджувалися у кількох ЗДО м. Одеси. В освітній діяльності установ із зазначеної тематики використано:

– для педагогів: лекторії-презентації, майстер-класи, тренінги, методичні вправи;

– для батьків: батьківські клуби, консультування за допомогою нетворкінгу (інтернет-ресурси), бесіди, куточки для батьків, проекти, індивідуальний соціально-педагогічний патронат;

– для дошкільників і батьків: портфоліо, проекти, свята, тематичні дні, розваги, інтегровані заняття.

Спільно з батьками створювався та наповнювався освітній простір дитячої субкультури, а саме: колекція іграшок народів світу, національна атрибутика, фотоілюстрації культурних і природних пам'яток різних країн, маркери для шаф у вигляді діток у національних строях, фонотека етномузики.

Одним з новітніх напрямів сучасної педагогіки є емпauerментпедагогіка, основним завданням якої є мотивація та надихання до дії. Зокрема, у статті: **Сотник Ю. А. Сталий розвиток дошкільнят засобами екологічного виховання // Нива знань. 2018. № 3. С. 29–30.** йдеться про досвід ЗДО № 36 «Джерельце» міста Кам'янського Дніпропетровської області щодо використання різноманітних форм роботи у процесі освіти для сталого розвитку, за допомогою яких реалізуються засади емпauerмент-педагогіки. Автор наголошує, що такий діяльнісний підхід навчальний заклад використовує і в спільній діяльності з родинами вихованців, адже «здобуті дитиною знання та правила поведінки повинні мати зворотний зв'язок дітей з батьками. Лише в родині дитина зможе поєднати початкові знання та уявлення з її практичним досвідом, набутим у повсякденному житті вдома. Без допомоги родин вихованців у їх вихованні в зацікавленості, небайдужості до проблем, які порушуються в процесі освіти для сталого розвитку не обійтись». Така взаємодія впроваджується у ЗДО за допомогою інформаційних куточків, спільних проектів, тематичних днів, презентацій, спільної праці в природному докільлі, перегляду документальних фільмів про відповідальне природокористування.

Взаємодія ЗДО з батьками є актуальною і в процесі підготовки старших дошкільників до навчання в школі. У статтях: **Боровська О., Стаценко Н. Готовність дитини до НУШ: важливі аспекти // Вихователь-методист дошк. закл. 2019. № 1. С. 37–41.; Сербіна Н.,**

Січкара І., Молочко М. Дитячий садок, батьки та школа: форми ефективної взаємодії // Виховательметодист дошк. закл. 2019. № 1. С. 43–47. висвітлено досвід співпраці педагогічних колективів з батьками. Напрацювання педагогів спрямовані на визначення рівня обізнаності батьків з питань виховання, психології, освіти, ознайомлення їх з психологічними особливостями готовності дошкільників до навчання в школі, надання психолого-педагогічної допомоги у розв'язанні наявних проблем.

Одним з актуальних питань взаємодії ЗДО та сім'ї є формування педагогічної культури батьків. Про це йдеться в статті: **Головко М. Б., Резнікова В. А. Виховання педагогічної культури батьків як провідний напрям взаємодії дошкільного навчального закладу та сім'ї // Наук. скарбниця освіти Донеччини. 2017. № 1. С. 62–65.** У дослідженні розглянуто комплекс категорій, що формують феномен педагогічної культури батьків. Автори акцентують увагу на проблемах, що впливають на виховні функції сім'ї. З-поміж них низька педагогічна культура батьків, яка часто «формується загалом стихійно, під впливом традиційного досвіду старших поколінь, живиться випадковими знаннями, що часто подають ЗМІ, рідше шляхом поміркованої самоосвіти та результативної допомоги професіоналів». Проте такі традиційні уявлення та досвід є недостатніми за сучасних умов всебічного особистісного розвитку дитини. Педагоги дошкільної освіти є носіями узагальнених надбань педагогічної культури суспільства і організують та реалізують один з напрямів діяльності закладів дошкільної освіти – взаємодію з батьками вихованців, з метою поглиблення педагогічних знань батьків. Автори статті вважають, що головною ідеєю взаємодії є «відкриття батькам світу цінностей і смислів (або його актуалізація), що «живуть» у просторі педагогічної культури, створити умови для їх переживання, опанувати сутністю та смислом батьківської ролі, її наявними та прихованими потенціями як головною умовою переходу від стану можливостей до стану дій». Взаємодія ЗДО з батьками реалізується через «активне залучення родин до освітньо-виховного процесу, співробітництво, рівноправне партнерство, яке ґрунтується на взаємній довірі, повазі, доброзичливості, спільних установках, адекватних очікуваннях та інтересах, культурі спілкування». На основі аналізу поглядів науковців автори зазначають,

що ефективність співпраці, новизну форм діяльності може забезпечити функціонування ЗДО як відкритої системи. Розрізняють два види «відкритості» – «відкритість всередину» та «відкритість назовні». «Відкритість всередину» забезпечує «організацію педагогічного процесу як вільного, гнучкого та диференційованого, де відносини між дітьми, батьками та педагогами будуються на гуманно-особистісній основі; залучення батьків до освітнього процесу дитячого садка з метою урізноманітнення життя дітей». Під «відкритістю назовні» розуміють «відкритість до впливів соціуму, мікрорайону, готовність до співробітництва з розташованими на території іншими соціальними установами». Серед професійних якостей педагога, необхідних для роботи у відкритій взаємодії з батьками, автори, перш за все виділяють «добрий погляд» на дитину, вміння бачити перспективи розвитку її позитивних рис, привертати увагу батьків саме до них, запобігати у спілкуванні з батьками різним негативним оцінкам дитячої поведінки, не допускати скарг, не закликати «розібратися» з дитиною вдома». Досліджуючи погляди батьків на особистісні та професійні якості педагогів ЗДО, необхідних для здійснення співпраці, у статті констатовано, що на перший план виходять особистісні якості: чуйність, доброта, увага до людей, турботливість. Серед професійних виділяють досвід, знання, компетентність, професіоналізм. Усі ці якості необхідні педагогам, адже «в умовах «відкритості» дитячого садка саме педагог бере на себе головну місію – демонструвати конкретні позитивні засоби взаємодії з батьками, які розширюють уявлення батьків про життя дітей». Вважають, що однією з головних ідей взаємодії педагогів з батьками є «відкриття батькам світу цінностей і смислів (або актуалізувати його), що «живуть» у просторі педагогічної культури, створення умови для їх переживання».

У професійній пресі педагоги аналізують ті чи інші форми взаємодії з батьками. Зокрема, у статті: **Ковалевська Н. Впровадження у роботу дошкільного навчального закладу нової форми співпраці – батьківський клуб // Педагогічна освіта: теорія і практика: зб. наук. пр. / М-во освіти і науки України, Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. І. Огієнка, Ін-т педагогіки НАПН України. Кам'янець-Подільський, 2017. Вип. 23, ч. 2. С. 179–184.** автором схарактеризовано особливості організації нової форми роботи з батьками – сімейних клубів. На її

думку, сучасний ЗДО виступає як відкритий освітній простір, в якому «педагогічний колектив взаємодіє з батьками, щоб забезпечити освітні інтереси дитини, її потреби». Таку взаємодію в психолого-педагогічній літературі визначають поняттям «співпраця». На основі аналізу поглядів науковців на проблему співпраці ЗДО з батьками виокремлено нові форми роботи. Це, зокрема: «інформаційно-аналітичні (анкетування, опитування, поштова скринька); наочно-інформаційні (інформаційні проекти для батьків, відкриті заняття, дитячі щоденники, паспорти здоров'я, міні(електронні)-бібліотеки); пізнавальні (практикуми, екскурсії, усні журнали, батьківські вітальні, нетрадиційні батьківські збори); дозвіллієві (участь батьків у святах, акціях, конкурсах, спільне дозвілля)». Наголошено на тому, що «особливою популярністю як педагогів, так і у батьків користуються нові форми організації співпраці дошкільного навчального закладу з сім'єю, які допомагають правильно вибудувати роботу з батьками, зробити її ефективною. Вони побудовані за типом телевізійних і розважальних програм, ігор і спрямовані на встановлення неформальних контактів із батьками, залучення їх уваги до дитячого садка. Батьки краще пізнають свою дитину, оскільки бачать її в іншому середовищі, зближуються з педагогами». Однією з таких форм роботи є сімейний клуб – неформальне об'єднання батьків, створене для розв'язання практичних завдань виховання. Суттєвою відмінністю такої форми співпраці є рівноправна позиція учасників – батьків, педагогів, психолога, логопеда, медичної сестри. Визначено мету та етапи реалізації ідеї сімейного клубу. На основі аналізу роботи сімейних клубів у ЗДО Полтавщини з'ясовано, що популярними формами роботи в межах клубу є круглі столи, психологічні тренінги, рішення педагогічних ситуацій, обговорення досвіду сімейного виховання, ділові ігри, проблемні ситуації (мозковий штурм), виставки спільних робіт, фотозвіти з організації життя дітей. Зазначено, що «найбільшу зацікавленість викликали електронні форми організації роботи сімейного клубу (відвідування сайту дошкільного навчального закладу. перегляд роликів навчально-виховного змісту на ютуб, електронні листи)». Проаналізовано інші показники проведеного дослідження, зокрема, такі як ефективність діяльності та відвідуваність. Як підсумок, автор констатує результативність та педагогічну доцільність роботи сімейного клубу як нової форми взаємодії закладу дошкільної освіти з сім'єю.

Однією з інноваційних форм взаємодії з батьками педагоги вважають творчі майстерні. Організації цієї форми роботи присвячені статті: Білоус С. Тематичний тиждень у дитячому садку // **Вихователь-методист дошк. закл. 2019. № 1. С. 4–9.**; Ночвінова О. **Workshop у дитячому садку, або Творимо дива разом // Вихователь-методист дошк. закл. 2019. № 2. С. 38–40.** Методист методичного кабінету при департаменті з гуманітарних питань Кам'янської міської ради Дніпропетровської області С. Білоус пропонує методичні поради щодо організації творчих груп серед учасників освітнього процесу з метою проведення тематичних тижнів, а також розробки заходів для підвищення педагогічної культури батьків. Науковим співробітником Інституту модернізації змісту освіти (Київ), О. Ночвіною, виокремлено творчі групи педагогів і батьків як одну з форм співпраці, що «дає змогу розвивати спостережливість, творчі та дизайнерські здібності, виховувати художній смак, сприяє особистісному розвитку та самореалізації всіх учасників освітнього процесу». У статтях розглянуто різні аспекти створення та діяльності творчих груп у закладах дошкільної освіти. Отже, проаналізувавши джерела з питань взаємодії ЗДО з батьками, автори у своїх теоретичних дослідженнях звертають увагу на те, що ця проблема присутня в колі наукових інтересів українських педагогів з появою дошкільної освіти в Україні і з подальшим розвитком дошкільної ланки залишатиметься актуальною. Модернізація національної освіти зумовила зміни у профільному законодавстві. Зокрема, законами України «Про освіту» та «Про дошкільну освіту» встановлено відповідальність батьків за надання дошкільної освіти власним дітям та визнано їх суб'єктами дошкільної освіти, учасниками освітнього процесу. Педагоги-практики використовують різноманітні форми і методи роботи. Серед них традиційні, роками перевірені та відпрацьовані в ЗДО. Проте для залучення батьків до співпраці, зважаючи на їх зайнятість і активний спосіб життя, застосовують дистанційні форми роботи, використовують інформаційно-комунікаційні технології та можливості нетворкінгу. Педагоги ЗДО вчать сприймати батьків як повноцінних учасників освітнього процесу і намагаються організовувати співпрацю з ними, враховуючи вимоги сучасної освітньої практики. Цей досвід є важливим підґрунтям для подальших науково-педагогічних досліджень.

ГЛОСАРІЙ

Авторитет – повага й загальне визнання впливу особи, що ґрунтується на її знаннях, чеснотах, досвіді, вмілих діях, здібностях.

Авторитет батьків – висока значущість особистих якостей та життєвого досвіду батьків у очах дітей, що є великою силою батьківського впливу на підростаюче покоління. Від справжнього авторитету батьків відрізняється фальшивий авторитет, що полягає в обожнюванні дитини, задоволенні всіх її бажань і капризів або, навпаки, придушенні особистості дітей, занадто суворих стосунках з ними.

Авторитет педагога – необхідна умова успішного навчання і виховання. Зумовлюється авторитет педагога загальноновизнаними позитивними якостями: відповідальністю, ерудованістю, великодушністю, справедливістю, принциповістю, витонченою педмайстерністю, зокрема вмінням поєднувати теорію з практикою.

Адаптація – комплекс процесів і дій, спрямованих на пристосування до змінних умов існування.

Активізація навчально-пізнавальної діяльності – приведення в активний діяльний стан розумових, моральних і фізичних сил учнів із допомогою спеціальних методичних прийомів для досягнення конкретної мети.

Активна життєва позиція – відносно стійка усвідомлювана система ставлення особистості до суспільства, до окремих людей, до самої себе, а також система настанов, мотивів, цінностей, якими особистість керується у своїй діяльності.

Актуалізація – відтворення в пам'яті системи провідних знань (понять, положень, правил, фактів, уявлень тощо, життєвого досвіду, а також раніше засвоєних способів учіння (умінь, навичок, логічних операцій, прийомів), які виступатимуть інструментом в одержанні та переробці нової інформації.

Актуальність – важливість, значимість чого-небудь на даний момент.

Алгоритмізація – це етап розв'язання навчальної чи виховної задачі (проблеми), на якому визначається і обґрунтовується педагогом послідовність дій (алгоритм) її розв'язання.

Аналіз – уявне або реальне розчленування об'єкта на елементи, розкладання цілого на частини за допомогою практичних дій і розумових операцій.

Анкетування – технічний засіб здійснення певного дослідження: складання, розповсюдження, вивчення та аналіз системи питань (анкет) із метою виявлення стану досліджуваної проблеми (її аспектів) на даний момент.

Аудиторія – соціальна група, на яку в процесі прямого (безпосереднього) чи опосередкованого спілкування здійснюється цілеспрямований вплив із метою її інформування, навчання, переконання, стимулювання до певних практичних дій; приміщення в закладі освіти, в якому відбуваються заняття.

Вікові особливості – комплекс фізичних, пізнавальних, інтелектуальних, мотиваційних, емоційних якостей, характерних для більшості людей даного віку.

Батьківські збори – робота з колективом батьків учнів. Це форма організації спільної діяльності батьків і вчителів, яка передбачає їх присутність, спілкування з метою підбиття підсумків, обговорення питань, прийняття рішень.

Батьківські університети – це заклади, які розраховані на постійний склад слухачів, де систематично проводяться лекції і практичні заняття. Мета організації цієї форми – розгортання пропаганди серед населення, надання батькам допомоги й поширення знань із виховання та навчання дітей в умовах сім'ї, сприяння поглибленню зв'язків між школою і сім'єю.

Батьківські педагогічні конференції – форма роботи з батьками, яка була популярною в 60–ті роки. Передбачала доповіді педагогів та батьків з актуальних проблем сімейного виховання, відповіді на запитання й обмін досвідом родинного виховання з певної проблеми.

Ввічливість – якість, яка характеризує поведінку людини, для якої повага до людини є повсякденною нормою поведінки і звичним способом спілкування з оточуючими.

Виховання – процес цілеспрямованого, систематичного формування особистості, зумовлений законами суспільного розвитку,

дією багатьох суб'єктивних і об'єктивних факторів, планомірний вплив батьків і суспільства на вихованців.

Вимогливість – здатність ставити високі моральні вимоги до людини й визнавати її відповідальність за їх виконання.

Відвідування вдома – ефективна форма індивідуальної роботи педагога з батьками. При відвідуванні родини вчитель знайомиться з умовами життя учня, розмовляє з батьками про його характер, інтереси й нахили, про ставлення до батьків, до школи, інформує батьків про успіхи їхньої дитини, дає поради з виконання домашніх завдань, попереджає батьків про наслідки недбалого ставлення до дитини, застосування щодо неї різних видів насильства, про відповідальність батьків за виховання й розвиток дітей, заходи, які можуть бути застосовані до батьків у разі невиконання своїх функцій.

Взаємодія – спосіб організації спільної діяльності, яка здійснюється на основі соціальної перцепції з допомогою спілкування. Головний момент у контексті «сім'я – дошкільний заклад» – особиста взаємодія педагога і батьків з питань виховання дитини в конкретній родині.

Упевненість у собі – переживання людиною своїх можливостей як адекватних поставленим життєвим задачам.

Гнучкість – здатність адаптуватися у мінливих життєвих ситуаціях.

Гуманізм – визнання цінності людської особистості, її права на вільний розвиток і реалізацію своїх можливостей.

Гуманізація – процес, в основі якого лежить світогляд, пронизаний повагою до людської гідності, турботою про її благо.

Дискусія в навчанні – словесний метод навчання, який передбачає організацію спільної мовної діяльності учасників щодо висунення різних гіпотез (точок зору) з метою відбору, пошуку правильної серед них і використання її для вирішення певної проблеми.

Дисципліна – обов'язкове для всіх членів колективу дотримання встановленого порядку, правил.

Досвід – засноване на практиці чуттєве пізнання дійсності; єдність знань, умінь, навичок, переживань, розмірковувань, реалізованих прагнень, звичок людини.

Душевність – моральна риса особистості, що засвідчує теплоту й щирість її ставлення до інших.

Духовність – індивідуальна вираженість у системі мотивів особистості двох фундаментальних потреб: ідеальної потреби пізнання й соціальної потреби жити «для інших».

Емоційний комфорт – стан максимальної зручності, задоволення, захищеності.

Здібності – психічні властивості особистості, володіючи якими людина може успішно виконувати ту чи іншу діяльність.

Емпатія – здатність відчувати емоційний стан іншої людини, адекватно на нього відгукуватися.

Ессе – жанр філософської, етнічної, літературно–критичної, художньої, публіцистичної літератури, що поєднує підкреслено індивідуальну позицію автора з невимушеним, часто парадоксальним викладом, орієнтованим на розмовну мову.

Життєва перспектива – усвідомлене освоєння особистістю свого майбутнього; здатність виробляти щодо нього прогностичні оцінки.

Здібності – психічні властивості, які ґрунтуються на природних задатках і передумовою успішного виконання людиною певних видів діяльності, засвоєння нею знань, умінь, навичок.

Зона найближчого розвитку – розбіжність у рівні складності завдань, які дитина розв’язує самостійно та під керівництвом дорослого.

Індивідуальність – особистість у своїй неповторності, своєрідності, унікальності.

Інноваційні процеси – перетворення; введення нового, яке має відмінні від традиційних властивості й пов’язане зі змінами смислових орієнтирів.

Інтеграція – об’єднання в ціле певних частин, елементів.

Інформативність – насиченість змістом; кількість відомостей, знань.

Інтелект – загальні розумові здібності людини, що дає змогу успішно розв’язувати інтелектуальні задачі.

Компетентність – сукупна характеристика людини щодо відповідальності її життєвим умовам і вимогам життя та природним можливостям; володіння досвідом, який дає змогу висловлювати зважене судження, займати певну позицію.

Компетенція – коло питань, у яких особа добре поінформована, коло повноважень, прав.

Комунікбельність – риса особистості, яка виявляється у товариському ставленні до інших, готовності та вмінні ініціювати, налагоджувати, підтримувати контакти з ними.

Комфорт – зручність, стан рівноваги; спокій, затишок.

Консультант – компетентний фахівець, службовим обов'язком якого є поради з окремих питань його спеціальності, допомога особам, що звертаються за порадою.

Консультації – форма роботи з батьками, яка передбачає надання фахівцями допомоги батькам із різних проблем родинного виховання. Ці проблеми є непередбачуваними для вихователя, тому консультування вимагає від нього не тільки глибокої підготовки, але й уміння проаналізувати проблему, виділити її причини та наслідки, володіння системним підходом у розв'язанні проблем.

Консультування сім'ї – двобічний процес, який передбачає спільну діяльність педагога й сім'ї, спрямовану на збереження її цілісності, розвиток, подолання труднощів і протиріч життєдіяльності. Особливості проблем, розвитку й структура сім'ї зумовлюють вибір форм і методів, схем консультування сім'ї в кожному конкретному випадку. Консультування вимагає ретельного вивчення сім'ї і роботи з нею як із системою, де вплив одного члена родини відбивається різною мірою на інших. Консультування передбачає виконання педагогом діагностичної, пропедевтичної, корекційної, прогностичної, просвітницької та інших функцій через організацію спілкування із сім'єю.

Консультативний центр – це форма здобуття дітьми дошкільної освіти, активне залучення сім'ї до навчально–виховного процесу.

Концепція – система наукових поглядів на ті чи інші явища.

Культура – сукупність досягнень, надбань людини у її морально–духовному розвитку.

Креативність – творчі можливості людини, які виявляються у мисленні, почуттях, спілкуванні, діяльності, характеризують особистість у цілому.

Кризи вікові – умовна назва переходів від одного вікового етапу до іншого. На цих етапах відбувається докорінна зміна всієї соціальної

ситуації розвитку дитини – змінюються стосунки з дорослими, одні види провідної діяльності змінюються на інші.

Критерій – ознака, за якою здійснюється оцінка когось–чогось; мірило оцінки.

Лекція – послідовний монологічний виклад узагальнених знань. Види лекцій: лекція–інструктаж, лекція–показ, лекція–репортаж, лекція–спогад, науковопопулярна.

Любов – моральне почуття, яке полягає в стійкій, свідомій та самовідданій прихильності людини до когось, чогось.

Міжпредметні зв'язки – комплексний підхід до виховання і навчання, який дає змогу виділити як головні елементи змісту освіти, так і зв'язки між предметами.

Міміка – виражальні рухи м'язів обличчя людини, які супроводять її переживання, думки, наміри.

Мотив – спонукальна причина дій та вчинків людини.

Мотивація – система мотивів, яка спонукає особистість до активної діяльності заради досягнення значущої мети.

Мораль – система поглядів та уявлень, норм і оцінок, що регулюють поведінку.

Моральність – вид практичної діяльності, що мотивується моральними ідеалами, переконаннями, суб'єктивними нормами та принципами.

Навчання – організований педагогом процес формування в дитини пізнавальної активності, пробудження потреби у нових знаннях.

Навчання вдома – ще одна форма взаємодії родини і педагогів. Відповідно до Закону «Про освіту» батьки мають право на вибір форми засвоєння освітніх програм. Серед них названа й сімейна освіта, за якою дитина самостійно, з допомогою батьків чи педагогів, які працюють на договірній основі, засвоює визначений програмою обсяг знань, а потім проходить у загальноосвітній установі проміжні й підсумкову атестації.

Оптимізм – упевненість у тому, що у світі володарює позитивне начало, добро.

Освіта – процес набуття людиною в процесі виховання та навчання базису особистісної культури, духовного обличчя.

Освітній простір – форма існування та поширення освітніх ідей і технологій.

Особистість – конкретна, цілісна людська індивідуальність у єдності її природних і соціальних якостей.

Оцінка – думка, міркування про якість, характер, значення чогось, ставлення до явищ, предметного світу, діяльності, поведінки, з'ясування їх відповідності певним нормам.

Патронаж – заступництво, піклування – форма медичного обслуговування дітей раннього віку з метою здійснення оздоровчих і профілактичних заходів.

Патронат – передача на виховання та навчання в сім'ї громадян дітей–сиріт або тих, що втратили батьків.

Педагогічний десант – виступи педагогів на підприємствах, в установах, де працюють батьки, у мікрорайонах, на літніх майданчиках. Тематика виступів – проблеми, які хвилюють батьків.

Педагогічні здібності – сукупність психічних рис особистості, необхідних для успішного оволодіння педагогічною діяльністю, її ефективного здійснення. Педагогічні здібності насамперед передбачають відповідну спрямованість особи (світоглядну, моральну тощо), ділові якості (спеціальні педагогічні вміння, ділові навички, досвід); риси характеру (уміння спілкуватися з дітьми та батьками, емоційна врівноваженість тощо). Педагогічні здібності ґрунтуються на відповідних нахилах та інтересах до педагогічної діяльності, вони виникають і вдосконалюються під час педагогічної практики і є передумовою для формування педагогічної майстерності.

Педагогічна емпатія – співпереживання, адекватна реакція на вчинки й почуття дітей.

Педагогічна задача – чітко сформульована проблема, що потребує вирішення на основі здобутих педагогічних знань. Вирішення педагогічної задачі в процесі рольової гри передбачає від учасників висунення педагогічних гіпотез і їх перевірку, аналіз проблеми, пошук шляхів її вирішення, вибір адекватних педагогічних методів, доцільне використання додаткової інформації, формулювання педагогічних висновків.

Педагогічна культура батьків – складне, інтегративне особистісне утворення, яке визначає тип, стиль і способи поведінки батьків у виховній діяльності. Компоненти педагогічної культури батьків: моральна культура, культура мислення, комунікативна

культура, мовленнєва культура, дидактична культура, культура праці, правова культура, економічна культура, естетична культура, фізична культура, культура способу життя.

Педагогічна культура сім'ї – це показник її загальної культури, в якій відображено накопичений людством досвід виховання дітей у сім'ї, в основі якого наукові знання та досвід народної педагогіки.

Педагогічна рефлексія – вміння батьків аналізувати, критично оцінювати власну виховну діяльність, знаходити причини своїх педагогічних помилок.

Педагогічна ситуація – це фрагмент педагогічної діяльності, що містить суперечності між досягнутим і бажаним рівнями вихованості дітей (батьків), що їх враховує педагог, добираючи способи впливу, стимулюючи розвиток особистості.

Потреба – об'єктивна необхідність у чомусь, внутрішнє спонукання активності особистості.

Практикум – це форма вироблення в батьків педагогічних умінь із виховання дітей, ефективного вирішення будь-яких педагогічних ситуацій, своєрідне тренування педагогічного мислення батьків-вихователів.

Пропедевтика – невеликий підготовчий вступний курс до будь-якої науки. Вводиться до навчальних занять у вигляді вступів, оглядів тощо з метою розкрити значення певної науки для життя людей, її ролі й місця в системі наук.

Професіограма – перелік і опис загальнотрудових і спеціальних умінь та навичок, необхідних для успішного виконання певної професійної діяльності.

Рефлексія – вид пізнання, в ході якого особистість стає сама об'єктом свого спостереження; вміння виділити підставу професійної діяльності, вчинку, відносин, життєвих труднощів як своїх, так і батьків вихованців.

Рішучість – здатність приймати і втілювати в життя швидко, обгрунтовані й тверді рішення.

Розвиток – процес кількісних і якісних змін у становленні особистості, її ціннісного ставлення до навколишнього світу та самої себе.

Рольові ігри – колективна творча діяльність із вивчення рівня сформованості педагогічних умінь батьків і їхнього формування. Методика рольової гри передбачає визначення теми, складу учасників, розподіл ролей між ними, попереднє обговорення можливих позицій і варіантів поведінки учасників гри. Важливо програти кілька варіантів (позитивних чи негативних) поведінки учасників гри і шляхом спільного обговорення вибрати оптимальний для конкретної ситуації варіант дій.

Самовладання – здатність і звичка людини контролювати чуттєвий бік власної психіки (почуття, емоції, бажання, звички, здібності) й підкоряти свою діяльність усвідомленим задачам і моральним вимогам.

Самовиховання – усвідомлена практична діяльність, спрямована на повну реалізацію себе як особистості, суб'єктивне управління цією діяльністю, що передбачає наявність стійкої настанови на самовдосконалення; правильність самооцінки; ефективність самоконтролю.

Самоосвіта – спрямована систематична освітня діяльність, якою керує сама особистість, зосереджуючись переважно на роботі з джерелами інформації.

Саморозвиток – усвідомлена діяльність, спрямована на вдосконалення особистості відповідно до вимог професії, що ґрунтується на таких позиціях: предметній і методичній, особистісній (особливості й риси особистості, спрямованість, відповідальність, творчість), професійно-психологічній (спрямованість у спілкуванні й поведінці, змістовна рефлексія, психічна зрілість, емоційно-вольові якості тощо).

Самоакгуалізація – прагнення до якомога повнішого виявлення й розвитку своїх особистісних потенцій за наявності сприятливих соціальних умов.

Семінар – активна форма просвіти батьків, яка передбачає попередню самостійну роботу батьків і педагогів (вивчення літератури, досвіду, підготовка виступів, доповідей, тез, питань). Питання ставиться заздалегідь; після виступів здійснюється обмін думками.

Сенситивний – чутливий; найсприятливіший етап для розвитку певних функцій, освоєння певних способів або видів діяльності.

Середовище розвивальне – єдність соціальних і предметних засобів збагачення різноманітної діяльності дитини.

Синтез – логічний прийом уявного об'єднання частин, виділених у результаті аналізу в єдине ціле та вивчення їх у взаємозв'язку.

Ситуація успіху – цілеспрямоване, організоване поєднання умов, за яких створюється можливість досягти значних результатів у діяльності як окремо взятої особистості, так і колективу в цілому; результат продуманої та підготовленої стратегії і тактики педагога, сім'ї. Ситуація успіху, як і будь-який інший вид виховної ситуації, передбачає спеціально змодельовані, створені та організовані педагогічні умови з урахуванням індивідуальних особливостей дитини та його самооцінки, дотримання яких народжує для нього перспективи та можливості досягнення позитивного результату діяльності.

Соціально-педагогічний комплекс мікрорайону: створення та розвиток

соціально-педагогічної бази для виховання й розвитку дітей за місцем проживання сімей; надання допомоги батькам і педагогам у психолого-педагогічному навчанні й розвитку дітей; організація корекційної роботи з дітьми, які входять до груп ризику; організація сімейного дозвілля і спортивно-оздоровчої роботи в мікрорайоні; надання допомоги дітям у виборі професії; залучення до педагогічної діяльності шефів шкіл, співробітників правоохоронних органів тощо.

Співробітництво – спілкування «на рівних», де для жодного учасника педагогічного процесу не існують привілеї вказувати, контролювати, оцінювати.

Становлення особистості – нескінченна наука народжень, трансформацій, якісно-кількісних змін особистості в ході її розвитку.

Тактовність – здатність діяти з почуттям міри в застосуванні засобів педагогічного впливу на людей.

Творчість – притаманна лише людині діяльність, що породжує якісно нове, відмінне, неповторне, оригінальне, унікальне.

Технологія педагогічна – сукупність способів і засобів здійснення педагогічних заходів, реалізації форм педагогічної діяльності.

Толерантність – здатність розуміти й приймати унікальність будь-якої особистості.

Тренінгові заняття проводяться з батьками з метою розширення комунікативних можливостей батьків, їх уявлень про себе й про дитину, зміцнення позитивних якостей учасників, розуміння інших людей, пошуку оптимальних шляхів спілкування з дитиною на основі повного її прийняття, методів виховання дитини, активізації її внутрішніх психологічних ресурсів для вирішення різноманітних проблем виховання й розвитку дитини. Існують такі форми батьківських тренінгів: очні та заочні; з дітьми і батьками; тільки з батьками. Психолого-педагогічними основами будь-якого тренінгу є те, що кожна людина має багатий позитивний досвід вирішення різних проблем, ознайомена з адекватними методами реагування на різноманітні сімейні ситуації. Доросла людина критично сприймає будь-яку інформацію, опираючись на власний життєвий досвід, тобто навчити себе може тільки вона сама. Тренінгові заняття включають лекції, семінари, консультації, практикуми, рольові ігри тощо.

Цілеспрямованість – здатність людини підпорядковувати свої дії поставленим цілям.

Ціннісні орієнтації – вибіркова, відносно стійка система спрямованості інтересів і потреб особистості як до свідомого відповідального суб'єкта власного розвитку так і до суб'єкта виховної взаємодії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алексеєнко Т. Методичні засади трактування виховного ідеалу сучасної української сім'ї // Українознавство у педагогічному процесі освітніх установ: наук. ст. / За ред. Р. Сеульського. Івано-Франківськ, 1997. 470 с.
2. Алексеєнко Т. Сучасна молода сім'я // Дошкільне виховання. 1996. № 12. С. 4-5.
3. Бабюк Т. Й. Наступність роботи ДНЗ і початкової школи. Кам'янець-Подільський : Видавець ПП Зволейко Д.Г., 2015. 140 с.
4. Бабюк Т. Й. Наступність у вихованні здорового способу життя старших дошкільників та молодших школярів. Кам'янець-Подільський : Видавець ПП Зволейко Д.Г., 2014. 220 с.
5. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція) [Електронний ресурс] : дод. наказу М-ва освіти і науки, молоді та спорту України від 22 трав. 2012 р. № 615 // Законодавство України / Верхов. Рада України. Київ, 2012. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0615736-12> (дата звернення: 24.01.2019). – Назва з екрана.
6. Батьків не обирають (проблеми відповідального батьківства в сучасній Україні). Київ: А.Л.Д. 1997. 144 с.
7. Білоус С. Тематичний тиждень у дитячому садку // Вихователь-методист дошк. закл. 2019. № 1. С. 4–9.
8. Боднарчук О. І. Психологія сім'ї : Курс лекцій. Київ: МАУП, 2001. 96 с.
9. Боровська О., Стаценко Н. Готовність дитини до НУШ: важливі аспекти // Вихователь-методист дошк. закл. 2019. № 1. С. 37–41.
10. Бугаєць Н. А., Трубавіна І. М. Теорія та практика взаємодії сім'ї та школи. Харків : ХДПУ, 2001. 106 с.
11. Вашак О. О., Манжелій Н. М. Становлення і розвиток навчально-виховних комплексів: ретроспективний аналіз // Людинознавчі студії : зб. наук. пр. ДДПУ імені Івана Франка. Серія «Педагогіка» / ред. кол. М. Чепіль (гол. ред.) та ін. Дрогобич : Вид. відділ ДДПУ імені І. Франка. Вип. 5/37, 2017. С. 340-349.
12. Вашак О. О. Психологія управління та управління в системі дошкільної освіти : навч.-метод. посіб. для студентів спеціальності

- «Дошкільна освіта», Полтава : ПНПУ імені В.Г. Короленка, 2015. 86 с.
13. Вашак О. О. Становлення системи суспільного дошкільного виховання на Полтавщині у період кінця ХІХ – початку ХХ ст. // [Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди». Додаток 1 до Вип. 35, Том Х (61) : Тематичний випуск «Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору»] / Східно-європейський інститут психології (Україна-Франція); ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»; Львівський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти; Краківська Академія імені Анджея Фрича Моджевського. Київ : Гнозис, 2015. С. 339-347.
 14. Вишневецький О. Сучасне українське виховання. Педагогічні нариси. Львів, 1996. 238 с.
 15. Взаємодія ДНЗ та сім'ї / уклад.: О. А. Рудік, І. В. Молодушкіна. Харків : Основа, 2013. 222 с. (Серія «Дошкільний навчальний заклад. Вихователю»).
 16. Впевнений старт : програма розвитку дітей дошк. віку / М-во освіти і науки, молоді та спорту України ; [керівник проекту Б. М. Жебровський ; підгот.: О.О. Андрієтті, О.П. Голубович, О.П. Долинна та ін.]. Тернопіль : Мандрівець, 2013. 99 с.
 17. Всесвітня Декларація ООН про забезпечення виживання, захисту і розвитку дитини. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_075#Text (дата звернення: 24.01.2020). Назва з екрана.
 18. Гавриш Н., Крутій К. Новий закон України «Про освіту» : які зміни очікують наше дошкілля? // Дошк. виховання. 2017. № 11. С. 2–6.
 19. Галицька Т. В. Взаємодія закладу дошкільної освіти з родиною : сучас. підходи // Дошк. навч. закл. 2018. № 11. С. 11–13.
 20. Гансен К. А., Кауфман Р. К., Сейфер С. Освіта та культура демократії / Перекл. з англ. Львів : Галицька видавнича спілка, 2001. 152 с.
 21. Головка М. Б., Резнікова В. А. Виховання педагогічної культури батьків як провідний напрям взаємодії дошкільного навчального

- закладу та сім'ї // Наук. скарбниця освіти Донеччини. 2017. № 1. С. 62–65.
22. Гончаренко С. Український педагогічний словник. Київ : Либідь, 1997. 376 с.
23. Громадська програма запобігання насильства в сім'ї. Одеса : «Проект Гармонія», 2000. 25 с.
24. Гузь В., Жейнова С., Таган Л. Організаційно-педагогічні умови ефективної взаємодії дошкільного закладу з сім'єю // Молодь і ринок. 2018. № 3. С. 27–30.
25. Декларація ООН прав дитини. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_384#Text (дата звернення: 24.03.2021). Назва з екрана.
26. Дитина в дошкільні роки : комплекс. освіт. програма / [авт. кол.: Богуш А. М. та ін. ; наук. керівник К. Л. Крутій] ; Ін-т педагогіки і психології Тернопіл. нац. пед. ун-ту ім. В. Гнатюка. Запоріжжя : ЛПС, 2016. 159 с.
27. Дитина : освіт. програма для дітей від 2 до 7 р. / М-во освіти і науки України, Київ ун-т ім. Б. Грінченка ; наук. керівник проекту В. О. Огнев'юк ; авт. кол.: Г. В. Беленька [та ін.]. Київ : [б. в.], 2016. 303 с.
28. Задорожна Г. С. Узаємодія закладів освіти з сім'ями дітей 6–7 років як важлива умова їхнього правового виховання // Вісн. Черкас. ун-ту. Серія: Педагогічні науки. 2017. № 17/18. С. 54–60.
29. Зайцева З. Г., Трубавіна І. М. Комплексна програма «Соціальна підтримка сім'ї». Київ: УДЦССМ, 2001.
30. Закон України «Про освіту»: Про освіту [Електронний ресурс] : Закон України від 05 верес. 2017 р. № 2145-VIII : [редакція від 19.01.2019] // Законодавство України / Верхов. Рада України. Київ, 2019. // Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 05.03.2020). Назва з екрана.
31. Заброцький М. М. Основи вікової психології : навч. посіб. Тернопіль : Навчальна книга - Богдан, 2005. 112 с.
32. Зеньковский В. В. Психология детства. Москва: Просвещение, 1996. 348 с.
33. Змеев С. І. Андрагогика: основы и теории обучения взрослых. Москва: ПЕРС'3, 2003 207 с.

34. Індивідуалізація виховання дошкільника : навч. посіб. Київ : Педагогічна думка, 2007. 150 с.
35. Калічак Ю. Аркадій Животко: Повернення із забуття. Педагогічні погляди та громадсько-просвітницька діяльність вченого. Дрогобич : КОЛО, 2003. 214 с.
36. Каньоса Н.Г. Теорія та методика співпраці дитячих навчальних закладів з родинами : навчально-методичний посібник / укладач Н. Г. Каньоса. Кам'янець-Подільський : Видавець ПП Зволейко Д.Г., 2015. 116 с.
37. Карагозлю Ф. Педагогічні умови взаємодії закладу дошкільної освіти із сім'єю у полікультурному вихованні старших дошкільників : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.08 «Дошкільна педагогіка» ; М-во освіти і науки України, Держ. закл. «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського». Одеса, 2019. 20 с.
38. Ковалевська Н. Впровадження у роботу дошкільного навчального закладу нової форми співпраці – батьківський клуб // Педагогічна освіта: теорія і практика : зб. наук. пр. / М-во освіти і науки України, Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. І. Огієнка, Ін-т педагогіки НАПН України. Кам'янець-Подільський, 2017. Вип. 23, ч. 2. С. 179–184.
39. Ковбас Б, Костів В. Родинна педагогіка: У 3-х т. Івано-Франківськ, 2002. Т. 1. Основи родинних взаємовідносин. 288 с.
40. Коменский Я. А. М атеринская ш кола / Пер. с лат. Москва : Учпедгиз, 1947. 104 с.
41. Кононко Е. Л. Чтобы личность состоялась. Киев : Радянська школа, 1991. 221 с.
42. Кононко Е. Л. В мире раннего детства. Киев : Радянська школа, 1985. 119 с.
43. Конституція України <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
44. Костів В І. Народно-педагогічні ідеї минулого у формуванні сучасного сім'янина. Івано-Франківськ, 1996. 194 с.
45. Котырло В. К., Ладывир С. А. Детский сад и семья. Киев : Радянська школа, 1984. 119 с.

46. Котырло В. К. Молодой семье о воспитании детей. Киев : Знание, 1981. 47 с.
47. Концепція громадянського виховання особистості в умовах розвитку української державності. Проект // Інформаційний збірник Міністерства освіти України. 2000. № 22. С. 7-20.
48. Крутій К. Взаємодія з батьками та взаємовідносини з дітьми // 1111 запитань до професора. Запоріжжя, 2012. С. 224– 275.
49. Кузьмінський А. І., Омеляненко В. Л. Педагогіка родинного виховання : навч. посіб. Київ: Знання, 2006. 324 с.
50. Легенький Г. И. Общественное и семейное воспитание. Москва : Просвещение. 1968.
51. Лесгафт П. Ф. Семейное воспитание ребенка и его значение / Послесл. Е.С. Буха. Москва : Педагогика, 1991. 176с.
52. Лисенко Н. В., Кирста Н. Р. Педагогіка українського дошкілля : навч.-метод. посіб. Івано-Франківськ : Плай, 2001. Ч.1. 208 с.
53. Лисенко Н. В., Кирста Н. Р. Педагогіка українського дошкілля : навч.-метод. посіб. Івано-Франківськ : Плай, 2002. Ч.2. 331 с.
54. Лисина М. И. Воспитание детей раннего возраста в семье. Киев : Знание, 1983, 49 с.
55. Лозова В. І., Троцько Г. В. Теоретичні основи виховання і навчання. Харків : ХДПУ, 1997.
56. Лохвицька Л. Розвивальне предметне середовище в дошкільних навчальних закладах : навч.-метод. посіб. : схвалено для використ. в дошкільних навч. закл. Київ. : Редакція газет з дошкільної та початкової освіти, 2013. 77 с.
57. Макаренко А. С. Книга для батьків. Лекції про виховання дітей. Київ, 1972 470 с.
58. Малятко [Електронний ресурс] : програма виховання дітей дошк. віку: затв. М-вом освіти і науки України (лист від 22.08.2001 р. №1/11-3580) / М-во освіти і науки України, Голов. упр. змісту освіти, Акад. пед. наук України ; [наук. керівник авт. кол. Зоя Павлівна Плохій]. [Б. м. : б. в.], 2001. 286 с.
59. Методичні рекомендації до програми розвитку та виховання дитини раннього віку «Зернятко» / Під. ред. О. Л. Кононко. Київ : Кобза, 2004. 188 с.

60. Методичні рекомендації щодо організації взаємодії закладів дошкільної освіти з батьками вихованців [Електронний ресурс] : лист М-ва освіти і науки України від 11 жовт. 2017р. №1/9-546. // Режим доступу: <https://drive.google.com/file/d/0Bxpu4GDxDrc7YWVvcWUtVWJpdEk/view> (дата звернення: 21.10.2020). Назва з екрана.
61. Модельний закон «Про просвітницьку діяльність», прийнятий на двадцятому пленарному засіданні Міжпарламентської Асамблеї держав-учасниць СНГ (постанова №20-15 від 7 грудня 2002 року) // Режим доступу: (https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/997_a09#Text) (дата звернення: 20.10.2020). Назва з екрана.
62. Молода сім'я в Україні: проблеми становлення та розвитку: Тематична Державна доповідь про становище сімей в Україні за підсумками 2002 року. Київ : Держ. ін-т проблем сім'ї та молоді, 2003. 140 с.
63. Монтессори Марія. Метод научної педагогіки / Пер.с італ. Київ : Каскад, 1993. 131 с.
64. Никитина Л. А. Мама или детский сад : Книга для воспитателя детского сада. Москва : Просвещение. 93 с.
65. Никитин Б. П., Никитина Л. А. Мы и наши внуки. Москва : Молодая гвардия, 1989. 303 с.
66. Ночвінова О. Workshop у дитячому садку, або Творимо дива разом // Вихователь-методист дошк. закл. 2019. № 2. С. 38–40.
67. Організація роботи з батьками / Упорядн. Л. О. Юзефік, Н. М. Купина. Тернопіль : Асіон, 2002 . 168 с.
68. Островская Л. Ф. Беседы с родителями о нравственном воспитании дошкольника : Книга для воспитателя детского сада. Москва : Просвещение, 1987. 144 с.
69. Островская Л. Ф. Педагогические ситуации в семейном воспитании дошкольников: Книга для воспитателя детского сада. Москва : Просвещение, 1990. 160 с.
70. Песталоцци Й. Г. Избранные педагогические сочинения : В 2-х томах. Москва : Педагогика, 1981. Т. 1. 334 с.
71. Песталоцци И. Г. Как Гертруда учит своих детей // Избранные педагогические сочинения : В 2 т. Москва : Педагогика, 1981. Т. 1. 334 с.

72. Планування роботи з дітьми раннього віку / Упоряд. Т. Науменко. Київ : Вид. дім «Шкіл, світ», 2005. 128 с.
73. Подласый И. П. Педагогика. Москва : Владос, 1999. Т. 2. 256 с.
74. Попова С. В. Воспитание и развитие детей раннего возраста : учебно-метод. пособ. по дошкольной педагогике. Москва : Просвещение, 1984. 64 с.
75. Проскура О. В., Шибицька Л. О. Як учити найменших. Київ : Радянська школа, 1982. 86 с.
76. Про атестацію практичних психологів (соціальних педагогів) загальноосвітніх навчальних закладів та центрів практичної психології та соціальної роботи: Постанова Кабінету Міністрів України від 13 грудня 2001 р. № 1 / 9-439 // Психолог. 2005. № 46. С. 3.
77. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у світі» : (нова редакція) : у 2 ч. Ч. 2. Від трьох до шести (семи) років : навч. програма / [авт. кол.: О. П. Аксьонова, А. М. Аніщук, Л. В. Артемова та ін. ; наук. керівник О. Л. Кононко]. Київ : МЦФЕР-Україна, 2014. 452 с.
78. Програми розвитку дітей [Електронний ресурс] // Міністерство освіти і науки України : [офіц. сайт]. Київ, [б. р.] // Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/programi-rozvitkuditej> (дата звернення: 05.02.2021). Назва з екрана.
79. Разом до гармонії : розвиток дитини раннього віку : метод. посіб. / Авт.-упоряд. І. В. Братусь, Н. В. Кошечко, О. Л. Нагула; За заг ред. І. Д. Зверєвої. Київ : Кобза, 2004. 160 с.
80. Разумный В. А. Клуб и эстетическое воспитание в семье : пособ. для работников клубных учреждений. Москва : Просвещение, 1988. 102 с.
81. Русова С. Вибрані педагогічні твори. Київ : Освіта, 1996. 304 с.
82. Русова С. Ф. Теорія і практика дошкільного виховання. Львів–Краків–Париж : Просвіта. 1993. 127 с.
83. Світ дитинства : комплекс. освіт. програма для дошк. навч. закл. / наук. керівник А. М. Богуш ; [упоряд.: О. М. Байер, Л. В. Балтіна, А. М. Богуш та ін. ; за заг. ред. Л. В. Балтіної]. Тернопіль : Мандрівець, 2015. 197 с.

84. Сема О. Проблеми співпраці вихователя та батьків // Психолого-педагогічний пошук : зб. наук. пр. за матеріалами II Всеукр. студент. наук.-практ. конф. «Актуальні проблеми дошкільної освіти: перспективи, інновації, розвиток» (21–22 квітня) / М-во освіти і науки України, Глухів. нац. пед. ун-т ім. О. Довженка, Ф-т дошк. освіти. Глухів, 2016. Вип. 3. С. 239–243.
85. Семенова Н., Лаврів Х., Бондарчук Д. Взаємодія дошкільного навчального закладу і сім'ї у вихованні особистості дитини дошкільного віку як психологопедагогічна проблема // Наук. вісн. Східноєвроп. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. Серія: Педагогічні науки. 2017. № 2. С. 19–29.
86. Сербіна Н., Січкач І., Молочко М. Дитячий садок, батьки та школа: форми ефективної взаємодії // Виховательметодист дошк. закл. 2019. № 1. С. 43–47.
87. Сім'я і діти. Програма родинно-національного виховання та навчально-тематичний план педагогічної освіти батьків / За заг. ред. В. Г. Постового. Київ : Освіта, 1997. 53 с.
88. Скульський Р. П. Підготовка майбутніх учителів до педагогічної творчості. Київ : Вища школа, 1992. 135 с.
89. Сотник Ю. А. Сталий розвиток дошкільнят засобами екологічного виховання // Нива знань. 2018. № 3. С. 29–30.
90. Соціальна педагогіка : підручник. Київ : Центр навчальної літератури, 2003. 256 с.
91. Стельмахович М. Г. Народна педагогіка. Київ : Радянська школа, 1985. 312 с.
92. Стельмахович М. Г. Теорія і практика українського національного виховання. Івано-Франківськ, 1996. 180 с.
93. Стельмахович М. Г. Українська родина. Київ : Корисні поради, 1995. 32 с.
94. Стельмахович М. Г. Українська народна педагогіка : навч.-метод. посіб. для вузів. Київ : ІЗМН, 1997. 231 с.
95. Стельмахович М. Г. Українське родинознавство. Івано-Франківськ, 1994. 56 с.
96. Сухомлинський В. Батьківська педагогіка / Укл. В. Ф. Шморгун. Київ : Радянська школа, 1978. 263 с.

97. Сухомлинський В. Проблеми виховання всебічно розвиненої особистості. Вибрані твори : В 5 т. Київ : Рад. шк., 1976. Т. 1. 656 с.
98. Сучасний дошкільний заклад : середовище для розвитку : навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський : Сисин О.В., 2012. 351 с.
99. Таран В. Робота з батьками в напрямі виховання дошкільників в моральному кліматі пам'яті // Психолого-педагогічний пошук : зб. наук. пр. за матеріалами II Всеукр. студент. наук.-практ. конф. «Актуальні проблеми дошкільної освіти: перспективи, інновації, розвиток» (21–22 квітня) / М-во освіти і науки України, Глухів. нац. пед. ун-т ім. О. Довженка, ф-т дошк. освіти. Глухів, 2016. Вип. 3. С. 261–265.
100. Тищенко Л. Проблема формування педагогічної культури майбутніх батьків // Актуальні проблеми української етнопедагогіки / За ред. чл.-кор. АПН України, проф. Р.П. Скульського. Івано-Франківськ, 2001. 220 с.
101. Тимчасове положення про індивідуальне навчання в системі загальної середньої освіти // Інформаційний збірник Міністерства освіти України, 2000. № 22. С. 22-28.
102. Троцько А. В., Трубавина І. Н. Теория и методика делового общения. Харьков : ХГПУ, 2000. 121 с.
103. Трубавина І. М. Етика соціально-педагогічної роботи з сім'єю. Київ : УДЦССМ. 2001. 70 с.
104. Трубавина І. М. Зміст та форми просвітницької роботи з батьками. Київ : УДЦССМ . 2001. 72 с.
105. Трубавина І. М. Сім'я у формуванні особистості дитини з особливими потребами // Морально-духовний розвиток особистості в сучасних умовах : В 2 кн. Київ : ІПВ. 2000. Кн. 1. С. 289-294.
106. Трубавина І. М., Бугаєць Н. А. Методи вивчення сім'ї // Науково-методичні матеріали. Київ : УДЦССМ , 2001.
107. Формування навичок усвідомленого батьківства та ранній розвиток дитини : методичні матеріали для тренера / Упоряд: І. Братусь та інші; Під заг. ред. Г. М. Лактіонової. Київ : Науковий світ, 2002. 51 с.

108. Функціонування дошкільної освіти в державі регламентується спеціальним законом – Законом України «Про дошкільну освіту»: Про дошкільну освіту [Електронний ресурс] : Закон України від 11 лип. 2001 р. № 2628-III : [редакція від 19.01.2019] // Законодавство України / Верхов. Рада України. Київ, 2019. // Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 05.11.2020). Назва з екрана.
109. Хрестоматія з історії дошкільної педагогіки : навч. посіб. / Від упорядників, вступні нариси та упорядкув. З. Н. Борисової. Київ : Вища школа, 2004. 511 с.
110. Швайка Л.А. Методична робота в ДНЗ. Харків : Основа, 2017. 301 с.
111. Kanosa, N., Chaika, I., Lytvynova, I., Yakovyshyna, T., Uspenska & Kostiuk, D. (2020) Evaluation of the Application of Training in Higher Education Institutions as a Technology of Active Learning. *Systematic Reviews in Pharmacy*, 11 (10), 199–202. doi:10.31838/srp.2020.10.33 URL: <http://www.jcreview.com/?mno=120203#abstract>
112. Kostyk L., Babiuk T. (2021) Vocational Training of Preschool Teachers // Trends and Prospects of the Education System and Educators' Professional Training Development / M. Oliinyk (ed), O. Clipa (ed), M. Stawiak-Ososińska (ed). June 4, 2021. doi: 10.18662/978-1-910129-28-9.ch007 URL: <https://lumenpublishing.com/lumen-open-books/index.php/lumen/catalog/book/3>

Наукове видання

Т. Й. Бабюк

Н. Г. Каньоса

О. О. Вашак

**ОРГАНІЗАЦІЯ ПРОСВІТНИЦЬКОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ В ЗАКЛАДІ
ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ**

Навчально-методичний посібник

Підписано до друку 30.10.2021 р. Формат 60x84/16
Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman. Друк офсетний
Ум. друк. арк. 6,98. Тираж 60. Зам. 046

Видавець Ковальчук О.В.
32315, Хмельницька обл., м. Кам'янець-Подільський,
вул. Васильєва, 13, корп. А, 37.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 7057 від 25.05.2020 р.